

Hvor ”muntlig” er nettsamtalen?

**En sammenlikning av forfeltsutnyttelsen
i nettsamtale og talt samtale**

**Elisiv Gregersen
Studentnr. 152784**

**Masteroppgave i nordisk
Universitetet i Bergen
Høsten 2009**

Forord

Arbeidet med denne oppgaven har vært en lang og interessant, men tidvis også noe tung prosess, og det er mange som bør takkes. Først en stor takk til Tekstlab ved UiO som ga meg tilgang til *Big Brother*-korpuset og muliggjorde analyse av naturlig talemål, som var avgjørende for prosjektet mitt.

Min veileder Torodd Kinn fortjener en ordentlig stor takk, han har alltid vært imøtekommende og blid og alltid hatt gode svar på mine mange spørsmål, samtidig som han har veiledet meg uten å overstyre. Han har også vist stor forståelse for at livet består av flere ting enn bare språkvitenskap. Tusen takk for det!

Uten en så god familie og gode venner hadde jeg sikkert gitt opp dette prosjektet for lenge siden, tusen takk for all støtte alle sammen! Ingen er glemt, men mamma, pappa, Ida G, Einar, farmor og farfar, Ida L, Hedvig, Mira, Astrid, Hanne og Reidar fortjener en særlig takk for mye omsorg! Og tusen takk for at dere har hatt forståelse for at jeg ikke har hatt tid til noen ting de siste månedene.

Stine, Mira og Linda fortjener en spesiell takk for at dere alle har integrert meg i studentmiljøet på Blindern det siste året. De siste månedene har alle på Sonans PG i Oslo vært støttende og gode kollegaer – tusen takk!

Også en stor takk til Ingrid Austveg Evans, som har lest korrektur, oversatt sammendraget til engelsk og hørt om forfeltet både sent og tidlig i lang tid. Takk også til pappa, Jens Christian, Harald, Hanne og Reidar, som har bidratt med småting underveis. Alle eventuelle feil og mangler er likevel mine.

Størst takk skal min kjære Jens Christian ha, du har vært tålmodigheten selv☺

Elisiv Gregersen

Oslo august 2009

Innhold

1.0 Innledning.....	5
2.0 Teori og materiale	7
2.1 Forfelt og setningskjema.....	7
2.1.1 Forfeltets innhold.....	8
2.1.2 Hvorfor forfeltet?.....	9
2.1.3 Forfeltet og terminologivalg	10
2.1.4 Hvilke faktorer avgjør forfeltsutnyttelsen?.....	10
2.2 Forfeltet og informasjonsstruktur	12
2.2.1 Informasjonsstruktur i denne oppgaven.....	14
2.2.2 Antakelser om referensiell tilgjengelighet.....	16
2.2.3 Utelatelser i forfeltet er <i>lisensiert</i>	18
2.3 Oppsummering: Hva (med)bestemmer forfeltsleddet?	19
2.4 Muntlig og skriftlig språk.....	20
2.4.1 Empirisk undersøkelse av tale og skrift.....	24
2.4.2 Analyse av naturlig talemål: <i>Big Brother</i>	24
2.5 Nettspråk	25
2.5.1 Sjangertrekk ved diskusjonssidene <i>VGDebatt</i>	27
2.5.2 Dannelse av korpus.....	28
2.5.3 Nettsamtalens informanter	30
2.5.4 Samtalen i diskusjonssidene	31
2.5.5 Hvorfor vil en ”prate” i nettsamtaler?	34
2.5.6 Forskning på grammatiske aspekter ved nettsamtalen	35
2.6 Noen hypoteser.....	37
3.0 Gjennomføring av analysen.....	40
3.1 Utskillelse av hovedsetninger.....	40
3.2 Hovedsetningsdefinisjonen i denne oppgaven	41
3.2.1 Hovedsetning eller leddsetning?.....	45
3.2.2 Anføringskonstruksjoner	46
3.2.3 Anakoluti	47
3.2.4 Et analyseeksempel.....	48
3.3 Klassifisering av forfeltets innhold	49
3.3.1 Løse forfelt med pro-ord i forfeltet.....	51
3.3.2 Funksjon i forfeltet	53
3.4 Ordklasser.....	54

3.4.1 Pronomen og determinativer – pronomen- eller substantivfraser?.....	54
3.4.2 Adverb, preposisjoner og subjunksjoner	55
3.4.3 <i>Slik</i> og <i>sånn</i>	56
3.4.4 Adjektiv	57
3.4.5 <i>Selv</i> i forfeltet.....	57
3.5 Khikvadrattesten.....	57
4.0 Analyseresultater	58
4.1 Funksjoner i forfeltet	58
4.1.1 Tomme forfelt.....	60
4.1.2 Subjekt i forfeltet	61
4.1.3 Objekt i forfeltet	61
4.1.4 Adverbial i forfeltet	61
4.1.5 Annet i forfeltet	61
4.2 Forfeltets grammatiske form	62
4.2.1 Substantiv- og pronomenfrase i forfeltet	63
4.2.2 Adverbfrase i forfeltet	64
4.2.3 Leddsetning og preposisjonsfrase i forfeltet.....	64
4.2.4 Annet i forfeltet	65
4.2.5 Grammatisk form: oppsummering.....	66
4.3 Adverbialets form.....	66
4.4 Subjektets form	67
4.4.1 Personlige pronomen som subjekt i forfeltet	68
4.4.2 <i>Jeg</i> i forfeltet.....	71
4.4.3 <i>Det</i> i forfeltet	71
4.5 Forfeltets størrelse	73
5.0 Drøfting av analyseresultatene	75
5.1 En sammenlikning med tidligere studier av forfeltet	75
5.1.1 Funksjoner i forfeltet	76
5.1.2 Sammenlikning på formnivået.....	79
5.1.3 Forfeltets tre mest frekvente ord.....	82
5.2 Subjektets form	83
5.2.1 3. persons personlige pronomen og substantivfraser	84
5.2.2 3. persons personlig pronomen i den muntlige samtalen.....	85
5.2.3 Svakere preg av <i>samtale</i> i nettsamtalen	87
5.2.4 Sitering som samtalestrategi	89

5.2.5 ”Undertråder” i stordiskusjonen	90
5.2.6 Sjanger og skriftspråkligheit	91
5.2.7 <i>Det</i> som formelt subjekt	93
5.2.8 Substantivfraser og 3. persons pronomen: oppsummering	95
5.2.9 1. og 2. persons personlige pronomen	96
5.3 Utelatelser.....	98
5.3.1 Muligheten for utelatelser i forfeltet.....	99
5.3.2 Hvorfor utelates forfeltsleddet?	100
5.3.3 Utelatelser er økonomisk	101
5.3.4 Utelatelser som en språklig norm	102
5.3.5 Planlegging og ”ufarliggjøring”	103
5.3.6 Årsaker til utelatelser: oppsummering.....	104
5.3.7 Hvorfor forekommer ikke flere utelatelser?	105
5.3.8 Utelatelser og subjektsfrekvens	105
5.4 Adverbial i forfeltet og kompleksitet	106
5.4.1 Formenens kompleksitet i forfeltet	107
5.4.2 Forfeltets størrelse	108
5.4.3 Hvorfor er nettsamtalens forfelt mer komplekse?	109
5.4.4 <i>Så</i> i forfeltet	110
5.4.5 <i>Så</i> i forfeltet ”by default”	111
5.4.6 <i>Så</i> : stil og planlegging	112
5.4.7 <i>Så</i> i forfeltet: oppsummering	112
5.4.8 Leddsetninger i forfelt og løst forfelt.....	113
5.4.9 Pro-ordets funksjon.....	114
5.4.10 Pro-ordet i skrift.....	115
5.5 Oppsummering av drøftingen.....	116
6.0 Konklusjon	119
Vedlegg 1: Talemål og nettsamtale – en sammenlikning.....	123
Vedlegg 2: Khikvadrattesten	125
Sammendrag.....	129
Abstract	130
Analysemateriale	132
Litteratur.....	134

1.0 Innledning

Informasjonsteknologien har de siste 20 årene åpnet opp for stadig flere arenaer for både muntlig og skriftlig kommunikasjon. Språkbruken i det vi kan kalle *nettspråket* utfordrer tradisjonelt skriftspråk på flere måter, og oppfattes ofte som ”muntlig” (f.eks. Utne 2002: 172f.). Stortingsmeldingen *Mål og mening* slår fast at ”Mange er i dag urolige for at informasjonsteknologien i uheldig grad vil påverka språket og språkbruken, slik at tradisjonelle språknormer vil gå meir eller mindre i oppløysing” (Stortingsmelding nr. 35 (2007–2008): 158). Det faktiske forholdet mellom nettspråk og tradisjonelt tale- og skriftspråk er imidlertid beskjedent dokumentert i norsk språkforskning.

Målet med denne oppgaven er ikke å felle en normativ dom over språkbruken i ulike nettspråkssjangrer. Jeg vil derimot se nærmere på tendensen til muntlighet i skrift ved å undersøke hvordan en bestemt type nettsamtaler grammatisk forholder seg til muntlige samtaler. Jeg konsentrerer undersøkelsen om ett grammatisk aspekt: hvilket ledd som står før finitt verbal i hovedsetninger i de to samtalesjangrene. Sammenlikningen tar altså for seg samtaler i to ulike språkmodi, tale og skrift, samtidig som sjangrene som analyseres er relativt like – dagligdagse samtaler og diskusjoner (muntlig) og uformelle debattsamtaler (skriftlig). Det må understrekes at analysen fokuserer på *grammatikken* i disse to sjangrene, jeg foretar ikke noen samtaleanalyse. Aspekter ved interaksjonen i de to samtaletypene vil likevel være med på å belyse hvilket ledd som står før finitt verbal i de to samtalesjangrene.

Innenfor det en kan kalle ”Diderichsen-tradisjonen” i norsk grammatikk, er det vanlig å kalle plassen før finitt verbal i hovedsetninger for *forfeltet*, og det gjør jeg av tradisjonshensyn også i denne oppgaven. Forfeltet er den posisjonen i setningen som åpner opp for mest variasjon med hensyn til hvilket setningsledd en kan plassere der, og det er derfor et interessant forskningsobjekt når to samtaletyper i to ulike språkmodi skal analyseres.

Til å belyse forfeltsutnyttelsen i de to samtalerne drar jeg veksler på innsikter om *informasjonsstruktur*. Jeg forstår informasjonsstruktur som en integrert del av grammatikken som legger føringer på hvordan en setning formes (jf. f.eks. Lambrecht 1994). Denne analysen er samtidig et eksempel på hvordan informasjonsstruktur i samvirkning med ulike aspekter ved kommunikasjonssituasjonen vil legge visse føringer på forfeltsutnyttelsen (og visse andre grammatiske variabler) i den enkelte språkmodusen og i den enkelte sjanger.

De nettsamtalene som analyseres her, er hentet fra *VGDebatt* på *vgd.no* og representerer uformelle, asynkrone debattsamtaler med relativt korte innlegg. Talemålskorpuset i oppgaven er ekserpert fra *Big Brother*-korpuset, som er transkribert ved

Tekstlab ved Universitetet i Oslo. Det inneholder dagligdagse samtaler og diskusjoner. Det er klare likheter mellom de to kommunikasjonssituasjonene som analyseres, samtidig som medieringen av språket altså skiller seg i bruken av tale og skrift. Det er derfor av stor interesse å dokumentere hvorvidt forfeltsutnyttelsen i nettsamtaler skiller seg mye eller lite fra forfeltsutnyttelsen i talemålet. Særlig interessant er det å utforske hvilke aspekter ved de to kommunikasjonssituasjonene som kan forklare eventuelle likheter og forskjeller. Som generell hypotese regner jeg med at nettsamtalen vil nærme seg talemålets forfeltsutnyttelse, og problemstillingen for oppgaven er: *Hvordan forholder forfeltsutnyttelsen i asynkrone nettsamtaler seg til forfeltsutnyttelsen i naturlig talemål?*

Jeg foretar en kvantitativ analyse av funksjons- og formnivået i forfeltet og analyserer 1800 hovedsetninger fra hver samtaletype, totalt 3600 hovedsetninger. To situasjoner der en bruker språket vil aldri kunne være direkte sammenliknbare, for eksempel vil hvem som snakker og hva det snakkes om alltid variere og føre til språkhandlinger av ulik type og lengde og med ulikt innhold. Men en kvantitativ analyse av et stort tallmateriale gjør det likevel mulig å diskutere tydelige tendenser i forfeltsutnyttelsen i de to samtaletypene her.

I kapittel 2 redegjør jeg for det begrepsapparatet jeg benytter meg av i analysen, og argumenterer for at også løse forfelt etterfulgt av et pro-ord i forfeltet må inkluderes i analysen. Jeg diskuterer hva som bestemmer forfeltsplasseringen i en setning, og presenterer den informasjonsstrukturelle teorien som brukes i oppgaven. Den andre halvdelens handler om kommunikasjonsbetingelser i skriftlig og muntlig språk, og hvordan nettsamtalen på *VGDebat* forholder seg til den muntlige samtalen når det gjelder tid- og romaspektet, interaksjon og turtaking, muligheter for planlegging, sjanger, deltakere og hensikten med kommunikasjonen. Her blir også korpusinnsamlingen kommentert, og mot slutten av kapitlet presenterer jeg noen hypoteser om forskjeller og likheter jeg forventer å finne i analysen. Kapittel 3 presenterer den hovedsetningsdefinisjonen jeg bruker i oppgaven, og viser hvordan utvelgelsen av hovedsetninger har foregått. Her blir også aktuelle funksjons- og formkategorier presentert. Analyseresultatene presenteres kvantitativt i kapittel 4 og drøftes i kapittel 5. Der blir denne undersøkelsen også sammenliknet med tre tidligere kvantitative forfeltsundersøkelser. Drøftingen av forfeltsfyllingen i de to samtalene i oppgaven konsentrerer seg om de funnene jeg ser som mest interessante, og som samtidig best lar seg belyse av aspekter ved kommunikasjonssituasjonen og den informasjonsstrukturelle tilnærmingen i denne oppgaven.

2.0 Teori og materiale

Først i dette kapitlet presenterer jeg det grammatiske analyseobjektet mitt, forfeltet, og gir en kort presentasjon av det grammatiske rammeverket som er knyttet til setningsskjema og forfelt. Jeg motiverer forfeltet som forskningsobjekt og argumenterer for hvorfor jeg har valgt å bruke terminologi knyttet til setningsskjemaet i oppgaven. Informasjonsstruktur blir presentert som en faktor som har stor betydning for hvilket ledd som blir satt i forfeltet.

Den andre hoveddelen i kapitlet tar for seg de to samtalsituasjonene som analyseres, og korpusinnsamlingen blir kommentert. Her presenteres typiske forskjeller mellom skriftlig og muntlig språk, og det utdypes hvordan nettspråkssjangrene setter den tradisjonelle inndelingen mellom skrift og tale på prøve. Nettsamtalen jeg analyserer, blir utførlig beskrevet. Det er viktig å beskrive språkbrukssituasjonene for senere best mulig å kunne drøfte likheter og forskjeller i analyseresultatene. Mot slutten av kapitlet refererer jeg kort til tidligere forskning på nettsamtaler, og stiller opp hypoteser om hva en kan vente å finne i forfeltsutnyttelsen i de to samtalsjangrene som analyseres her.

2.1 Forfelt og setningsskjema

Forfeltet betegner plassen i setningen før finitt verbal i hovedsetninger i skandinaviske språk. Termen *forfelt* må sees i sammenheng med bruken av topologiske setningsskjema til beskrivelse av leddrekkefølgen i setninger, noe som har vært vanlig i de skandinaviske språkenes grammatikker siden Paul Diderichsen utviklet setningsskjema for dansk på 1940-tallet (Diderichsen 1946).¹ Plassen fylles med noen få unntak av ett setningsledd. Utnyttelsen av forfeltet er et grammatisk aspekt som åpner for mye syntaktisk variasjon i norsk. Det er kun skjemaet for hovedsetninger, setningsskjema A, som har forfelt. Skjema A har denne oppbygningen:

Forfelt	Midtfelt				Slutfelt		
F	v	a1	n	a2	V	N	A
<i>Derfor</i>	<i>har</i>	<i>vel</i>	<i>Hans</i>	<i>ikke</i>	<i>rukket</i>	<i>det</i>	<i>i dag.</i>

¹ Jeg benytter meg først og fremst av *terminologien* fra denne tradisjonen, se avsnitt 2.1.3.

F står for forfeltet, og her står det setningsleddet som kommer før finitt verbal. De små bokstavene v, n og a1 og a2 står for henholdsvis finitt verbal, nominal og adverbial. Disse posisjonene utgjør til sammen midtfeltet i setningen. (Den mest restriktive varianten av A-skjemaet har ikke med plassen a1.) De store bokstavene V, N, og A står på samme måte for infinitt verbal, nominal og adverbial, og plassene utgjør sammen slutfeltet i A-skjemaet. Fortellende hovedsetninger og leddspørsmål følger A-skjemaet og skal etter formen ha fylt forfelt (NRG: 862–863). Også setningsspørsmål og bydesetninger følger A-skjemaet, men har etter formen ”tomme” forfelt (op.cit.: 863). I denne oppgaven inngår disse setningene ikke i forfeltsanalysen, og termen *tomt forfelt* brukes om setninger der forfeltsleddet er utelatt (se avsnitt 2.2.3). Hvilke ledd som kan fylle de andre feltene, går jeg ikke nærmere inn på. Jeg forutsetter at leseren har kjennskap til skjemaet og hvordan det kan benyttes til å beskrive leddenes rekkefølge, og konsentrerer meg om forfeltsutnyttelsen.

Utenfor dette setningsskjemaet kan setningen også ha ledd i *ekstraposisjon* både før forfeltet, etter slutfeltet og inne i setningen (op.cit.: 904). I denne oppgaven er det bruk av ekstraposisjon før forfeltet, *løse forfelt*, som er av interesse. Mange av leddene som står i løst forfelt har et gjenopptakende pro-ord i forfeltet, som i disse eksemplene:

*Sønnen min, han er flink til å spille fotball.
Hvis jeg får den jobben, så flytter jeg.*

Slike ledd har et særlig nært forhold til forfeltsleddet, og er derfor inkludert i denne forfeltsanalysen. I avsnitt 3.3.1 argumenterer jeg ytterligere for dette, og avgrenser samtidig løse forfelt med pro-ord i forfeltet mot løse forfelt som har et pro-ord lenger ute i setningen eller intet pro-ord overhodet.

I tillegg til ekstraposisjoner, regner en også med et forbinderfelt før forfeltet i setningsskjema A (op.cit.: 914). Her står konjunksjonene *og, eller, men, for* og *så*.²

***Men** jeg hadde ikke lyst til å være med.
For han hadde gjort det han skulle,
så han gadd ikke å jobbe mer.*

2.1.1 Forfeltets innhold

Subjektet er det mest frekvente leddet i forfeltet. Både *Svenska Akademiens grammatik* (SAG 4: 434) og Kulbrandstad (2005: 267) skriver at undersøkelser viser at subjektsandelen i forfeltet er 60 % eller mer. Også adverbial står ofte i forfeltet. Dessuten kan både direkte objekt, indirekte objekt, predikativ, verbfraser eller deler av ledd plasseres i forfeltet (NRG:

---

² Hvorvidt forbinderfeltet er fylt eller ikke, er av plasshensyn ikke kommentert i analyseresultatene.

872). Setningsadverb som alltid er trykklette, som *nok*, *vel*, *jo* og *nemlig* kan imidlertid ikke stå i forfeltet (op.cit.: 814). Eksemplene på ulik utfylling av forfeltet nedenfor er hentet fra korpusene i denne oppgaven:

Subjekt:	<i>Jeg er temmelig perfeksjonistisk.</i> (Rettskriver 3) ³
Adverbial:	<i>Da vil jeg spørre om hvorfor.</i> (BB 41/335)
Objekt:	<i>Det tror jeg ikke.</i> (BB 64/7)
Indirekte objekt:	<i>Ham ga jeg en bok til jul.</i> ⁴
Predikativ:	<i>Hvor gammel er hun, da?</i> (BB 59/226)
Verbfrase:	<i>Lage mat kan mannen gjøre.</i> (Kastet ut 114)
Del av ledd:	<i>Hvor kommer denne aggresjonen fra?</i> (Muslimer 71)

I tillegg til disse mulige utfyllingene kan forfeltet også stå tomt, for eksempel i elliptiske uttrykk i talemål, samt i visse typer uformell skrift, som på postkort: *Har det bare bra her nede i Spania* (jf. NRG: 676, SAG 4: 964–966) (mer om dette i avsnitt 2.2.3). Som vi ser, kan forfeltet også fylles av svært mange ulike grammatiske former.

Mellom 1969 og 1979 ble det skrevet tre hovedoppgaver i Norge som med basis i en setningsanalyse med setningsskjema tok for seg utnyttelsen av forfeltet i norsk (Pedersen 1969, Geithus 1972, Simonsen 1979).⁵ Tekstkorpusene som ble undersøkt der, bestod av henholdsvis litterære tekster av Arne Garborg, avistekster og talemål i en intervjusituasjon. Alle de tre oppgavene foretar en kvantitativ analyse av utfyllingen i forfeltet både på funksjons- og formnivået. Disse oppgavene gjør det til en viss grad mulig å sammenlikne mine analyseresultater med forfeltsutnyttelse i andre språksjangrer. For fremgangsmåten i denne oppgaven har jeg også dratt noe veksler på Simonsens oppgave, ettersom den er nyest og opererer med mer oppdaterte grammatiske termer enn de to andre oppgavene. Dessuten analyserer han talemål og diskuterer dermed aspekter ved analysen som også er av interesse for denne oppgaven.

2.1.2 Hvorfor forfeltet?

Ettersom forfeltet åpner opp for så mange ulike typer utfylling både på form- og funksjonsnivået, er dette et grammatisk aspekt det er interessant å se nærmere på, særlig hvis en forsøker å si noe om *hvorfor* forfeltsutfyllingen er som den er. Det vil være spesielt interessant å se på hvordan forfeltet fylles i to relativt like sjangrer i to ulike språkmodi. Ved forskjeller i forfeltsutnyttelsen må ulikheter ved de to kommunikasjonssituasjonene da hjelpe

³ Forklaring på hvordan de ulike setningene er nummerert, blir gitt i avsnitt 2.4.2 og 2.5.2.

⁴ Det er ingen eksempler på indirekte objekt i forfeltet i de to korpusene.

⁵ I Pedersens og Geithus' oppgaver kalles forfeltet *fundament*, slik det var vanlig tidligere.

til med å forklare hva som kan sies å virke inn på ”valget” av forfeltsleddet i den enkelte samtalen. Det må understrekes at når jeg bruker ordet *valg* og andre ord som kan implisere bevisste handlinger eller strategier hos den enkelte språkbruker, er det ikke ment å snakke om at slike ”valg” skjer bevisst. Kellermann forstår kommunikasjon som ”*primarily automatic*” (Kellermann 1992: 293), og denne tilnærmingen er nyttig her. Den automatiserte språkbruken reflekterer først og fremst ubevisste prosesser som en følge av tilegnelse og vane i bruken av språket (op.cit.: 294), og kan altså ikke oppfattes som bevisste intensjoner hos den som snakker eller skriver. Denne understrekingen av at språkvalg på grammatikknivået er utslag av stort sett automatiserte prosesser, gjelder for hele oppgaven. Ved snakk om ’valg’ må ordet her snarere forstås som en form for utvelgelse der *informasjonsstrukturen* som en grammatikkomponent er med på å legge føringer på en setnings form (jf. f.eks. Lambrecht 1994) og følgelig også på hvilket ledd som blir stående i forfeltet. Dette vil bli utdypet nedenfor.

2.1.3 Forfeltet og terminologivalg

I denne oppgaven har jeg valgt å bruke terminologi knyttet til setningsskjema og Diderichsen-tradisjonen i skandinavisk grammatikk. Det må understrekes at undersøkelsen også kunne ha blitt gjennomført uten referanse til setningsskjemaet, ettersom jeg ikke bruker hele skjemaet som beskrivelsesmodell, men konsentrerer meg om leddet før finitt verbal i fortellende setninger og leddspørsmål, samt venstreutflyttede ledd. Men siden setningsskjemaets terminologi med blant annet forbinderfelt, løst forfelt, forfelt, midtfelt og slutfelt er så innarbeidet i tradisjonelle skandinaviske grammatikker, gjør begrepsapparatet fra denne tradisjonen undersøkelsen svært tilgjengelig for de fleste interesserte lesere. Termer knyttet til setningsskjematradisjonen tjener dermed som et apparat til beskrivelsen av språket, mens særlig innsikter knyttet til *informasjonsstruktur* inngår i drøftingen av *hvorfor* forfelta fylles som de gjør. Prinsipper for leddfølge i setningen og forfeltsutnyttelse kommenteres av ulike grammatikker som gjør bruk av setningsskjemaet. Disse prinsippene blir kommentert i det følgende.

2.1.4 Hvilke faktorer avgjør forfeltsutnyttelsen?

Forfeltet er den av plassene i setningsskjemaet som åpner opp for flest muligheter for variasjon i hvilke setningsledd som fyller plassen. Det er imidlertid visse prinsipper i

språkssystemet som er med på å bestemme i hvilken rekkefølge de ulike leddene i setningen får stå, og følgelig også hvilket ledd som blir stående i forfeltet.

Norsk referansegrammatikk peker på tre faktorer som langt på vei avgjør rekkefølgen av de ulike setningsleddene i en setning i norsk: informasjonsstruktur, syntaktisk funksjon og vektprinsippet (NRG: 855f.). Kulbrandstad presenterer de samme prinsippene under betegnelse kjenthetsprinsippet, markering av syntaktisk funksjon og vektprinsippet (2005: 262). Informasjonsstrukturens innvirkning innebærer at kjent informasjon som regel vil komme før ny informasjon, og NRG knytter informasjonsstruktur til en tema–rema-inndeling, der setningens første ledd (forfeltet) inneholder tema, mens resten av setningen er setningens rema (NRG: 855–857). NRG benytter seg av en forståelse av informasjonsstruktur der tema er setningens første ledd, mens resten av setningen utgjør rema, som sier noe mer om temaet. Inndelingen av setningen i tema og rema vil bli problematisert nedenfor, og det samme gjelder betegnelse *ny* og *kjent* informasjon. Informasjonsstruktur sies å ha mest å si for hvilket ledd som kommer først, altså i forfeltet, i fortellende setninger (op.cit.: 855). Ifølge NRG er det slik at når andre ledd enn subjektet står i forfeltet, ”er det fordi leddet er tema eller det er (eller inneheld) eit spørreord, som har sin faste plass i forfeltet” (op.cit.: 872).

Markering av syntaktisk funksjon er også styrende for hvilken rekkefølge leddene i en setning kommer i, ettersom de fleste ledd ikke kan stå hvor som helst i setningen, men har visse typiske plasseringer (op.cit.: 856).⁶ Vektprinsippet gjøres gjeldende i tillegg til de to andre prinsippene, for eksempel ved at trykklette pronomen får en annen plassering i setningen enn trykksterke (ibid.). I tillegg bør det nevnes at lange ledd gjerne opptrer lenger ute i setningen enn kortere ledd med samme syntaktiske funksjon (jf. Kulbrandstad 2005: 262). Kulbrandstad skriver at hvis vektprinsippet ikke følges og for eksempel leddsetninger kommer tidlig i setningen, kan dette gjøre stilen tung (ibid.). I *Svenska Akademiens grammatik* kalles vektprinsippet tyngdeprinsippet, og det impliserer momenter som lengde, betoning, semantisk kompleksitet og hvorvidt leddet uttrykker setningens rema (se nedenfor). Alle disse aspektene vil kunne ha en innvirkning på ulike ledds plassering i en setning (SAG 1: 233f., SAG 4: 26).

---

⁶ Utenom for forfeltet går jeg ikke nærmere inn på de ulike setningsleddenes typiske plassering her.

2.2 Forfeltet og informasjonsstruktur

SAG skriver mer utfyllende om hvilke faktorer som spiller inn på hvilket ledd i en fortellende hovedsetning⁷ som skal stå i forfeltet, og fremhever først og fremst setningens interne og/eller eksterne informasjonsstruktur (SAG 4: 431).⁸ De fremhever imidlertid at prinsippene ikke må sees på som tvingende, og at det i mange setninger vil være slik at leddet i forfeltet kan byttes ut med et annet av setningens ledd uten at tekstsammenhengen blir endret i særlig grad (ibid.). SAG deler setningen informasjonsstrukturelt inn i tre deler: tema, rema og bakgrunn (ibid.). Tema er det setningen handler om, mens bakgrunnen setter setningen i sammenheng med konteksten ved hjelp av tids- og stedsangivelser eller opplysninger om kausale omstendigheter. Rema er det setningen sier om temaet. Forfatterne understreker imidlertid at de tre kategoriene i en del tilfeller kan være overlappende eller vanskelige å skille fra hverandre (ibid.).

Hvis en fokuserer på setningens indre informasjonsstruktur, inneholder forfeltet mest typisk et ledd som enten gir setningens tema eller bakgrunn (ibid.). Dette er i tråd med det generelle prinsippet om at tema kommer før rema (SAG 1: 45f.). Temaet er typisk noe som har klar referentstatus, som personer, gjenstander, mengder og liknende, og har dermed svært ofte form av en nomenfrase (SAG 4: 431). Temaet vil ofte være subjekt, ettersom temafunksjonen er med på å bestemme valget av subjekt (op.cit.: 70–73), som i disse eksemplene:

*Jeg vil ikke spise den maten.
Mannen bøyd seg for å plukke opp skoen.*

Dersom setningens bakgrunn står i forfeltet, realiseres denne oftest som et fritt adverbial (op.cit.: 432), som her:

*I går var jeg i Sverige.
Hvis jeg er syk i morgen, kommer jeg ikke på jobb.*

Også rema kan stå i forfeltet, men i slike tilfeller er det ofte lett for mottakeren å slutte seg til hva resten av setningen vil inneholde, som i den første setningen nedenfor.⁹ En annen funksjon et rematisk ledd i forfeltet kan ha, er å kontrastere én referent med en annen, som i den andre setningen her:

---

⁷ Som vi skal se i avsnitt 4.1, består det analyserte materialet først og fremst av fortellende hovedsetninger.

⁸ SAG bruker betegnelsen *fundament* på det setningsleddet som står i forfeltet (SAG 1: 173, 222).

⁹ I det følgende bruker jeg tidvis *avsender* og *mottaker* som felles termer for den som snakker eller skriver på den ene siden, og den som lytter eller leser, på den andre. Termene impliserer ingen spesiell kommunikasjonsmodell, men er ment som enkle uttrykk for den som ytrer og mottar språkproduktet.

*Og sulten var jeg også. (I en kontekst der en person forteller om hvor sliten han var etter en tur.)
Kusine av faren min er det hun er. (I en kontekst der noen har påstått at 'hun' er morens kusine.)*

I tale er det vanlig med klar prosodisk markering av et tematisk ledd i forfeltet (jf. *ibid.*). I denne oppgaven må jeg imidlertid se bort fra prosodisk markering i talemålet, siden prosodi ikke er tagget i *Big Brother*-korpuset. En inkludering av prosodien ville uansett ha sprengt rammene for denne oppgaven.

Plasseringen av et ledd i forfeltet i setningen bestemmes imidlertid ikke bare av setningens indre informasjonsstruktur, men også av setningens forhold til den muntlige eller skriftlige konteksten, altså det som kan kalles ekstern informasjonsstruktur (op.cit.: 433). Det er vanlig å la et anaforisk eller deiktisk ledd stå i forfeltet for å knytte setningen til referenter som har opptrådt tidligere i teksten/samtalen (anafori) eller til den fysiske samtalsituasjonen (deiksis). Slike ledd vil som regel ha form av et pronomen eller et adverb (*ibid.*). Anaforiske ledd vil ofte samtidig være tema i setningen, noe som kommer av at ledd som allerede er aktualisert, er aktuelle når tema skal velges. Muligheten for å referere deiktisk sees ofte som styrende for hvilket ledd som fyller forfeltet, og også deiktiske ledd i forfeltet viser hyppig overlapping med setningens tema (*ibid.*). En kan tolke disse innsiktene slik at den setningseksterne informasjonsstrukturen får størst innvirkning på forfeltsvalget dersom kommunikasjonssituasjonen gjør bruk av deiktisk og anaforisk referanse mulig. Men både anaforiske og deiktiske ledd i forfeltet sammenfaller altså ofte med setningens tema, eller også et rema som er blitt aktualisert tidligere i teksten eller samtalen (*ibid.*).

En må se det slik at setningsinterne og setningseksterne informasjonsstrukturelle prinsipper i fellesskap virker inn på hvilket ledd som står i forfeltet. Leddet i forfeltet kan være for eksempel både tema og et deiktisk ledd, som i 1b nedenfor, eller tema og et anaforisk ledd, som i 2b her:

- a. *Hvilken av salatbollene dine rommer mest?*
- b. **Den** er den største. (peker på en bolle)

- a. *Jeg skal på kino med Pål i dag.*
- b. Men **han** er jo en idiot.

Dersom verken den indre eller den ytre informasjonsstrukturen i setningen motiverer et spesielt ledd i forfeltet, er det vanligvis subjektet som får forfeltsplasseringen (*ibid.*). Men også adverbialer med svak betydning, som *nå*, *så* og *da* i visse kontekster, kan ifølge SAG oppfattes som denne typen forfeltsutfylling (op.cit.: 434, 690).

2.2.1 Informasjonsstruktur i denne oppgaven

I oppgaven her ønsker jeg å si noe om grunnene til frekvensene jeg finner på funksjons- og formnivået i analysen. Ettersom informasjonsstruktur har så mye å si for hvilket ledd som skal stå i forfeltet, vil det derfor være interessant å hente flere innsikter fra dette feltet. Informasjonsstruktur er imidlertid et fagfelt der det ikke hersker noen enhetlig forståelse verken av hva informasjonsstruktur innbefatter, eller av hvilke begreper som bør tjene til å beskrive hvordan informasjonen i en setning struktureres. Her er det ikke rom for en gjennomgang av ulike begrepsbruk innenfor ulike tilnærminger til informasjonsstruktur (men se Vallduví og Engdahl (1996: 460–471) for en gjennomgang av begrepsmylderet).

Det må understrekes at en kvantitativ undersøkelse som analysen i denne oppgaven ikke vil kunne dra nytte av alle informasjonsstrukturelle overveielser til det fulle. Dette ville kreve en mer kvalitativ tilnærming til setningsstrukturen og den konteksten den enkelte setningen inngår i, for blant annet å kunne bestemme hva i setningen som representerer det som skal informere mottakerne. Sterke tendenser i forfeltsutnyttelsen vil informasjonsstrukturen likevel kunne belyse også i en kvantitativ undersøkelse. Men som vi skal se i det følgende, er det særlig forfeltets grammatiske *form* informasjonsstrukturelle innfallsvinkler kan kaste lys over her. Hvordan avsenderen av en språkhandling gjør seg antakelser om hva som er kognitivt tilgjengelig hos mottakeren, vil da være avgjørende (mer nedenfor).

Jeg har valgt å legge vekt på de aspektene innenfor informasjonsstrukturfeltet jeg mener kan kaste lys over analyseresultatene her i oppgaven. I det følgende vil jeg, for å unngå de nevnte begrepsvanskelighetene, i hovedsak følge en nyere svensk doktorgrads tilnærming til informasjonsstruktur (Andréasson 2007).¹⁰ Andréasson følger SAGs behandling av informasjonsstruktur, men gir tema, rema og bakgrunn andre betegnelser. Andréasson bruker termen *informasjonsdynamikk* fremfor *informasjonsstruktur* for å understreke at feltet beskriver en dynamisk relasjon mellom avsenderens antakelser og hensikter på den ene siden og de språklige uttrykkene dette får i en tekst, på den andre siden (op.cit.: 71). Jeg beholder imidlertid betegnelsen *informasjonsstruktur* her.

Andréasson beholder termen REMA, men bruker GRUNN (*grund*) for tema og SCENE (*scen*) for bakgrunn (op.cit.: 95), og gir dem samlebetegnelsen *informativ status*. De tre

---

¹⁰ Andréassons avhandling tar for seg særlig plasseringen av adverbialer i midtfeltet i svensk, og forfatteren fokuserer derfor ikke på beskrivelser av informasjonsstrukturelle aspekter som er spesielt interessante for forfeltet.

termene overlapper altså begrepsmessig med SAGs *rema*, *tema* og *bakgrunn*.¹¹ I det følgende vil jeg følge Andréassons terminologi, fordi jeg som hun ser det verdifullt å unngå både *tema* og *bakgrunn* når en skriver om informasjonsstruktur, ettersom disse termene kan ha svært ulik tolkning i ulike verk (jf. op.cit.: 71, 81). Særlig har termen *tema* ofte vært bundet til det første leddet i setningen (op.cit.: 81), som i *Norsk referansegrammatikk* (jf. avsnitt 2.1.4), og denne mulige sammenblandingen ønsker jeg å unngå ettersom også REMA kan stå først i setningen, som de to eksemplene i avsnitt 2.2 viste.

Ved å unngå å bruke termen *tema* unngår en samtidig den uheldige koplingen til *kjent* og *ny* informasjon. Ved en slik todeling ser en blant annet bort ifra muligheten for at også informasjon som er tilgjengelig (*kjent*) og realiseres som pronomen, kan inngå som en del av setningens REMA (jf. op.cit.: 78f., Lambrecht 1994: 46–50). Lambrecht illustrerer dette blant annet med setningen *She DID it*.¹² Her har alle leddene anaforisk referanse, det vil si at de må være tilgjengelige for mottakeren. Likevel kan setningen i sin rette sammenheng tilføre mottakeren informasjon han ikke hadde fra før, og Lambrecht snakker her om at det er en *rematisk relasjon* mellom leddene (1994: 48). Dette skal ikke utdypes her, men viser at også ledd som inngår som REMA (eller del av et REMA), kan ha anaforisk referanse og grammatisk form som et pronomen.

Jeg nevner dette for å problematisere tanken om et én-til-én-forhold mellom informativ status og språklige uttrykk i en setning. Det viser samtidig også vanskene ved å bruke informasjonsstrukturelle innsikter på et kvantitativt materiale. Jeg vil likevel hevde at det i en kvantitativ analyse som dette, med et såpass stort tallmateriale, er forholdsvis uproblematisk å generalisere ut fra sterke tendenser i forfeltplasseringen (se nedenfor). Problemene har dessuten særlig med realiseringen av *rematiske ledd* å gjøre, og dette er ikke ledd jeg vil fokusere på.

For å oppsummere: REMA er den delen av informasjonen i et utsagn som den som taler eller skriver, regner med at vil øke kunnskapen hos lytteren eller leseren (Andréasson 2007: 77). GRUNN er det eller de leddene i utsagnet avsender ser på som ”oppe til diskusjon” (se nedenfor), og som REMA koples til. GRUNN skal være kognitivt tilgjengelig for mottakeren (op.cit.: 81). Som nevnt vil setningens GRUNN typisk stå i forfeltet (jf. avsnitt 2.2, SAG 4: 431).

---

¹¹ Herfra bruker jeg bare termene REMA, GRUNN og SCENE, selv ved referanse til SAG

¹² De store bokstavene markerer at verbet har trykk.

SCENE er det eller de leddene i setningen som brukes til å sette den i for eksempel temporal og lokal sammenheng (Andréasson 2007: 95). SCENE må som vi så over, sees som en egen kategori av informativ status som er skilt fra GRUNN og REMA (op.cit.: 82f., jf. også SAG 1: 156). Ledd som er SCENE, knytter det det skal informeres om (GRUNN), og det som forventes å øke mottakerens viten (REMA), til tid, sted og andre omstendigheter. Men ikke alle ledd som sier noe om tid, sted eller kausal sammenheng, har status som SCENE, som i dette eksemplet, der adverbialen i den andre setningen er en del av setningens REMA og skal gi mottakeren mer informasjon:

*Hvor er alle klærne mine?
De ligger på gulvet.*

Som nevnt fylles forfeltet også typisk av SCENE, og en markering av SCENE i forfeltet gjøres ofte ved hjelp av frie adverbialer (jf. avsnitt 2.2, SAG 4: 432). Også bundne adverbialer kan ha informativ status som SCENE (SAG 3: 446). Her velger jeg derfor å forenkle: Jeg slår sammen disse innsiktene til at temporale, lokale og kausale adverbialer i forfeltet *ofte* vil ha den informative statusen SCENE, som eksemplene vi så i forrige avsnitt. På samme måte vil jeg i tråd med SAGs gjennomgang av prinsipper for forfeltsutnyttelse hevde at et subjekt i forfeltet *ofte* vil bære den informative statusen GRUNN. I det følgende vil jeg konsentrere meg om grammatisk realisering av (særlig) GRUNN (ofte subjekt) og SCENE (adverbial), ettersom det er disse store kategoriene det enklest lar seg generalisere over når det gjelder forfeltsutnyttelse.

I den forbindelse vil jeg presentere et aspekt ved informasjonsstrukturen som omhandler taleren eller skriverens antakelser om referensiell tilgjengelighet hos mottakeren, noe som er av interesse når samtalesituasjonene i de to språkmodiene skal sammenliknes.

2.2.2 Antakelser om referensiell tilgjengelighet

En taler eller skriver må gjøre seg tanker om hva som ved kommunikasjonstidspunktet er tilgjengelig av informasjon for lytteren eller leseren. I ytringsøyeblikket har avsenderen visse antakelser om hvor tilgjengelig en bestemt referent er i sammenhengen, og også antakelser om i hvilken grad et moment (*frågeställning*) kan sies å være *oppe til diskusjon* (se nedenfor) (Andréasson 2007: 73).¹³ Antakelser om en referents tilgjengelighet eller kognitive status hos

---

¹³ Når en skriver om "antakelser" en avsender har om ulike ledds referensielle status hos mottakeren, forblir dette teoretiske antakelser om et bevissthetsnivå hos både avsenderen og mottakeren en ikke kan vite noe om. Siden

mottakeren vil føre til valg mellom ulike former for refererende uttrykk i språkproduktet (ibid.). Hvor tilgjengelig et setningsledds referent ansees å være, får altså implikasjoner for hvilken grammatisk form avsenderen gir dette leddet. Antas en referent å være lett tilgjengelig, kan den refereres til med en pronomenfrase, mens referenter som ikke er tilgjengelige grammatisk, kan realiseres med en indefinitt nomenfrase (op.cit.: 74).

Avsenderen må altså gjøre seg tanker om hvilke momenter som kan sies å være mest aktualisert ved kommunikasjonstidspunktet, sagt med Andréasson: hva som er OPPE TIL DISKUSJON (jf. også Lambrecht 1994: 44).¹⁴ Momenter kan være OPPE TIL DISKUSJON i større eller mindre grad. Ledd som ble nevnt i den sist ytrede replikken vil være maksimalt OPPE TIL DISKUSJON og kan ofte uten problemer refereres til med et pronomen eller med en substantivfrase i bestemt form (Andréasson 2007: 75). Momenter som avsenderen kan anta at mottakeren er enig i at er maksimalt OPPE TIL DISKUSJON, kan ofte refereres til med ”bare” et 3. persons personlig pronomen: *han*, *hun* og kanskje særlig *de*, *den* og *det* (jf. SAG 1: 45). På samme måte kan en gi et elliptisk svar med for eksempel kun en frase på et spørsmål der spørsmålsstillingen er maksimalt OPPE TIL DISKUSJON, som i dette eksemplet:

- *Vil du ha to eller tre iskuler?*
- *Tre.*

Et moment som har blitt nevnt tre taleturer tidligere vil derimot ha blitt ”neddatert” og kan muligens ikke lenger refereres til med et pronomen på samme måte (Andréasson 2007: 75). Momenter som er OPPE TIL DISKUSJON, har på sin side høy grad av referensiell tilgjengelighet.

Ettersom ledd som bærer den informative statusen GRUNN ofte allerede er aktualisert og OPPE TIL DISKUSJON og dermed tilgjengelige, er disse ofte språklig realisert som pronomen (ibid., SAG 4: 433, jf. også Lambrecht 1994: 107f., Vallduví og Engdahl 1996: 498f., samt over). Siden ledd som er GRUNN, er aktualisert, kan de dessuten i mange sammenhenger utelates, altså ikke realiseres språklig, uten at dette fører til misforståelser (Andréasson 2007: 80). Dette ser vi eksempler på nedenfor, hvor ordene i klammeparentes skal forstås som ikke uttalt, men utelatt og underforstått:

- *Den filmen vi så i går, var dødsbra.*
- *Jo – [den] var ok.*

---

kommunikasjonen ikke kan lykkes dersom avsenderen har feilaktige antakelser om hvilken kognitiv status ulike ledd har hos mottakeren, er disse overveielser likevel verdifulle (jf. Andréasson 2007: 76).

¹⁴ Disse refleksjonene gjelder først og fremst for muntlige samtaler, men er også overførbare til en skrivesituasjon. Ettersom den skriftlige sjangeren som analyseres her, er en skriftlig samtale, problematiseres dette ikke ytterligere.

- *Jeg var to uker i Spania i sommer.*
- *[Jeg] har tenkt meg en tur til Syden i høst selv.*

- *Hvor er Ole?*
- *[Han er] i hagen.*

I det første setningsparet er ‘den filmen’ allerede aktualisert og referensielt tilgjengelig både for avsender og mottaker. Derfor kan dette leddet utelates i den påfølgende setningen. I det andre setningsparet er det ut ifra sammenhengen klart at taleren prater om seg selv, noe refleksiven *meg* dessuten entydig viser. Dermed kan leddet som markerer GRUNN, *jeg*, utelates uten at det skaper problemer for forståelsen. I den tredje sekvensen er verken subjektet eller verbet, som sammen bærer den informative statusen GRUNN, realisert språklig i svaret. Svaret på spørsmålet uttrykkes bare med REMA, ettersom GRUNN en er tilgjengelig ut ifra sammenhengen og maksimalt OPPE TIL DISKUSJON, og dermed kan utelates. Slike konstruksjoner vil ikke bli belyst i denne oppgaven. Utelatelser av forfeltsleddet blir imidlertid fanget opp i forfeltsanalysen.

2.2.3 Utelatelser¹⁵ i forfeltet er *lisensiert*

Som vi så over, kan ledd som markerer GRUNN utelates i forfeltet, og føre til setninger med det jeg her kaller *tomt forfelt*. Brøseth (2007: 152) skriver at de fleste lingvister enes om at utelatte ledd må kunne gjenfinnes i konteksten for at en ellipse skal kunne finne sted. McShane skriver at et utelatt ledd må kunne rekonstrueres fra den lingvistiske konteksten, den ekstralingvistiske konteksten eller fra generell viten om verden (*world knowledge*) (2005: 16). Dessuten er det et krav at den enkelte ellipsetypen må være *lisensiert*, ”lovlig”, i språket for å kunne forekomme (ibid.). Ulike undersøkelser viser at utelatelse av forfeltsleddet er den mest frekvente utelatelsen på setningsnivået i norsk. I en analyse av utelatelser i TAUS-materialet¹⁶ finner Wiggen at 69,8 % av alle syntaktiske utelatelser i talemålet skjer i forfeltet (1986: 85). Brøseth finner at 44,7 % av de registrerte ellipsene i hennes talemålsmateriale er utelatelser av

---

¹⁵ Begrepet *utelatelser* kan være uheldig fordi det forutsetter at en ser på noe som utelatt slik at det som er igjen, er ufullstendig. Dette er noe også Wiggen peker på (1986: 74f.). Som han vil jeg likevel bruke termen fordi den muliggjør en sammenlikning med en norm der forfeltet er fylt i setninger som følger A-skjemaet. Hensikten her er å registrere forekomsten av avvik fra denne normen, men uten å felle noen normativ dom over disse avvikene i form av utelatelser som mindre funksjonelle, ei heller som mindre riktige. Andre og mindre problematiske betegnelser på fenomenet ville vært å snakke utelukkende om *tomme forfelt* eller initiale ellipser, men ettersom *utelatelse* brukes i hele TAUS-litteraturen om talemålssyntaks (se avsnitt 3.2), virker det hensiktsmessig å beholde termen også her.

¹⁶ Se avsnitt 3.2.

subjektspronomen i forfeltet.¹⁷ Ser en på andelen av utelatelser i forfeltet i begge disse undersøkelsene, kan en si at denne ellipsetypen ser ut til å være lisensiert i norsk. Betingelser for utelatelser av forfeltsleddet vil bli mer utførlig diskutert i avsnitt 5.3.1.

2.3 Oppsummering: Hva (med)bestemmer forfeltsleddet?

Som vi har sett, skriver SAG at de typiske forfeltsutfyllingene er GRUNN (ofte subjekt) og SCENE (ofte adverbial). Dette forholdet er knyttet til setningens interne informasjonsstruktur. På grunnlag av disse typiske tendensene kan vi derfor regne med at subjekt og adverbial vil være de dominerende kategoriene i begge språkmodiene, og store forskjeller vil trolig ikke forekomme.

Når det gjelder den setningseksterne informasjonsstrukturens innvirkning på forfeltsleddet, vil forekomsten av anaforiske eller deiktiske ledd kunne være styrende for forfeltsvalget. En kan tenke seg at "tilstedeværelsen" av anaforiske og deiktiske ledd vil gi den setningseksterne informasjonsstrukturen større innflytelse på valget av forfeltsleddet. Det er kommunikasjonssituasjonen som legger til rette for eventuell "tilstedeværelse" av anaforiske eller deiktiske ledd. Det vil i denne forbindelse være avsenderens antakelser om referensiell tilgjengelighet hos mottakeren som vil avgjøre hvilken grammatisk realisering det aktuelle leddet gis. Den enkelte kommunikasjonssituasjonen gir avsenderen ulike muligheter for å gjøre seg antakelser om en referents tilgjengelighet hos mottakeren, og dermed ulike muligheter til å bruke anafori og deiksis. Ulike kommunikasjonssituasjoner kan dermed sies å virke inn på hvor sterk den eksterne informasjonsstrukturens innflytelse på forfeltsvalget blir. Anafori og deiksis realiseres språklig ofte av pronomen eller adverb. Regnes leddets referent som tilgjengelig, kan leddet gis form av et pronomen eller en adverbfrase. Ledd i forfeltet som markerer GRUNN og er referensielt tilgjengelige, kan som vi så over også utelates.¹⁸

Det er ulike aspekter ved informasjonsstrukturen som har mest å si for hvilket ledd som får stå i forfeltet, men også tyngdeprinsippet må repeteres. Tunge ledd står ofte i slutfeltet (eller i final ekstraposisjon), og plasseringen av tunge ledd (i betydningen lengde

---

¹⁷ Hos Brøseth regnes i tillegg utelatelse av subjektspronomen ved koordinering som en ellipsetype, som står for 31,6 % av de resterende ellipsene i materialet hennes. Utelatelse av subjektet ved koordinering i setninger som *Han spiste middag og _ gikk seg en tur* regnes ikke som tomme forfelt i denne oppgaven, se avsnitt 3.2.

¹⁸ Som vi så over, vil ledd som er maksimalt OPPE TIL DISKUSJON, kunne refereres til med en pronomenfrase. Også forholdet mellom definite og indefinite substantivfraser vil kunne belyses av overveielser knyttet til antakelser om referensiell tilgjengelighet, der definite substantivfraser også kan referere anaforisk til tilgjengelige eller introduserte referenter (jf. f.eks. Lambrecht 1994: 107f., SAG 1: 45). I min kvantitative analyse vil jeg imidlertid ikke fange opp distinksjonen mellom definite og indefinite substantivfraser. Jeg må derfor forenkle og konsentrere diskusjonen omkring årsakene til bruk av pronomen- eller substantivfraser.

og/eller kompleksitet) i forfeltet vil kunne gjøre stilen tung (jf. avsnitt 2.1.4). Unngåelsen av slike tunge ledd i forfeltet sammenfaller imidlertid gjerne med informasjonsstrukturelle prinsipper, siden lange, komplekse ledd ofte er rematiske. Som vi så i avsnitt 2.2 står REMA i forfeltet bare under spesielle betingelser.

Når det gjelder informasjonsstrukturens rolle, må en huske at den interne og den eksterne informasjonsstrukturens innvirkning på forfeltsutnyttelsen ikke nødvendigvis kan skilles fra hverandre. Men det er informasjonsstrukturelle betraktninger omkring hva avsenderen regner som referensielt tilgjengelig for mottakeren, som her best kan brukes til å belyse forfeltsleddets grammatiske *form*. I det følgende vil jeg derfor forsøke å beskrive samtalen i de to modiene med sikte på å få et grunnlag for å forstå forskjeller og likheter mellom dem, og dermed for at aspekter ved de to språkbrukssituasjonene kan korreleres med informasjonsstrukturen. Mot slutten av kapitlet vil jeg danne meg noen hypoteser om hvilke resultater jeg i lys av de ulike språkbrukssituasjonene kan forvente meg i forfeltsanalysen.

2.4 Muntlig og skriftlig språk

De samtalen jeg analyserer, representerer en muntlig og en skriftlig sjanger, altså begge modiene tale og skrift. I det følgende vil jeg først beskrive tradisjonelle forskjeller mellom muntlig og skriftlig språk. Sammenlikningen av de to språkmodiene er ikke ment å være uttømmende, men konsentrerer seg om de aspektene som er av interesse for denne analysen. Mange av aspektene som blir drøftet i forbindelse med typisk muntlig språk og muntlige samtaler nedenfor, vil senere bli kontrastert mot nettsamtalen. Denne får en særlig detaljert beskrivelse, ettersom dette er avgjørende for å kunne kontrastere samtalsituasjonene mot hverandre. I gjennomgangen av de to samtaletypene blir også korpusinnsamlingen kommentert.

Muntlig og skriftlig språk representerer ulike kommunikasjonskanaler for språket. Når vi snakker, bruker vi artikulasjonsorganene våre og er avhengige av en tilstedeværende lytter for at budskapet vårt skal kunne fanges opp, mottas og forstås.¹⁹ I tillegg til ordene og de grammatiske konvensjonene i språket vi snakker, er aspekter som intonasjon, trykk, stemmekvalitet og taletempo ”meningsskapende ressurser” når vi snakker (Svennevig 1995a: 19). Skriftkanalen produserer et mer varig språkprodukt, og her kan skriveren dra nytte av konvensjoner for bruk av ulike grafiske tegn, ordforkortelser, kursivering, illustrasjoner, tabeller og annet (ibid.). En del av det prosodiske betydningspotensialet en kan dra nytte av i

---

¹⁹ Unntak fra dette er telefonsamtaler og opptak av tale, men disse faller utenfor den typiske situasjonen for muntlig språk.

tale, kan på denne måten uttrykkes i skrift, men ikke alle betydningsnyanser en finner i naturlig talemål, vil kunne gjenskapes like godt i skrift. Samtidig har skriftlig kommunikasjon den fordelen at språkproduktet kan nå langt flere mottakere til ulike tider, og at kompliserte saksforhold kan behandles saklig og nøyaktig med et veloverveid og planlagt ordvalg som ofte blir revidert underveis i prosessen frem mot den endelige versjonen.

Imidlertid finnes det et mangfold av ulike sjangrer både innenfor muntlig og skriftlig språk, og ikke alle forskjellene som blir beskrevet nedenfor, vil gjelde for alle disse undersjangrene. Det er heller snakk om forskjeller mellom det en kan kalle prototypisk muntlig og skriftlig språk. Prototypisk muntlig og skriftlig språk skiller seg klart fra hverandre langs de tre dimensjonene *planlegging*, *situasjonsavhengighet* og *interaksjon*.²⁰ En kan forvente at disse dimensjonene virker inn på den grammatiske utformingen av språkproduktet. Skriftlig kommunikasjon innebærer typisk muligheten for god *planlegging* – en kan kladder, skrive om og finpusse de språklige ytringene. Mens en i en samtalesituasjon har et stadig tidspress på seg til å si noe, har en ikke dette når en skriver (jf. Hård af Segerstad 2002: 40). I skriftlige språkprodukter blir det dermed mulig med en mer økonomisk ordbruk, en større informasjonstetthet og en mer fortettet setningsstruktur enn i tale. Mottakeren kan lettere forstå komprimerte språkstrukturer når de leses enn når de medieres auditivt. Taleren må på sin side også være mottakerbevisst og ikke konstruere muntlige ytringer det blir vanskelig for mottakeren å få med seg. Ofte må noen ord eller setninger gjentas for at kommunikasjonen skal være vellykket. Den korte tiden taleren har til å planlegge ytringene sine, fører sammen med hensynet til mottakeren til at muntlig språk typisk har en enklere oppbygning enn skriftlig språk.²¹

Skriftlig språk vil takket være planleggingsdimensjonen ofte ha et mer presist og spesifikt ordforråd enn muntlig språk. Muntlig språk vil inneholde en større andel generelle ord en helst unngår i skriftspråket. Når vi snakker, har vi dessuten muligheten til å avbryte oss selv og korrigere det vi holder på å si. Det at en kan planlegge språkproduktet sitt, gjør dessuten at skriftlig språk er en bedre kanal for å fremlegge kompliserte saksforhold, mens

---

²⁰ Dersom ikke annet er nevnt, baserer gjennomgangen seg i stor grad på Svennevig (1995a). Svennevig gir her en relativt kort og oversiktlig fremstilling, og kommer med mange eksempler vedrørende muntlig og skriftlig kommunikasjonskanalers innvirkning på det grammatiske nivået i norsk.

²¹ Det generelle inntrykket av at muntlig språk har en enklere oppbygning enn skriftlig språk problematiseres av Halliday (f.eks. 1998), som bl.a. peker på at muntlig språk er mer ”grammatisk innviklet” enn skriftlig språk. Her konsentrerer jeg meg om forfeltets oppbygning, og forholdet mellom de to samtalene når det gjelder kompleksitet blir særlig drøftet i avsnitt 5.4.

muntlig språk, som må planlegges der og da, er bedre tilpasset kommunikasjon om ”enkler” tema.

Når det gjelder dimensjonen *situasjonsavhengighet*, er det også markante forskjeller mellom typisk tale og typisk skrift. Spontan tale passer godt i sosiale situasjoner der formålet med samtalen er av hovedsakelig sosial karakter og ikke trenger å være stort annet enn å ”få tiden til å gå” (Crystal 2006: 29).²² I en samtale ansikt til ansikt gir nærheten i tid og rom oss store muligheter for språklig referanse til den konteksten ytringen skjer i. Småord som refererer deiktisk, altså til kommunikasjonssituasjonen, som *her, i morgen og den, han*, er typiske for muntlige samtaler. I skrift vil slike ord oftere ha anaforisk, altså tekstintern, referanse, ettersom avsender og mottaker ikke befinner seg på samme sted i tid og rom i kommunikasjonssituasjonen. Den typiske skriftlige kommunikasjonen er dekontekstualisert og kan ikke dra nytte av den romlige her-og-nå-situasjonen.

Den fysiske nærheten mellom samtalepartnerne åpner også for fragmentarisk språkbruk i muntlig språk. Det er ikke nødvendig alltid å svare med grammatisk fullstendige setninger; en substantivfrase eller et adjektiv vil for eksempel kunne være nok til at samtalepartneren forstår hva vi mener (jf. eksempler på utelatelse av forfelsesleddet i avsnitt 2.2.2). Hvis en person for eksempel sier *Det her er så (...)* og samtidig knytter hendene, strammer kjeven og smalner øynene, er det ikke vanskelig å forstå at personen mener at *det her* (med deiktisk referanse), er irriterende eller til å bli forbannet av, selv om setningen grammatisk sett ikke er fullført. Som vi skal se i avsnitt 3.2, har dette implikasjoner for hva som bør regnes som en fullverdig setning når en analyserer naturlig talemål.

Den siste dimensjonen som skiller typisk muntlig og skriftlig kommunikasjon markant fra hverandre, er mulighetene for *interaksjon*. I ansikt-til-ansikt-samtaler veksler samtaledeltakerne på å ha ordet i et dynamisk samspill som tidsmessig er langt mer komprimert enn interaksjonen i alle former for tradisjonell skriftlig kommunikasjon. Den kontinuerlige vekslingen mellom initiativ, respons og nye initiativ fører med seg en del språklige trekk som skiller talespråket fra skriftspråket. Samtidig gir ekstralingvistiske ressurser i en muntlig samtale oss muligheten til å presentere oss via for eksempel kroppsspråk og stemmeleie, mens et skriftlig språkprodukt vil være det eneste som presenterer deg som person i skriftlige sjangrer.

---

²² Et unntak her er lappeskriving i situasjoner der en må være stille, for eksempel i et klasserom. Også dette er innholdsmessig ”enkel” kommunikasjon der den sosiale interaksjonen, kommunikasjon nærmest ”for moro skyld”, er av avgjørende betydning.

I dialoger er også tilbakekoplingssignaler viktige – de uttrykkene som viser at mottakeren følger med på hva som sies, som *aha, ja vel?, sier du det, stemmer* osv. Disse uttrykkene gir også taleren en forståelse av hva mottakeren forstår, og hva som kanskje må utdypes nærmere.

Et grammatisk aspekt som er vanlig i talemål, og som kan sies å ha med interaksjonsdimensjonen å gjøre, er dublering av setningsledd i ekstraposisjon foran eller etter setningskjemaet. Når informasjon som ikke er maksimalt OPPE TIL DISKUSJON, får stå først i setningen, kan det være en fordel å gjenta uttrykket, som i *Den gulrotkaka di, den liker jeg godt*, der *den* viser tilbake på leddet i det løse forfeltet og gjør det lettere for samtalepartneren å henge med på utsagnet. Som nevnt i avsnitt 2.1, inkluderes disse leddene i forfeltsanalysen. Dublering i final ekstraposisjon, som i *Jeg blir med deg, jeg*, kan for eksempel vise engasjement og personlig involvering. Disse fenomenene forekommer også i skrift, men er langt vanligere i tale.

Ettersom det er to samtalesituasjoner jeg skal sammenlikne, må også reglene for *turtaking* i talemålet poengteres. Når vi snakker med andre, praktiserer vi kulturelle konvensjoner for når en har rett til å snakke, altså når en har sin tur, og konvensjoner for når en skal lytte (Svennevig 1995b: 57). Hvor rigide disse reglene er, vil variere mellom ulike talespråklige sjangrer, men alle vil implisere også en *forpliktelse* til å snakke når en får sin tur (ibid.). Slik *turtaking* er internalisert hos språkbrukerne og går svært raskt, gjerne bare med noen tidels sekunders mellomrom (ibid.). Tiden til planlegging vil med andre ord nødvendigvis være svært begrenset i spontane samtaler. Hvordan samtalepartnerne vet at det er deres tur til å snakke, er heller ikke gitt av helt faste kriterier, men Svennevig peker på visse ”spor” som indikerer at samtalepartneren er ferdig, for eksempel at utsagnet er fullført som en syntaktisk og/eller semantisk koherent enhet, at intonasjonen indikerer at den andre personen er ferdig, o.a. (op.cit.: 58).

Det er ikke alltid like lett å følge disse sporene, for eksempel kan overlapping forekomme hvis en feiltolker sporene som skal tyde på at turen er over (op.cit.: 60). Men som regel foregår *turtaking* med svært få problemer i daglige, muntlige samtaler. Vi skal snart se at de internaliserte reglene for *turtaking* vi er så vant til å bruke, i stor grad blir utfordret i nettsamtaler.

2.4.1 Empirisk undersøkelse av tale og skrift

Mange av forskjellene mellom tale og skrift er dokumentert i empiriske undersøkelser av muntlige og skriftlige språksjangrer. Den kanskje viktigste undersøkelse av grammatiske forskjeller mellom muntlig og skriftlig språk har Douglas Biber stått for (Biber 1988).²³ Biber analyser 23 språksjangrer i muntlig og skriftlig engelsk, og undersøker realiseringen av 66 leksikalske og syntaktiske trekk i 481 ulike muntlige og skriftlige tekster (op.cit.: 85).²⁴ Dersom mange lingvistiske trekk opptrer samtidig på en mønsterliknende måte, mener Biber at dette viser tilbake på funksjonelle dimensjoner. Hans analysemetode forutsetter at for eksempel høy frekvens av substantiv og preposisjoner, samt lange ord og stor variasjon i ordforrådet tyder på en informativ tekst (op.cit.: 126). På samme vis vil høy frekvens av ”private verbs” som *think* og *feel*, bruk av presens, sammentrekninger og utstrakt bruk av 1. og 2. persons pronomen o.a. markere engasjement i språkbrukssituasjonen, og samtidig tyde på at teksten er mindre informativ (ibid.).

Biber finner ingen typiske trekk som fundamentalt skiller muntlige og skriftlige sjangrer fra hverandre. Studien hans viser derimot at variasjonen både blant de muntlige sjangrene innbyrdes og de skriftlige sjangrene innbyrdes kan være vel så stor som mellom muntlig språk på den ene siden og skriftlig språk på den andre. Forskningsresultatene underbygger empirisk at faktorer knyttet til språkytringens situasjonsmessige, planleggingsmessige og funksjonelle sider har innvirkning på grammatikken i språkproduktet (op.cit.: 24–25).

Bibers studie ble gjennomført før nettspråkssjangrene ble en dominerende del av folks hverdagsliv. Det blir interessant å se hvordan den muntlige samtalen og nettsamtalen forholder seg til den glidende overgangen han finner mellom muntlig og skriftlig språk. Før jeg går nærmere inn på nettsamtalen som analyseres, presenterer jeg talemålskorpuset som er brukt i oppgaven her.

2.4.2 Analyse av naturlig talemål: *Big Brother*

Det muntlige språket jeg analyserer, faller innenfor det en kan kalle prototypisk talemål, og er hentet fra *Big Brother*-korpuset, som er transkribert ved Universitetet i Oslo. Her er store deler av første sesong (våren 2001) av TV-serien *Big Brother* transkribert. *Big Brother* var et realityprogram der elleve deltakere i alderen 22–36 år, fem kvinner og seks menn, oppholdt

---

²³ Se Svennevig (1999), som mener at denne undersøkelsen har fått mye å si for forståelsen av at det ikke eksisterer en dikotomi mellom muntlig og skriftlig språk.

²⁴ Ettersom Biber analyserer engelsk, er forfelt naturlig nok ikke et av disse.

seg i et hus avsondret fra omverdenen og konkurrerte om å bli sistemann som ble stemt ut av huset, etter hundre dager. Deltakerne ble filmet døgnet rundt, og transkriberingen av deltakernes samtaler tilbyr en tilgang til naturlig talemål som er helt unik, i og med at en uten forskningsetiske problemer så godt som unngår ”observatørens paradoks”. En kan regne med at talemålet i korpuset er nærmest helt uforstyrret av opptaksutstyret, noe en ikke kan være sikker på når en utfører for eksempel kvalitative, sosiolingvistiske intervjuer. Dermed kan en også regne med at prinsippene som ble diskutert vedrørende det typiske talemålet over, vil gjelde for denne språkformen.

Jeg fikk tilgang til transkripsjonsutdrag fra til sammen 14 dager i huset, totalt ca. 30 000 ord. I eksemplene fra korpuset i oppgaven her er deltakerne anonymisert. Sekvensene som er analysert, er tilfeldig valgt fra 44 samtaler av ulik lengde i materialet jeg fikk tilgang til, noe som sikret at alle deltakernes tale er relativt likt representert i det ekserperte materialet. Når jeg refererer til *Big Brother*-korpuset, er dette gjort med BB for *Big Brother*, i tillegg til tallkoder som refererer til den relevante samtalen og nummeret den enkelte setning har fått i denne samtalen, for eksempel BB 41/253. Korpuset er transkribert med normalortografi. Jeg vil komme tilbake til hvordan jeg har skilt ut hovedsetningene til forfeltsanalysen i kapittel 3.²⁵

I det følgende vil jeg se på hvordan nettspråkssjangrene forholder seg til det tradisjonelle forholdet mellom tale og skrift. Deretter presenterer jeg nettspråkssjangeren jeg har analysert og kommenterer denne korpusutvelgelsen, for best mulig å kunne belyse ulikheter og forskjeller i forfeltsutnyttelsen mellom de to samtalsjangrene.

2.5 Nettspråk

Gjennomgangen i avsnitt 2.4 tar for seg typiske trekk ved tradisjonelt tale- og skriftspråk og viser at tale typisk er tids- og stedbundet, spontan ettersom planleggingen må skje fortløpende, skjer ansikt til ansikt, er sosialt interaktiv, er mulig å rette på underveis, har en løs struktur og kan dra nytte av både prosodiske trekk og kroppsspråk (jf. også Crystal 2006: 31). Skriftlig språk er på sin side dekontekstualisert, kan leses flere ganger på ulike steder, er mer komprimert, fast strukturert og tematisk saksnært, og må dra nytte av grafiske ressurser for å legge til ikke-lingvistisk betydning (ibid.). De relativt nye sjangrene informasjons- og kommunikasjonsteknologien har gjort mulige, utfordrer disse tradisjonelle modusforskjellene mellom muntlig og skriftlig språk. En samlebetegnelse som ofte brukes om disse

---

²⁵ For mer informasjon om *Big Brother*-korpuset, se <http://www.tekstlab.uio.no/talespraak/bigbrother/>.

språkformene, er tekstbasert *Computer-Mediated Communication (CMC)*,²⁶ eller *nettspråk*, og de viktigste hovedsjangrene er websider, e-post, nyhetsgrupper/diskusjonssider – den nettspråkssjangeren jeg analyserer her –, (synkron) chat, virtuelle verdener, direkte meldinger,²⁷ blogger og tekstmeldinger (sms) (Barnes 2003: 5; Crystal 2006; Liestøl og Rasmussen 2007: 94; Schweps og Otnes 2006: 223–252; Utne 2002: 170).²⁸ Mediet disse sjangrene brukes i, og det nye forholdet til tids- og stedsdimensjonen legger føringer både på hvordan avsenderen strukturerer de språklige ytringene sine, og på hvordan mottakeren får møte dem. Generelt er disse sjangrene løsere i strukturen enn tradisjonelt skriftspråk, og muligheten for rask tilbakemelding er ofte nærmere det vi kjenner fra tradisjonelle muntlige språksituasjoner. Nettspråkssjangrene oppviser på mange måter en blanding av kjennetegnene på muntlig og skriftlig språk – noen aspekter ved språkbruken likner mest på skriftspråket, andre mer på talespråket.

Nettspråkssjangrene viser spesielle språklige trekk, men det er snakk om svært mange og ulike sjangrer, og hver og én av disse må forskes på på sine premisser (Crystal 2006; Hård af Segerstad 2002: 2, 36). En del særegne språktrekk vil imidlertid være til stede i større eller mindre grad i nettspråkssjangrene e-post, blogger, tekstmeldinger og alle former for nettsamtaler. Særlig iøynefallende er spesiell bruk av de grafiske skrifttegnene – for eksempel forekommer bruk av bare store bokstaver hyppigere her enn i annen skriftlig kommunikasjon, gjerne for å understreke spesielle ord (Utne 2002: 171). Det er også vanlig å bruke grafiske tegn til å uttrykke følelser av ulik art, som bruk av smilefjes, slik for eksempel :-) betyr at en er glad eller synes at noe er bra (op.cit.: 174).²⁹ Den uformelle tonen i nettspråkskommunikasjonen viser seg i skrift ved tidvis utstrakt bruk av ufullstendige setninger og uformelle ord, på samme måte som vi kjenner dette fra uformelle brev, lapper og

---

²⁶ Herring (red.) (1996) bruker betegnelsen *text-based CMC* for å kontrastere disse språkvariantene mot nettspråkssjangrer som i større grad drar nytte av bilder, lyd og videooverføring. Herring (1999) bruker termen *text-only CMC* for det samme.

²⁷ Engelsk: *instant messages*, f.eks. ICQ (se Schweps og Otnes 2006: 239f.).

²⁸ Det eksisterer ingen tydelig enighet om hvordan de ulike nettspråkssjangrene bør inndeles, og hva de bør kalles. Den nettspråkssjangeren jeg analyserer, vil hos noen bli betegnet som en virtuell verden, hos andre ikke, og sjangeren har betegnelser som nyhetsgrupper, diskusjonssider, pratesider, debattfora, webchat og asynkron chat i litteraturen. Nettsamtaler kan i tillegg stå som en samlebetegnelse både på disse sjangrene og kommunikasjon av en mer synkron art, som synkron chat i programmer som IRC, og direkte meldinger i programmer som ICQ (se fotnote over). I og med denne uensartete begrepsbruken er det svært viktig å beskrive det sjangerspesifikke ved den analyserte språkbruken detaljert for å unngå misforståelser. I oppgaven bruker jeg både termene *nettsamtaler*, *diskusjonssider* og *debattfora* om den sjangeren jeg analyserer. For historisk opprinnelse og utviklingen av chatsjangrene (som inkluderer diskusjonssider o.l.), se Liestøl og Rasmussen 2007: 94–100.

²⁹ Mange slike smilefjes har etter hvert blitt så internasjonalt vanlige at nyere versjoner av for eksempel tekstbehandlingsprogrammet *Word* automatisk omgjør :-) til ☺.

liknende (op.cit.: 172). En del av de spesielle strategiene en finner i nettspråket har også med økonomisering av språkproduktet å gjøre, en reduksjon av antall tastetrykk for å spare tid og energi når en skriver. Denne økonomiseringen er særlig viktig i synkrone nettspråkssjangrer.³⁰

2.5.1 Sjangertrekk ved diskusjonssidene VGDebatt

Nettsamtalene jeg analyserer, er hentet fra diskusjonssidene tilknyttet *Verdens Gangs* nettavis, *vg.no*, som er ett av Norges mest leste medier.³¹ I det følgende vil jeg konsentrere meg om det kanal- og interaksjonsspesifikke ved de diskusjonssidene jeg henter korpuset mitt fra. Å velge diskusjonsfora på nettet som er offentlig tilgjengelig for alle, gjør det relativt enkelt å bygge opp et eget korpus. Også her unngår en observatørens paradoks, i og med at de diskusjonsdeltakerne jeg bruker som informanter, ikke vet at språkbruken deres senere blir gjenstand for analyse (jf. Herring 1996: 5).³²

Som nevnt i innledningen er det flere aspekter som gjør denne sjangeren spesielt interessant å sammenlikne med naturlig talemål. For det første er det en skriftlig samtale, dessuten er den relativt uformell, og kommunikasjonens innhold vil i hvert fall delvis likne samtalene i *Big Brother*-huset, der ulike emner diskuteres på en måte som ut ifra deltakernes forventning til situasjonen ikke krever særlig velfundert argumentasjon (se nedenfor). Dessuten representerer språkbruken i disse foraene en nettsamtale med relativ overvekt av fullstendige setninger – her er det ingen overvekt av ellipser (selv om dette også forekommer), noe en ofte kan finne i mer synkron chat. Siden jeg vil analysere utnyttelsen av forfeltet, ville for mange ellipser ha undergravet prosjektet mitt. I språket i diskusjonsforaene forekommer det heller ikke utstrakt bruk av engelske ord og uttrykk eller mange store bokstaver og nettspråkstypiske forkortelser, og smilefjes forekommer bare av og til. Disse foraene representerer dermed en språkform som har beholdt mye av det tradisjonelle skriftspråkspreget, samtidig som de formalitets- og innholdsmessig er forskjøvet i retning av en uformell talesituasjon. Dette gir en språksjanger det er svært interessant å sammenlikne grammatisk med muntlig språk. Den største forskjellen mellom språkbrukssituasjonene i de to samtalene ligger trolig i det kanalspesifikke, noe som gjør en detaljert beskrivelse av kommunikasjonssituasjonene avgjørende.

---

³⁰ I norske nettspråkssjangrer vil en dessuten finne en varierende mengde av engelskspråklige innslag. Jeg setter imidlertid ikke fokus på bruk av engelske ord og uttrykk i analysen, men se Nordli (1998): *Internet Chatting – English Influence on Norwegian Chat Room Language* for forekomsten av engelsk i norske chat.

³¹ Se f.eks. *TNS Metrix – Topplisten*, tilgjengelig: <http://rapp.tns-gallup.no/?aid=9072261>.

³² Som jeg senere vil kommentere, fører dette imidlertid også til at forskeren har svært begrenset kunnskap om diskusjonsdeltakerne.

Enhver som har lyst til å diskutere på *VG Nett*, kan logge seg inn på *vg.no* og velge linken ”Diskutér” [sic!] i venstre kolonne på nettsidens førsteside. Da kommer en til *VGDebatt*, med adressen *vgd.no*. Under hovedtemaene *Samfunn, Forbruker, Sport, Helse, sex og livsstil, Musikk, TV og film* og *Kultur og fritid* finner en mange undertema som igjen har fra noen titalls til titusenvis av påbegynte diskusjoner, eller såkalte tråder. Under *Samfunn* finner en for eksempel undertemaene *Likestilling* og *Barn og foreldre*, og førstnevnte kan ha påbegynte diskusjoner med titler som ”La kvinner få bestemme undertøy selv” og ”Kvinnfolk og handlemyte”. Hvem som helst kan starte en ny diskusjon om et nytt tema; alt en trenger å gjøre, er å registrere seg som VG-bruker og få et ”nick”, altså et kallenavn alle innleggene ens blir signert med.³³

2.5.2 Dannelse av korpus

I utgangspunktet ble diskusjonene ikke valgt ut kun etter tema, men etter hvorvidt de kommer relativt nær mange av kjennetegnene på en muntlig samtale og dermed språkformen i *Big Brother*-korpuset. Som overskriften på de nevnte diskusjonstemaene indikerer, er diskusjonssidene på *vgd.no* i stor grad av en hverdagslig og uformell karakter, selv om seriøsiteten og sakligheten hos debattantene kan være svært forskjellige fra et undertema til et annet. Jeg ønsket i første omgang å velge diskusjoner som liknet hverdagslige, relativt useriøse ansikt-til-ansikt-samtaler mest mulig både når det gjaldt tema, ytringenes lengde og tidsaspektet med hensyn til tilbakemelding – og i den forbindelse muligheten for planlegging. Det var også viktig å velge diskusjoner om tema som kunne interessere begge kjønn.

De enkelte diskusjonene kan også være svært ulike når det gjelder popularitet, lengde på innleggene og hvor lang tid det tar fra et innlegg postes til responsen kommer. Noen diskusjoner strander allerede etter tre–fire innlegg, og noen engasjerer i så stor grad at hundrevis av innlegg blir postet. I utvelgelsen forsøkte jeg så langt det var mulig å velge diskusjonstråder der det var postet mellom 30 og 100 innlegg, og der mange innlegg var postet fortløpende etter hverandre, for at tidsaspektet ved språkbrukssituasjonen skulle likne tale mest mulig. For eksempel var det ønskelig at de første cirka 15 innleggene var sendt med få minutters mellomrom. Også de neste (for eksempel) 10–15 innleggene burde ha blitt sendt innenfor et kort tidsrom. Det viste seg imidlertid umulig å stille et krav til at alle innleggene tilhørende en trådoverskrift skulle ha blitt sendt med så korte tids mellomrom. I det

---

³³ På samme måte som mange andre diskusjonssider har også *VGDebatt* egne regler for deltakelse, eller ”netikette”, og det finnes også en moderator en kan henvende seg til dersom en opplever innlegg fra andre som rasistiske, støtende eller liknende. For regler, se <http://vgd.no/system/information/rules>.

foreliggende korpuset er det for mange av enkeltdiskusjonene derfor slik at flere innlegg er postet flere timer etter forrige innlegg og flere timer før neste. Det er vanlig å skille mellom synkrone og asynkrone chat-/nettsamtaler i forskningslitteratur om nettspråk, ettersom det forutsettes at tidsdimensjonen har stor innvirkning både på opplevelsen av nettsamtalen og på språkproduktet (se f.eks. Crystal 2006, Hård af Segerstad 2002).³⁴ De diskusjonsforaene jeg analyserer, er altså asynkrone, men med noen innslag av tilnærmet synkronisitet.

Når det gjelder lengde på innleggene, ønsket jeg overveiende korte innlegg, for at språkføringen i diskusjonssidene også langs denne parameteren skulle nærme seg talemålet så mye som mulig. Her viste det seg også vanskelig å sette opp rigide utvelgelseskriterier, selv om dette aspektet enklere lot seg oppfylle enn de opprinnelige kravene til tidsaspektet. De lengdemessige kriteriene jeg endte opp med, var de følgende:

- Hvert innlegg skulle helst ha kun 1–4 hovedsetninger.
- Ingen innlegg kunne ha mer enn 12 hovedsetninger, og et så langt innlegg skulle være et sjeldent engangstilfelle.
- Dersom diskusjonen var dominert av svært korte innlegg i starten, for så å utvikle seg til en diskusjon med svært lange innlegg (gjerne 40–100 setninger), tok jeg bare med den første delen av diskusjonen med de korte innleggene, og kuttet ut de lange innleggene (lengre enn 12 hovedsetninger).

Utfordringene knyttet til korpussamlingen er en nødvendig konsekvens av å samle et korpus fra slike lett tilgjengelige nettfora – en kan ikke lete etter idealdiskusjoner som i realiteten ikke finnes. Asynkronisiteten gir deltakerne mulighet for lang planlegging, men den språklige formen i for eksempel tidsmessig enkeltstående innlegg tyder ikke på at disse verken når det gjelder grammatikk eller lengde avviker fra de innleggene som er postet mer fortløpende. Også Collot og Belmore (1996: 26) finner i sin lingvistiske analyse av *Bulletin Board Systems* at hvorvidt innleggene var skrevet offline, med mulighet for planlegging, eller online, kanskje med en større følelse av tidspress, hadde ubetydelig innvirkning på grammatiske trekk i språket. Det er trolig snarere slik at folk poster innlegg når de har tid, og trolig uten for mye planlegging. En kan tenke seg at diskusjonsdeltakerne ønsker å svare så hurtig som mulig når de først har logget seg på og ser en melding de vil respondere på. En deltaker vil også kunne delta i mange diskusjoner samtidig, noe som fører til mindre mulighet for planlegging. Ønsket om å respondere raskt på et innlegg en finner interessant, kan tenkes å virke økonomiserende på språkproduktet.

---

³⁴ Heller ikke såkalt synkrone chat vil komme opp mot synkroniteten i en talt samtale, ettersom en uansett ikke kan skrive like fort som en snakker (f.eks. Crystal 2006: 43).

Korpuset mitt består av hele eller deler av diskusjonstrådene med følgende titler – navnene i parentes brukes når jeg gir eksempler fra korpusene:³⁵

- Innvandring, rasisme og flerkultur: *Boikott McDonalds på lørdag!!* (McDonalds)
- Innvandring, rasisme og flerkultur: *Kastet ut muslimer* (Muslimer)
- Politikk – Norsk: *Bort med blasfemiparagrafen, ikke kritiser Islam.* (Blasfemi)
- Politikk – Norsk: *Brusflaskene blir vist større og større* (Brus)
- Politikk – Norsk: *Faen ta den politisk korrektheten* (Korrekt)
- Politikk – Norsk: *Kveldens holmgang 23. feb* (Holmgang)
- Språk: *Boss eller søppel?* (Boss)
- Språk: *Er du en fanatisk rettskriver?* (Rettskriver)
- Språk: *Ord deling på jobb* (Orddeling)
- Barn og foreldre: *har blitt kastet ut, hva skal jeg gjøre???* (Kastet ut)
- Barn og foreldre: *Hvor går navne-grensen?* (Navn)
- Barn og foreldre: *Søt unge* (Unge)
- Likestilling: *Kvinnfolk og handlemyten* (Handlemyte)
- Likestilling: *La kvinner få bestemme undertøy selv!* (Undertøy)
- Likestilling: *Norske kvinners elendige rykte i utlandet* (Rykte)
- Livssyn: *Israel..* (Israel)
- Livssyn: *Månen i natt..* (Månen)
- Livssyn: *Til Kjell* (Kjell)
- Film: *Død snø* (Snø)
- Film: *Westernfilmer* (Western)³⁶

2.5.3 Nettsamtalens informanter

Når det gjelder bidragsyterne i diskusjonsforaene, kan en ikke vite hvem ”informantene” bak nickene er, og heller ikke en så enkel variabel som kjønn vil med sikkerhet være synlig. Det vil si at jeg ikke kan vite hvordan informantene fordeler seg på variabler som kjønn, alder, utdanning og bosted. De emnene som diskuteres, kan tyde på at det er snakk om unge voksne, kanskje i alderen 20–50 år. Tall fra *Norsk mediebarometer 2007* viser at noe flere menn enn kvinner besøker nyhetsgrupper (som VGs debattsider er et eksempel på) i en gjennomsnittlig uke (31 % av alle menn og 25 % av alle kvinner) (*Norsk mediebarometer 2007*). Når det gjelder yrke og utdanning, er elever og studenter overrepresentert sammenliknet med andre grupper (48 % i denne gruppen diskuterer i nyhetsgrupper hver uke), ellers er det prosentvise antallet som besøker nyhetsgrupper i andre yrkesgrupper, relativt likt (30–38 %). Færre av dem som kun har ungdomsskole, diskuterer i diskusjonsforum sammenliknet med andre utdanningsgrupper (18 % mot 30–33 %). Det er heller ikke svært store regionale forskjeller mellom landsdelene (24–32 % i ulike deler av landet). Disse tallene kan likevel ikke gi noe mer enn vage indikasjoner på hvem som skjuler seg bak nickene på VGs debattsider. Valget av mange ulike diskusjonstema innenfor sju ulike undergrupper sikrer likevel trolig en viss

³⁵ Språkfeil her og i korpuseksempler er ikke rettet og vil heller ikke bli markert.

³⁶ Pga. et lengre sykdomsavbrudd i masterarbeidet er noen av diskusjonene fra 2007, mens de fleste er fra 2008.

variasjon blant informantene, slik at korpuset samlet sett bør være relativt representativt for språkbruken i debatter med relativt korte, uformelle innlegg på *vgd.no*. Og i likhet med i *Big Brother*-korpuset er informantene trolig unge voksne av begge kjønn (jf. avsnitt 2.4.2).

2.5.4 Samtalen i diskusjonssidene

I en nettsamtale der en sitter foran sin egen datamaskin, kan en ikke dra nytte av kroppsspråk, taletempo, stemmeleie eller prosodi, og i liten grad av tilbakekoplingssignaler. Jeg har tidligere nevnt at mange av reglene for turtaking i en ansikt-til-ansikt-samtale heller ikke kan overføres direkte til nettsamtalen. I diskusjonssidene relativiseres reglene for turtaking ved at alle kan skrive samtidig, en har ingen plikt til å respondere, og en vet aldri om en annen skriver samtidig som en selv. De skriftlige ytringene må sendes i sin helhet, og en kan ikke rette på utsagnet underveis slik en kan når en snakker. Selve språkproduktene kan ikke overlappes hverandre slik de kan i tale. Tilbakemelding kan dermed ikke komme i form av tilbakekoplingssignaler underveis, og det kan ta alt fra noen sekunder til mange måneder å få respons.³⁷ Svarer mange på det samme initiativet omtrent samtidig, blir meldingen bare lagret i den rekkefølgen de ankommer den sentrale serveren. Overlapping i *ordskiftet* vil dermed florere – nettopp fordi alle kan poste meldinger hele tiden når de vil (jf. Herring 1999: 5). Nedenfor vises et eksempel på hvordan en del av en diskusjon fra *VGDebatt* kan leses på *vgd.no*. Dette utdraget viser de fem første innleggene i diskusjonen *Er du en fanatisk rettskriver?* Som vi ser, svarer alle direkte på spørsmålet diskusjonsstarteren Heikkzich har stilt i trådens overskrift, og overser fullstendig ytringene de andre har kommet med i mellomtiden. Heikkzich er den første som svarer på sitt eget spørsmål:

 Heikkzich [101] 29.01.07 18:35

Det er jeg. Hater skrivefeil.

 fragment [4383] 29.01.07 18:36

Jeg er temmelig perfektjonistisk, men av og til er ikke feil til å unngå. Man kan ikke treffe de riktige knappene på tastaturet hver gang.

³⁷ Otnes 2007 undersøker tilbakekoplingssignaler i en synkron chat. Ettersom tidsaspektet i hennes nettsamtale er så forskjellig fra nettsamtalen i denne oppgaven, er hennes resultater mindre interessante for denne analysen.

 Hauptmann [68] 29.01.07 19:42

Ja. Prøver så godt jeg kan å skrive korrekt. Hengir meg aldri til sms-språk om jeg kan unngå det.

 lampefot [340] 29.01.07 19:42

Ja. Helt ekstsrem.

 selters [1145] 30.01.07 01:44

Fanatisk og fanatisk, jeg prøver å skrive rett hele tiden. Det er det første som skal til hvis man skal gjøre seg forstått.

De to første meldingene er postet med bare ett minutt mellomrom, altså tilnærmet synkront. Synkroniteten er imidlertid lite relevant i et turtakingsperspektiv, ettersom **fragment** ikke kommenterer **Heikkzichs** innlegg. **Hauptmanns** og **lampefots** meldinger er postet i samme minutt (19.42), noe som ser ut til å være tilfeldig. Den siste meldingen i dette eksemplet er postet 01.44, nesten seks timer etter forrige innlegg. Denne diskusjonsdeltakeren poster med andre ord sin melding når han er pålogget og har tid, og ser ikke ut til å bry seg om hvorvidt de tidligere respondentene kommer til å se innlegget hans. At ingen svarer på meldingen din med en gang, regnes som helt i orden, for noen kommer sannsynligvis til å gjøre det når det passer dem. Hvis ikke, er ikke innlegget ditt interessant nok, og du får eventuelt prøve på noe nytt (jf. op.cit.: 7). Dette eksemplifiserer at det sosiale rommet diskusjonssidene representerer, har normer og forventninger som er forskjellige fra den muntlige samtalen (jf. Liestøl og Rasmussen 2007: 94–109).

Vi kan legge merke til særlig én form for grammatisk særegenhet i disse innleggene. I **Heikkzichs** innlegg er forfeltet tomt i andre hovedsetning. Det samme finner vi to tilfeller av i **Hauptmanns** innlegg, men her kan neppe direkte tidspress fra situasjonen være grunnen til økonomiseringen i språkbruken – de forrige innleggene ble jo postet nesten en time tidligere. Samlet likner også flere av disse setningene ikke setninger vi mener er akseptable i tradisjonell og mer formell skriftlig kommunikasjon. Jeg vil se nærmere på aspekter som disse og nettsamtalens forhold til talemålet i kapittel 5.

For en utenforstående kan kommunikasjonen over virke noe uoversiktlig. Samtalen kan imidlertid bli langt mer kaotisk enn dette når en deltaker etter at melding nr. 8 i tråden er postet, svarer på melding nr. 2, mens en annen deltaker svarer på nr. 4 rett etter, slik at det

ikke foregår noen jevn alternering mellom initiativ og respons (jf. Herring 1999). Et eksempel hentet fra diskusjonstråden *Kastet ut muslimer* et stykke ute i nettsamtalen, illustrerer dette. De innleggene jeg har kursivert, er de nye innleggene debattantene kommer med, ellers siterer de hverandre ved å svare eksplisitt på ett innlegg, slik at dette innlegget blir synlig sammen med deres kommentar.³⁸

overvektige_meg, Innlegg: 2461, 07.12.08 23:09

(Siterer:)

terjebn: Snakk om å møte seg sjøl i døren! Dersom du er muslim, eller sympatiserer med den ideologien, bør du først og fremst gjøre deg kjent med hvorledes ikke-muslimer, 5/6 av jordens befolkning betegnes i islam, det er alt annet enn et bra Menneskesyn islam står for.

Nettopp. Det er da også derfor at jeg lever godt med å bli beskyldt for å ha et dårlig menneskesyn i denne saken

Sosialliberalisten, Innlegg: 605 07.12.08 23:15

(Siterer:)

Antozz: Så han skjønte ikke at en moskè var tanken? Denne mannen kan overhode ikke tenkt særlig mye over utleien.

For meg virker det som om leietaker ønsket å søke bruksendring etter inngått leiekontrakt og at utleier ville se an hva denne bruksendringen gikk ut på.

gunda100, Innlegg: 835, 07.12.08 23:56

(Siterer:)

overvektige_meg: Bra gjort av huseieren

Jeg leier ut leiligheter, men jeg velger selv nøye hvem jeg vil ha i husene mine, ja.

Vi ser at **overvektige_meg** siterer et innlegg **terjebn** har skrevet tidligere i diskusjonen. Det neste innlegget som er postet, siterer imidlertid en annen deltaker og ignorerer den kronologisk sett nærmeste ytringen. **gunda100** siterer **overvektige_meg**, men ikke det tidsmessig siste innlegget denne debattanten kom med, snarere det innlegget **gunda100** ønsker å kommentere. Slik kan den som vil lese alle innleggene i ettertid, finne nettsamtalen temmelig kaotisk, men Herring skriver at det er vanlig at deltakerne i nettsamtaler overser mangelen på vanlig samtalelogikk slik de kjenner den fra ansikt-til-ansikt-samtaler (1999: 9f.).

Når muligheten til simultan tilbakemelding er borte, kan dette resultere i diskontinuitet eller overlappende turer og gjøre det vanskelig for avsenderen å tilpasse seg til mottakeren (op.cit.: 3–4). En måte å redusere denne uoversiktligheten på er imidlertid å skille ut ”undertråder” under hoveddiskusjonen – det vil si en tematisk snevrere kommunikasjon

---

³⁸ Diskusjonstrådene i korpuset stammer både fra 2007 og 2008 (jf. fotnote 36), og *VGDebatt* har skiftet layout på sine sider i mellomtiden.

mellom et lavere antall diskusjonsdeltakere som en underdiskusjon i den større samtalen. Slike underdiskusjoner vil kunne minske det mer kaotiske preget i ”storsamtalen” i diskusjonsforaene og samtidig nærme seg den talte samtalsens prinsipper for turtaking. Denne strategien er et vanlig fenomen i ulike diskusjonssider og velges i varierende grad av deltakerne på *VGDebatt*. Likevel er det slik at relativisering av turtaking og sekvensiell sammenheng er regelen snarere enn unntaket i diskusjonssidene (jf. også op.cit.: 9).

2.5.5 Hvorfor vil en ”prate” i nettsamtaler?

Når en ser på beskrivelsen av den relativt uoversiktlige formen pratesider representerer, kan en spørre seg hvorfor noen ønsker å drive med slik kommunikasjon i det hele tatt. Crystal svarer på dette ved å hevde noe som ser ut til å være av avgjørende betydning – at de sosiale fordelene ved kommunikasjonen veier opp for de semantiske ulempene og uoversiktligheten (2006: 174f.). Han peker på at pratesidene gir deltakerne muligheten til å være både subjektive, trivielle og å komme med klare meninger, og at chatten³⁹ likner dagligtalens sladder, som har stor sosial verdi (ibid.). Liestøl og Rasmussen lister opp fem viktige funksjoner internettfora fyller for deltakerne: muligheten for kommunikasjon og sosial omgang også for mennesker som er isolerte eller ensomme, muligheten til å diskutere med noen som har felles interesser, det å få muligheten til å uttrykke seg, bli informert og selv opptre som ekspert, å kunne eksperimentere med identiteter i skjul av nicket sitt, samt følelsen av å ha kontroll over et sosialt miljø en behersker og eventuelt kan trekke seg raskt ut av (2007: 100). Ved siden av kommunikasjonens sosialt interaktive dimensjon vektlegger Crystal den språklige leken diskusjonssidene innbyr til – deltakerne finner det spennende og personlig givende å delta i den anonyme, dynamiske, eksperimenterende, uforutsigbare og flyktige interaksjonen (2006: 175). Også Herring peker på verdien av språklig lek og bruk av humor, samt fordelene ved å kunne snakke med flere på én gang, noe som er umulig i en ansikt-til-ansikt-samtale (1999: 16f.). Hård af Segerstad betoner at det er viktig å mestre ”the code of the cyber community” for å kunne leke fritt, kommunisere effektivt og klart vise hvem du er (2002: 153).

At meldingene takket være teknologien lagres, trekkes også frem som et fordelaktig aspekt som skiller nettsamtalen fra talens forgjengelighet (Herring 1999: 17f.). Dette gjør at en kan hoppe inn og ut av samtalen slik en selv ønsker, og det er også mulig å kombinere med andre gjøremål – som deltaker må du ikke være fullt ut til stede i kommunikasjonen hele

---

³⁹ Crystal (2006) betegner også sjangeren jeg analyserer som en (asynkron) chat.

tiden, noe som gir den enkelte stor frihet. I teksteksemplet over så vi at **selters** svarte på et innlegg 01.44, nesten seks timer etter forrige innlegg. Diskusjonsforaene gir deltakerene muligheten til å delta i en samtale og i en sosial setting når de har tid; en må ikke sitte foran datamaskinen hele tiden.

Ved siden av kommunikasjonssituasjonens sosiale fordeler peker Herring på mangelen på simultan tilbakemelding og opphevelsen av reglene for turtaking (jf. forrige avsnitt) som de to hovedproblemene som hemmer flyten i diskusjonsforaene (1999: 3). At disse problemene ikke gjør pratesidene upopulære, mener Herring kan forklares ut ifra måtene deltakerne i pratesidene møter mediets utfordringer på. For det første er det ikke slik at en *ikke* gir tilbakemelding utover rene meningsutsagn på avsendte meldinger – også i asynkrone nettsamtaler finnes det eksempler på tilbakemeldinger med kun smilefjes eller ord som ”enig”, altså tilbakekoplingssignaler som skal oppfordre samtalepartneren til å fortsette. Talens korte responser er altså til en viss grad å finne også i asynkrone netttora, selv om dette bare vil skje i begrenset omfang (op.cit.: 13). For det andre fører opphevelsen av turtakingsprinsippene til at hver enkelt deltaker har mulighet til å skrive hele tiden – noe som i et skriftlig medium er mer effektivt enn jevnt alternerende turtaking (op.cit.: 14). Dessuten vil det at tidligere meldinger lagres i tråden, gi deltakerne muligheten til å sitere hverandre, noe som gir en illusjon av alternerende turtaking, slik vi så i eksemplet over (op.cit.: 15). Det kan legges til at det overordnede temaet eller overskriften for diskusjonstråden vil gjøre at samtalepartnerne ønsker å lese hva andre har å si, noe som kan føre til en viss orden i sammenhengen mellom initiativ og respons. Endelig kan både den nevnte siteringen og utskilling av undertråder med et lite antall diskusjonsdeltakere føre til en jevnere og mer tradisjonell talenær turtaking. Mange som har forsket på nettsamtaler, vektlegger deltakernes evne til å tilpasse seg mediet (Davis og Brewer 1997, Hård af Segerstad 2002, Yates 1996 m.fl.). De diskuterte aspektene blir sentrale når forfeltsutnyttelsen i samtalene skal sammenliknes i kapittel 5. Som Vedlegg 1 ligger et oversiktsskjema som oppsummerer likheter og forskjeller mellom samtalene i *Big Brother*-huset og nettsamtalen på *vgd.no*.

2.5.6 Forskning på grammatiske aspekter ved nettsamtalen

De siste 20 årene har det blitt forsket en del på lingvistiske aspekter ved ulike typer nettsamtaler, og forskningen har ofte hatt en sammenlikning med tale- og skriftspråk i fokus. Jeg kjenner imidlertid ikke til forskning som ser på *forfeltet* i noen nettspråkssjanger overhodet, noe som gjør denne analysen unik i sitt slag.

Den forskningen som er gjort på nettsamtaler, preges dessuten av at nettsamtalene er så ulike med hensyn til innhold, ytringenes lengde og særlig hva synkronitetsaspektet angår, at resultatene er vanskelig sammenliknbare. I det følgende vil jeg kort oppsummere noen funn som likevel vil kunne belyse den sjangeren jeg analyserer, samt danne grunnlag for noen hypoteser.

Flere studier finner en høy forekomst av 1. og 2. persons personlige pronomen i nettsamtaler (Hård af Segerstad 2002: 137⁴⁰, Davis og Brewer 1997: 85–88, Yates 1996: 41, Collot og Belmore 1996: 22). Dette sees i alle disse undersøkelser, som undersøker nettsamtaler med varierende grad av synkronisitet og formalitet, i sammenheng med det personlige fokuset og engasjementet i samtalene.

Werry finner at deltakerne i en *synkron* IRC-chat utelater "I", og også "you can/you would" (1996: 54f.). Han finner også svært mange eksempler på ulike forkortelser, smilefjes, bruk av store bokstaver ofte og ukonvensjonelt, overdreven tegnsetting, som mange punktum etter hverandre, alt dette for å uttrykke ekstralingvistiske aspekter som hører prosodien og kroppsspråket til når vi snakker (op.cit.: 57). Werry mener å se "an almost manic tendency to produce auditory and visual effects in writing, a straining to make written words simulate speech", og hevder at nye språklige konvensjoner som vokser frem, både kompenserer for og tilpasser seg mediets fysiske begrensninger (op.cit.: 48, 61).

Yates (1996) undersøker nettsamtaler som er av en radikalt annen type enn de Werry analyserer – akademisk asynkron datakonferanse. Yates ser blant annet på variasjon i ordforrådet og leksikalsk tetthet og finner at informasjonen i nettsamtalene er pakket mer som i skrift enn som i tale (Yates 1996: 35–39). Yates slutter av funnene i sin studie at "users of CMC systems may be bringing their literate production practices to an interactive, social and orally-oriented interaction" (op.cit.: 39), og konkluderer dermed på grunnlag av sin formelle nettsamtale svært ulikt Werry, som analyserer en chat med personlig kommunikasjon. Yates' og Werrys korpus skiller seg på hver sin måte fra nettsamtalen i denne oppgaven både når det gjelder innhold, hensikten med kommunikasjonen og synkronitetsaspektet. Funnene og konklusjonene deres er likevel interessante som et sammenlikningsgrunnlag, og de viser

---

⁴⁰ Hård af Segerstad (2002) viser i sin doktoravhandling hvordan det svenske språket brukes og tilpasses til de fire nettspråkssjangerne e-post, chat, direktemeldinger og sms når det gjelder staving og tegnbruk, forekomsten av ulike smilefjes, leksikalske trekk som kodeveksling og dialektforekomster, noen grammatiske aspekter som reduserte setninger og ordrekkefølge, samt forkortelser. I analysen av chatsjangeren fokuserer hun imidlertid først og fremst på aspekter som ikke direkte berører språkets grammatiske oppbygning, som bruk av smilefjes og annen særegen bruk av tegnsetting, forkortelser og bruk av bare store bokstaver. Dermed blir hennes resultater ikke så interessante for denne oppgaven som det kunne se ut som.

samtidig hvor viktig det er at kommunikasjonssituasjonen beskrives nøyaktig for at de enkelte funnene skal kunne belyses fra en så klargjørende vinkel som mulig.

Også Nordli (1998) foretar en kort sammenlikning mellom en norsk synkron chat⁴¹ og muntlig og skriftlig språk. Hun finner en høy frekvens av verb og få substantiv, som viser at chat-sjangeren nærmer seg muntlig språk (Nordli 1998: 29). Også ordlengde og variasjon i ordforrådet plasserer chatsjangeren nærmere tale enn skrift (op.cit.: 29f.).

2.6 Noen hypoteser

Gjennomgangen over viser at samtalsituasjonene oppviser både en del likheter og en del forskjeller. Vi vil derfor trolig se visse forskjeller mellom de to samtalene når det gjelder forfeltsutnyttelse. De prinsippene *Svenska Akademiens grammatik* presenterer for den setningsinterne informasjonsstrukturens innvirkning på valget av forfeltsledd, tyder som nevnt i avsnitt 2.3 imidlertid på at forfeltsutfyllingen på *funksjonsnivået* ikke vil være særlig ulik i de to modiene. Det er typisk ledd som bærer den informative statusen GRUNN (som ofte er subjekt) eller SCENE (ulike slags adverbialer) som plasseres i forfeltet. Av dette kan vi forme en hypotese om at andelen subjekt og adverbial i forfeltet ikke vil være så ulik i de to modiene. De mindre kategoriene er det vanskelig å ha noen forventninger til her. Som vi så i første halvdel av dette kapitlet, ser det ut til at aspekter knyttet til setningsekstern informasjonsstruktur og avsenderens antakelser om referensiell tilgjengelighet har mest å si for forskjeller i forfeltsutnyttelsen i ulike sjangrer. Disse får da innvirkning på den grammatiske *formen* i forfeltet.

På bakgrunn av det samlede inntrykket av kommunikasjonssituasjonene og forskningen på ulike nettsamtalers forhold til tale og skrift, kan en danne seg mer spesifikke hypoteser knyttet til grammatiske likheter og forskjeller en forventer å finne. Siden debattforaene representerer en temmelig uformell skriftlig samtale om relativt enkle tema, forventer jeg generelt at forfeltene i nettsamtalen vil nærme seg talemålet i stor grad. Forfeltene i talemålet har trolig en svært enkel struktur, og den uformelle nettsamtalen vil heller ikke stille de samme kravene til informasjonstetthet som mer formelle skriftlige sjangrer gjør. Det vil også være økonomiserende å skrive kort i nettsamtalen. At den generelle hypotesen forventer at nettsamtalens forfelt vil nærme seg talemålet i stor grad, er dermed

---

⁴¹ Korpuset hennes er todelt. I chatten, som utgjør halve korpuset, skriver en online, mens en i den andre halvdel av korpuset logger seg ut mens en skriver, for så å logge seg inn når en har skrevet ferdig, og så poste innlegget sitt. En tar da ikke hensyn til hva som har foregått der i mellomtiden, samtidig som en har større mulighet for planlegging.

også i tråd med flere forskeres understreking av at deltakerne i nettspråkssjangrer vil tilpasse seg mediet (jf. avsnitt 2.5.5). Jeg forutsetter altså at Yates' konklusjon om at språkbrukerne tar med seg sine skriftlige vaner til nettsamtalen, ikke stemmer i utstrakt grad for debattforaene på *vgd.no*, som er av en mindre formell art enn samtalen han analyserer (Yates 1996: 39, se forrige avsnitt). Vi vil derfor trolig ikke se særlig mange lange og komplekse forfelt verken i den muntlige samtalen eller i den skriftlige, men snarere en stor overvekt av forfelt som fylles med bare ett ord. Denne hypotesen er også i tråd med at Nordli (1998) og Werry (1996) finner nettsamtalene de analyserer grammatisk nærmere tale enn skrift (se over).

I den dekontekstualiserte nettsamtalen er bruk av deiktisk referanse begrenset mulig. Gjennomgangen av interaksjonsmønsteret i nettsamtalen tyder på at det også er vanskeligere å gjøre antakelser om hva mottakeren er enig i at er OPPE TIL DISKUSJON her enn i ansikt-til-ansikt-samtalen. Da vil det også være vanskeligere å benytte seg av *anaforisk* referanse over replikkgransene i nettsamtalen, fordi det kan se ut som at den fragmenterte interaksjonen gjør det vanskelig for avsenderen å anta hva som er referensielt tilgjengelig for mottakerne. Dette vil kunne begrense den eksterne informasjonsstrukturens innvirkning på valget av forfeltsleddet i nettsamtalen. Dermed kan vi forvente en lavere andel 3. persons personlige pronomen med anaforisk (eller deiktisk) referanse i debattforaene enn i den muntlige samtalen. Dette vil motsatt føre til en større andel substantivfraser enn pronomenfraser i nettsamtalen. Vanskeligheten med å bruke deiktisk og anaforisk referanse vil på samme måte trolig føre til færre adverbfraser som adverbial i nettsamtalen enn i talemålet.

Likheten jeg forventer i forfeltsutnyttelsen ovenfor bør i lys av disse delhypotesene derfor ikke overdrives. I tråd med planleggingsdimensjonen i nettsamtalen er det dessuten lettere både for avsender og mottaker å skrive og forstå tyngre ledd i forfeltet her, slik at noen flere lange og tunge ledd i forfeltet enn i talemålet trolig vil forekomme. Tyngdeprinsippet, som sier at en vil skyve tunge ledd utover i setningen (jf. avsnitt 2.1.4), er sett i lys av planleggingsdimensjonen og kommunikasjonskanalen trolig viktigere i den muntlige samtalen enn i den skriftlige.

Når det gjelder forekomsten av 1. og 2. persons personlig pronomen kan en ut ifra de relativt uformelle og personlig involverende samtalene i begge modiene forvente relativt like forekomster her. Dette vil også være i tråd med nettsamtaleforskningen som ble presentert over.

I avsnitt 2.2.2 og 2.2.3 så vi at forfeltsleddet ikke alltid må realiseres, men kan utelates, og dette har vi også sett eksempler på at forekommer på *VGDebatt* (jf. avsnitt 2.5.4). Siden nettsamtalen representerer en uformell sjanger, åpner den trolig opp for toleranse for fragmentarisk språkbruk. Dette er et kjent nettspråkstrekk, og initial utelatelse gir en mulighet for å økonomisere språket og dermed bli en raskere chatter. Utelatelse av setningsledd i forfeltet vil trolig opptre svært hyppig også i denne sjangeren, noe som er i tråd med at Werry, slik vi så over, fant mange eksempler på initiale utelatelser i sin undersøkelse (1996: 54f.).

Hypotesene her gir uttrykk for noen heller vage forestillinger om hvilke resultater en i lys av de ulike språkbrukssituasjonene kan forvente å finne i analysen. Før analyseresultatene presenteres i kapittel 4 og drøftes i kapittel 5, vil jeg presentere prinsipper for gjennomføringen av forfeltsanalysen i kapittel 3.

3.0 Gjennomføring av analysen

Når en skal analysere grammatiske fenomener, står en overfor mange teoretiske valg. Det teoretiske rammeverket for denne oppgaven har jeg skissert i kapittel 2. I dette kapitlet vil jeg presentere rammene for gjennomføringen av forfeltsanalysen. Også her gjør mange metodiske overveielser seg gjeldende, for eksempel i valget av hvilke frasetyper en regner med. Først i analysearbeidet har de hovedsetningene som etter formen skal ha forfelt, måttet skilles ut, det vil si fortellende hovedsetninger og leddspørsmål (jf. avsnitt 2.1). Denne utskillelsen har vært utfordrende i arbeidet med det muntlige korpuset. Gjennomgangen og diskusjonen om hovedsetningskriterier vil derfor i stor grad konsentrere seg om eksempler derfra. De aller fleste avgrensingsprinsipper som er fulgt, presenteres her, men av plasshensyn kan ikke absolutt alle grensetilfeller kommenteres.

Andre halvdel av dette kapitlet presenterer og avgrenser funksjons- og formkategoriene i denne analysen. Forekomsten av de ulike kategoriene i de to modiene presenteres i kapittel 4.

3.1 Utskillelse av hovedsetninger

Når hovedsetninger som har forfelt skal skilles ut, er det viktig å skille disse klart fra ulike former for setningsfragmenter. *Norsk referansegrammatikk* skriver at ”setningsfragment normalt [er] ytringar som ikkje har dei nødvendige ledda som skal til i ei setning” (NRG: 958). I praksis har det vært avgjørende å ha en ”operativt anvendbar” setningsdefinisjon som har kunnet avgjøre tvilstilfeller om hva som bør regnes som en hovedsetning. Særlig det å analysere naturlig talemål byr på mange utfordringer, ettersom spontan, muntlig tale inneholder mange omformuleringer og avbrytelser og gjør seg nytte av ekstralingvistiske ressurser som prosodi og kroppsspråk (jf. avsnitt 2.4). Alt dette resulterer i en del språkkonstruksjoner som ikke ville ha vært akseptable i skrift, og det kan være utfordrende å avgjøre hvor den enkelte setningsgrensen går. Jeg har imidlertid ønsket å unngå å analysere talemålet for mye på skriftspråkets premisser, og har derfor villet jobbe med en relativt åpen setningsdefinisjon.

På grunn av talerens muligheter til å bruke peking, gester, mimikk og annet har de grammatiske kravene til hva jeg regner som en setning med velfungerende kommunikativ funksjon, etter min mening måttet være av en litt mer pragmatisk art enn en setningsdefinisjon en benytter for skriftspråket. Dette gjelder særlig fordi jeg i mitt arbeid ikke har villet se bort fra talemålstypiske konstruksjoner selv om ytringen ut ifra en normativ grammatikk langt ifra

er velkonstruert. Sekvensen nedenfor er hentet fra *Big Brother*-korpuset og viser tydelig hvordan talemålet skiller seg fra tradisjonelt skriftspråk.⁴² Komma og punktum markerer henholdsvis korte og noe lengre pauser taleren reelt foretar:

Vi gir deg <variant: girei> en sjanse. Rett og slett. Jeg syns du er direkte lat, Gro. Og for meg så er det en egenskap som er, at <variant: atte> du, når du er lat og ikke gidder og lissom sånn, du står på litt, og så er det lissom sånn dass, dass, for meg så er det en sånn negativ ting. Du har helt sikkert masse, og det vet jeg også, at du har helt sikkert masse i mot meg òg, på grunn av mine meninger og synspunkter, og det jeg mener og synspunkter er ikke <variant: ække> på hvordan jeg er som person, fordi jeg er, jeg har tre egenskaper, det er ærlighet, jeg er jævlig rettferdig, og jeg sier alltid hva jeg mener. (BB 41/265–277)

En nødvendig konsekvens av en ren forfeltsanalyse er at mye av språkproduksjonen i særlig talemålet vil falle bort. Hovedsetningsdefinisjonen jeg har jobbet med, fører imidlertid til at så få konstruksjoner med setningsform som mulig sees bort ifra. Jeg kommer tilbake til hvordan jeg har skilt ut hovedsetninger fra kompliserte taleturer som den over. Først presenterer jeg den setningsdefinisjonen jeg har arbeidet med i oppgaven.

3.2 Hovedsetningsdefinisjonen i denne oppgaven

*Norsk Referansegrammatikk*s inndeling mellom hovedsetning og leddsetning ligger til grunn for den funksjonelle setningsforståelsen i denne oppgaven. Her defineres en hovedsetning som ”en setning som kan stå alene mellom to store skilletegn og dermed utgjøre en ytring for seg” (NRG: 41). Videre understrekes det at denne funksjonelle forskjellen i stor grad vil sammenfalle med formelle forskjeller idet de fleste hovedsetninger følger setningsskjema A, mens de fleste leddsetninger følger setningsskjema B (ibid.). For å avgjøre hvilke setninger som regnes som hovedsetninger, har det imidlertid vært nødvendig med formale kriterier. Men jeg finner NRGs formelle krav til setningen, der en krever en forbindelse av et nominal og en verbfrase, for snever (op.cit.: 39). I sin hovedoppgave bruker Simonsen (1979: 10) Diderichsens setningsforståelse, der setningen defineres som en syntaktisk helhet som inneholder et finitt verb (Diderichsen 1946: 161). Denne tilnærmingen viste seg å være fruktbar også for mitt arbeid. Simonsens oppgave er skrevet i kjølvannet av TAUS-prosjektet. TAUS (Talemålsundersøkelsen i Oslo) var en stor sosiolingvistisk undersøkelse av sammenhengen mellom særlig syntaktiske variabler og sosioøkonomisk bakgrunn i Oslo på 1970-tallet. Både Simonsen og TAUS-forskerne betoner at Diderichsens setningsdefinisjon gjør det mulig å beskrive setninger der subjekt, objekt eller adverbial er utelatt på samme nivå

---

⁴² Etter dette siterer jeg fra korpuset uten markeringen for dialektale varianter, jeg siterer med andre ord ikke de understrekede ordene i dette eksemplet: ”gir deg <variant: girei>”.

(Simonsen 1979: 10, Hanssen m.fl. 1978: 61f.).⁴³ Dette er avgjørende for min analyse av blant annet utelatelser av de nevnte setningsleddene i forfeltet. Jeg vil i det følgende imidlertid utvide denne setningsdefinisjonen på to nødvendige punkter. Dette er nødvendig for helt konsekvent å kunne avgrense hovedsetningene i særlig det muntlige korpuset mot både setningsfragmenter, stotring og unødvendige gjentakelser.

Den første utvidelsen har med avbrytelser i talemålet å gjøre. Avbrytelser forekommer hyppig i talt språk, og det kan være flere grunner til dette.⁴⁴ For det første kan taleren få problemer med å finne en semantisk og syntaktisk passende avslutning på setningen han har begynt på. For det andre kan det ut ifra konteksten være unødvendig å fullføre en setning rent språklig for at kommunikasjonen skal være vellykket – gester og mimikk kan sammen med ordene fullføre det taleren ønsker å uttrykke. Det er med andre ord mange ytringer som i talemålet er velfungerende, mens de i skriftspråket ville ha vært sett på som grammatisk og kommunikativt uferdige. Flere gjentakelser av nesten det samme kan også være et aspekt ved talespråket en ikke bør gå glipp av, det er en form for understreking av emnet det snakkes om som ikke bør forkastes som feilkonstruksjoner, som i dette eksemplet:

Men, hun var jo (BB1/278), hun hadde bein i nesa (BB1/279).

Her er det eksempelvis mulig at taleren gjør en bevegelse med hendene eller i ansiktet samtidig som han sier ”men, hun var jo”, som gjør ytringen kommunikativt ”fullstendig”, og denne muligheten har jeg ikke villet se bort ifra. Når det er talespråket, og talespråket sett i forhold til en skriftspråklig sjanger, jeg ønsker å analysere, ville en ha sett bort fra noe vesentlig ved talespråkets grammatiske oppbygning hvis en (som Simonsen og TAUS-forskerne) hadde holdt alle syntaktisk avbrutte setninger utenfor analysen. Ett formelt krav som jeg likevel stiller for at slike ufullendte setninger skal tas med i forfeltsanalysen, er at det må være tydelig hvordan midtfeltet er konstruert, og dette er den første utvidelsen av setningsdefinisjonen. Hvorvidt slutfeltet er fylt eller ikke, er grammatisk mindre viktig, men midtfeltet viser hvorvidt en har å gjøre med en setning som følger A-skjemaet eller ikke. Hvis midtfeltet klart viser ”hvor veien ville ha gått videre” dersom taleren hadde fullført setningen,

---

⁴³ Denne setningsdefinisjonen likner NRGs formale setningsdefinisjon hvis en i NRGs definisjon legger til at en regner med at subjektet kan være utelatt og underforstått, som i setningen ”Sa det.”, der det trolig er subjektet ”jeg” som er underforstått (avhengig av kommunikasjonssituasjonen). Men NRGs definisjon fanger ikke opp en tilsvarende utelatelse av objekt og adverbial (i forfeltet) på lik linje med utelatelse av et subjekt

⁴⁴ Simonsen holder avbrutte setninger utenfor sin analyse (1979: 19), og i TAUS regnes avbrutte syntaktiske konstruksjoner som en egen ”feiltype” (jf. Hanssen m.fl. 1978: 59). Jeg har av grunner det argumenteres for i brødteksten, ikke villet være like ”streng” i utvelgelsen av hovedsetninger som kommer med i analysen.

tar jeg setningen og forfeltet dens med i forfeltsanalysen. Dersom dette ikke går tydelig frem, faller den utenfor analysen.

Ved tilfeller der informanten klart retter på eller gjentar seg selv før midtfeltet påbegynnes, velger jeg imidlertid å se bort fra de elementene som kommer to ganger. Jeg teller da ikke opp de gjentatte ordene når jeg bestemmer forfeltslengde i antall ord, og holder dem ellers utenfor analysen.⁴⁵ Når informanten tydelig retter på seg selv, tar jeg bare med den syntaktisk og semantisk mest velformede varianten. En forutsetning for å stryke påbegynte konstruksjoner er at de ikke gir mening, og nærmest virker som stotring. Ved hjelp av disse prinsippene unngår jeg å stryke konstruksjoner som ikke nødvendigvis følger skjemaet, men likevel kommuniserer, som i eksemplet over. Dermed ivaretar jeg noen av talespråkets særegenheter, samtidig som en del fyll som ikke virker interessant for analysen, lukes ut. Et eksempel på noe som er blitt strøket, er dette:

Du kan si det er bullshit, men, som jeg, når jeg, når jeg er ett eller to år yngre, så føler jeg det blir rart.
(BB 1/116-117)

De understrekede ordene blir etter disse prinsippene ikke tatt med i den videre analysen.

Kravet til at midtfeltet skal være lagt, gjelder selvfølgelig ikke for verb hvis valens ikke krever ledd i midtfeltet som ikke er absolutt obligatoriske utfyllinger til verbet. Dette er det andre tillegget til setningsdefinisjonen. Jeg legger da til grunn en valensforståelse der samme verb kan ha flere ulike argumentstrukturer, der det vil være snakk om både obligatoriske og fakultative utfyllinger til verbet (jf. f.eks. Eisenberg 2004). Med et slikt delkrav i hovedsetningsdefinisjonen vil setninger som *Jeg kaster* og *Han slår* regnes som hovedsetninger og tas med i forfeltsanalysen selv om verbene i begge setningene er transitive. Setninger som *Hun er* er ut ifra valenskriteriet derimot ufullstendig og inngår ikke i setningene som analyseres.

Disse tilleggene til setningsdefinisjonen har jeg med som en hjelp til avgrensningen mellom de konstruksjoner som skal regnes med i forfeltsanalysen mot de konstruksjonene som er så ufullstendige at de heller ikke i talemålet bør inngå i en hovedsetnings- og forfeltsanalyse. For at det skal gi mening å snakke om muligheten for at forfeltsleddet er utelatt (at forfeltet er tomt), må en dessuten i tillegg regne med at både obligatorisk valensbundne og andre ledd kan være underforståtte i forfeltet, ettersom det ut ifra samtalekonteksten er langt lettere å rekonstruere forfeltets innhold enn setningsledd i midt- og

---

⁴⁵ Dette er et prinsipp også Simonsen følger (1979: 17).

sluttfeltet (jf. avsnitt 2.2.3, se også avsnitt 5.3.1). Det kan være snakk om utelattelsen av subjekt, objekt eller adverbial i forfeltet:

Subjekt: _ *må sees!* (Snø/13)
Objekt: _ *skal jeg fortelle deg.* (BB 1/59)
Adverbial: _ *Åssen tror du det føles hvis du, på den måten de har redigert sendinga, _sitter du og prater med meg her, og for eksempel sier at Anita er så lat, er så treig, og.* (BB 52/90/91)

Det må imidlertid understrekes at ved koordinerte setninger regnes ikke forfeltet tomt i den eller de setningene der fellesleddet er underforstått. Setningen *De hadde ikke spist, var litt sultne og sånn* (BB 52/115) har intet tomt forfelt (jf. Simonsen 1979: 18).

For å oppsummere: Kravene til at en ytring i materialet skal regnes som en hovedsetning, er at den skal være en selvstendig syntaktisk enhet som inneholder et finitt verb, og har midtfeltet konstruert hvis verbets valens krever flere obligatoriske ledd enn bare subjektet og subjektet står (eller er utelatt) i forfeltet. For å eksemplifisere regnes de følgende setningene som hovedsetninger her:

I går spiste han.
_ *spiste i går.*
_ *spiste.*

Den første setningen er velkonstruert og byr ikke på problemer. Den andre setningen har et utelatt og underforstått subjekt i forfeltet og inngår i forfeltsanalysen som setning med utelatt subjekt i forfeltet. Det samme gjelder den tredje setningen. Verbet *spise* er transitivt, men kan brukes også uten objekt, objektsfyllingen er altså ikke obligatorisk. Dermed inngår dette verbet faktisk som en egen hovedsetning med utelatt subjekt i analysen. Det er imidlertid svært få så minimale setninger i materialet. I kontrast til dette regnes en konstruksjon som *I går spiste* ikke som en hovedsetning, ettersom midtfeltet ikke er konstruert og setningen mangler et obligatorisk valensbundet ledd (subjektet), som er utelatt et annet sted enn i forfeltet.

I tillegg til de nevnte kriteriene kunne ytringsinnrammende intonasjon ha vært brukt som et kriterium til å skille ut hovedsetninger. Jeg har måttet se bort fra prosodi i denne oppgaven (jf. avsnitt 2.2) og har derfor sett bort fra dette. Forsøk på å rekonstruere intonasjonen kan lett bli noe hypotetisk. Transkripsjonens pausemarkeringer, med ”,” for en kort pause og ”.” for en noe lengre pause, er imidlertid viktige indikatorer på hvor den enkelte setningsgrensen går. Dessuten vil logisk tematisk inndeling mellom hovedsetningene kunne være med på å avgjøre hva som bør regnes som en hovedsetning, og hvor setningsgrensen går,

i bestemte tilfeller. En kommer med andre ord ikke bort fra at språkfølelse og skjønn vil spille en viss rolle i noen tilfeller.

Til sist må det understrekes at alle ytringer som i transkripsjonen er markert med [uforståelig] et stykke inn i ytringen er sett bort fra i den videre analysen. Dette er konstruksjoner en ikke kan vite hvordan ville ende, og jeg har ikke villet gjette meg til forfeltets syntaktiske funksjon i disse tilfellene.

3.2.1 Hovedsetning eller leddsetning?

De formelle kravene over avgjør tvilstilfeller i forhold til ytringer som er så ufullstendige at de ikke bør regnes som hovedsetninger. Det finnes også noen avgrensingsproblemer i forbindelse med mer komplekse strukturer. Særlig gjelder dette ved frittstående setninger som er innledet av en subjunksjon og formelt ser ut som en leddsetning. Dersom en slik setning ikke er underordnet en hovedsetning, må leddstillingen avgjøre om den skal regnes som en hovedsetning og være med i forfeltsanalysen eller ikke. Dette fenomenet er først og fremst til stede ved setninger innledet av *at*, *fordi*, *fordi at*, *for at* og *for det at*. Dersom leddsetningen må sees som en selvstendig ytring som ikke er underordnet noen hovedsetning, må innsetting i setningsskjema A eller B avgjøre hvorvidt setningen skal høre med til analysen. Følger leddsetningen klart setningsskjema B, faller den utenfor analysen. Dersom en setning som formelt fungerer som selvstendig ytring, også kan følge setningsskjema A, regnes den ”tilsynelatende leddsetningen” som hovedsetning og inngår i forfeltsanalysen.⁴⁶ Subjunksjonen som innleder slike setninger, har i setningsskjema A sin plass i forbinderfeltet.

I første omgang er med andre ord inndelingen mellom hovedsetninger og leddsetninger funksjonell. Innehar leddsetningen en funksjon i en overordnet hovedsetning, tas den ikke med i inndelingen i, og opptellingen av, hovedsetninger uavhengig av hva slags indre leddstilling den måtte ha. Er leddsetningen derimot fremmet som egen ytring, har jeg imidlertid brukt leddstilling som avgjørende kriterium for å bestemme om setningen er et setningsfragment eller har hovedsetningsstatus. Dette er i tråd med *Norsk referansegrammatikk*s inndeling av hoved- og leddsetninger på funksjonelt grunnlag, samtidig som det understrekes at noen leddsetninger vil følge A-skjemaet. Setninger som fungerer som

---

⁴⁶ En god kontroll for dette er å se på om et langt midtfeltsadverbial står, eller bare kan stå, etter det finite verbalet i midtfeltet (jf. Simonsen 1979: 17).

hovedsetninger og følger A-skjema, bør ifølge NRG regnes som hovedsetninger (NRG: 869).⁴⁷

Setningene nedenfor er ikke underordnet noen hovedsetning, følger skjema A og regnes dermed med i forfeltsanalysen:

At det er et eller annet med Birger som jeg ikke kan sette fingeren på. (BB 64/1)
For det at det står jo bare på et papir. (BB 14/73)
For at nå er ikke alle her. (BB 52/45)

I disse setningene står *at*, *for det at* og *for at* i forbinderfeltet, og forfeltene *det*, *det* og *nå* regnes med i forfeltsanalysen.

Her kan det legges til at *så*-setninger som følger A-skjemaet regnes som hovedsetninger (jf. op.cit.: 1040). Ordet *så* er i disse setningene en konjunksjon og har sin plass i forbinderfeltet før forfeltet.⁴⁸

3.2.2 Anføringskonstruksjoner

En spesiell type konstruksjoner som forekommer i det muntlige korpuset, er ulike former for anføringer. Dette er ytringer der taleren selv ”presenterer” en ytring han selv kommer med, og den anførte ytringen har hovedsetningsform. Noen eksempler fra *Big Brother*-korpuset illustrerer hva som er ment med anføringskonstruksjoner:

Jeg mener, det er jo ikke noe alvor i det. (BB 64/148–149)
Jeg mener, det er sånn du forstår det. (BB 41/529–530)
Jeg tenkte, jøss, hun virka ikke spesielt blid. (BB 52/243b–244)
(...) for jeg mener, såpass real får man være at man spør. (BB 29/40-41)

I alle disse eksemplene kunne den andre hovedsetningen, etter formen og fullstendigheten å dømme, ha blitt sagt av en annen taler enn den som presenterer den.⁴⁹ Formelt likner de direkte fremstilling, som ytringen ”Han sa: ”Jeg er snart mett!”” (NRG: 977). Jeg mener derfor at disse setningene har en såpass selvstendig status at det er rimelig å tolke dem som egne hovedsetninger som kommer med i forfeltsanalysen. Anføringskonstruksjonene, for eksempel *jeg tenkte* og *for jeg mener*, får også status som hovedsetninger når de som her kommer før den anførte hovedsetningen. Slik blir også disse hovedsetningene og deres forfelt,

⁴⁷ Disse prinsippene for inndeling basert på leddstilling er også fulgt av TAUS-forskerne (se Hanssen m.fl.1978: 44f.) og av Simonsen (1979: 19f.).

⁴⁸ Dette gjelder selvfølgelig ikke for de setningene der *så* er adverb og selv har plass i forfeltet, som i *Så gikk jeg ut*.

⁴⁹ Selv om jeg ikke lar intonasjon være et avgjørende kriterium for utskillelsen av setninger, ser en her at en også enkelt kan rekonstruere en egen intonasjon som rammer inn disse hovedsetningene.

her *jeg* i begge tilfeller, tatt med i forfeltsanalysen. Det må imidlertid understrekes at antallet anføringskonstruksjoner er av beskjedent omfang i materialet.

Noen konstruksjoner som likner anføringene, men som likevel behandles på en annen måte i analysen min, er konstruksjoner som de følgende:

Der kom jentegreia di, vet du. (BB 1/121)
Og da var vi 14 år gamle, trur jeg. (BB 18/185)

I disse setningene er anføringene *vet du* og *trur jeg* ikke i fokus først i setningen som en tydelig presentasjon av det som vil komme etterpå, og disse ordene ser ut til å få en noe mer svekket funksjon og posisjon enn anføringskonstruksjonene over. Slike konstruksjoner mener jeg det derfor er mest rimelig å se på som ekstraposisjoner etter slutfeltet, og også NRG skriver at en del slike sekvenser i ekstraposisjon er ”formelliknende” (NRG: 910f.).⁵⁰ Også når det gjelder setninger som den nedenfor, har jeg valgt å se på sekvensen *trur jeg* som et tillegg i ekstraposisjon:

Så han trur jeg sliter noe jævlig. (BB 64/8)

Også NRG hevder at en analyse der en forstår *trur jeg* i setningen her som innskutt, er mest rimelig (NRG: 982), og jeg har også valgt en slik analyse. Det må understrekes at det er svært få slike eksempler i korpusene, slik at en alternativ analyse der en hadde forstått denne setningen som ekvivalent med *Så jeg trur (at) han sliter noe jævlig*, ikke ville gitt store utslag.

På samme måte regnes også sekvensen i ekstraposisjon i denne hovedsetningen som funksjonssvekket sammenliknet med anføringskonstruksjonene ovenfor:

Nei, vet du, jeg har dårlig hukommelse. (BB 138)

Av plasshensyn får derfor heller ikke ledd som *vet du* i initial ekstraposisjon noen plass i denne oppgaven, på tross av at initial bruk av ekstraposisjon i setningen kunne ha vært av interesse for forfeltsanalysen (se også avsnitt 3.3.1 nedenfor).

3.2.3 Anakoluti

Anakoluti betegner det fenomenet at taleren blander sammen konstruksjonen av to setninger, slik at ett eller flere ord blir ledd i begge setningene (Hanssen m.fl. 1978: 63). Det er noen få

---

⁵⁰ Simonsen betrakter setningene med etterslenget anføring, som *Der kom jentegreia di, vet du* som to setninger, der *der kom jentegreia di* får forfeltsstatus i den ene hovedsetningen (1979: 21f, 33f., 100). Han holder imidlertid disse spesielle setningene borte fra resten av materialet i kvantifiseringen av resultatet, slik at ulik tolkning av disse i de to analysene ikke vil påvirke sammenlikningen av resultatene.

eksempler på dette i det muntlige materialet mitt. Her følger ett eksempel, der de understrekede ordene er en del av begge setningene:

Jeg trur det er det du mener, er at hun kan godt prøve å si ting, eller si at hun føler ikke at hun er sånn, men hun kan ikke klare å overbevise Trygve om at hun ikke er sånn. (BB 41/438–439)

Begge disse hovedsetningene regnes med i analysen min, der *jeg* fyller forfeltet i den første og *det du mener* fyller forfeltet i den andre setningen.⁵¹ Utover dette får fenomenet ingen videre kommentar i analysen.

3.2.4 Et analyseeksempel

Etter prinsippene i diskusjonen over analyserer jeg passasjen presentert først i avsnitt 3.1 slik gjennomgangen nedenfor viser. Her er forfeltaene (inkludert løse forfelt) understreket, og oppsettet viser samtidig hvilke språklige konstruksjoner som faller utenfor en forfeltsundersøkelse som denne:

1. Vi gir deg en sjanse.
Rett og slett.
2. Jeg synes du er direkte lat, Gro.
3. Og for meg så er det en egenskap som er, at du,
når du er lat og ikke gidder og lissom sånn,
4. du står på litt,
5. og så er det lissom sånn dass, dass,
6. for meg så er det en sånn negativ ting.
7. Du har helt sikkert masse,
8. og det vet jeg også, at du har helt sikkert masse i mot meg og, på grunn av mine
meninger og synspunkter,
9. og det jeg mener og synspunkter er ikke på hvordan jeg er som person,
10. fordi jeg er, jeg har tre egenskaper,
11. det er ærlighet,
12. jeg er jævlig rettferdig,
13. og jeg sier alltid hva jeg mener. (BB 41/265–277)

Totalt kan en skille ut 13 hovedsetninger i passasjen. Setning 1 og 2 er helt uproblematisk å innordne som hovedsetninger og trenger ingen videre kommentar. Mellom dem står et setningsfragment som ikke får del i denne analysen. Setning 3 har et ledd i løst forfelt som inkluderes i forfeltsanalysen (jf. avsnitt 2.1, se også avsnitt 3.3.1). Taleren fullfører ikke den setningen han har begynt på, men hopper over på en leddsetning (*når du er lat...*), som ikke kan sies å være klart underordnet verken setning 4, 5 eller 6. Taleren ser syntaktisk sett ikke ut til å ”komme i mål” med ytringen *når*-setningen begynner med, og dermed må leddsetningen falle utenfor analysen. Setning 6 bør etter pauseindikasjonen før denne og leddstilling

---

⁵¹ Simonsen følger også dette prinsippet (1979: 22).

begynne ved *for meg så* (løst forfelt samt *så* som pro-ord i forfeltet), og er velkonstruert. Setning 7 avbrytes av taleren selv, men den er likevel såpass velkonstruert at den er å forstå som en hovedsetning. Taleren omformulerer seg og begynner på nytt i setning 8, som er en fullverdig setning, og *at*-setningen er her tydelig underordnet hovedsetningen.

Når det gjelder 9 og 10, er setningsgrensen der setning 9 starter klar. Jeg mener også at det er rett å regne 10 som en egen hovedsetning med *fordi* i forbinderfeltet. Det virker som om taleren ønsker å begynne på et nytt tema her, noe som taler for at *fordi*-setningen ikke er underlagt 9. Setning 10 har mulighet for midtfuldsadverbial etter det finitte verbet i setningen, og siden 10 ikke entydig følger setningsskjema B, men også kan følge A, er 10 etter prinsippene for setningsinndelingen en hovedsetning. Sekvensen *jeg er* regner jeg som en form for stotring eller gjentakelse uten kommunikativ funksjon, og de to ordene sees bort ifra i den videre analysen, også med hensyn til ordtelling i forfeltet.

Setning 10 ser ut til å presentere de følgende setningene, slik at 11, 12 og 13 alle regnes som hovedsetninger.

Det må understrekes at de fleste ytringer har latt seg dele inn med færre vanskelige overveielser enn i dette eksemplet. Men tydelige prinsipper for inndelingen har her vært av avgjørende betydning for at tvilstilfellene skulle bli så få som mulig.

Noen av valgene jeg har gjort, kunne naturligvis ha vært annerledes med annen argumentasjon. Mine inndelingskriterier og analyseprinsipper har imidlertid gitt meg gode rettesnorer for det praktiske arbeidet på en slik måte at jeg har unngått tvil og inkonsekvenser.

3.3 Klassifisering av forfeltets innhold

I utvelgelsen av hovedsetningene har alle hovedsetningene blitt fortløpende nummerert. Setningsspørsmål og bydesetninger har også blitt nummerert, men ettersom disse ikke skal ha vanlig forfeltsfylling, holdes de utenfor forfeltsanalysen.

Materialet i forfeltet har blitt klassifisert og registrert manuelt i et analyseskjema. I dette skjemaet er det rubrikker for setningsleddet i forfeltet sin syntaktiske funksjon, dets form, hvor mange ord det består av, samt for hvilke eller hvilket ord som står i forfeltet. Under en rubrikk for "annet" kan eventuell interessant tilleggsinformasjon registreres med egne koder. For eksempel blir dublering av subjektet i final ekstraposisisjon registrert her. Analyseskjemaet inneholder følgende mulige rubrikker for avkrysning eller kort kommentar; funksjons- og formkategoriene vil bli kommentert nedenfor:

- Hovedsetningsnummer
- Setningstype
- Ord før forfeltet (forbinderord?/annet?)
- Forfelt fylt eller ikke?
  - Løst forfelt før forfeltet?
  - Hvilket pro-ord brukes etter løst forfelt?
- Vanlig forfelt? (J/N)
- Antall ord i forfeltet
- Setningsledd i forfeltet:
  - Subjekt
  - Objekt
  - Indirekte objekt
  - Predikativ
  - Adverbial
  - Verbfrase
  - Del av ledd
- Frasetype/indre struktur i forfeltet:
  - Substantivfrase
  - Pronomenfrase
  - Adjektivfrase
  - Adverbfrase
  - Preposisjonsfrase
  - Verbfrase
  - Infinitivkonstruksjon
  - Leddsetning
- Annet
- Hvilke(t) ord står i forfeltet?⁵²

Dette avkryssingsskjemaet gjør det enkelt å telle opp eksempelvis antall subjekt i forfeltet, antall pronomen- eller adjektivfraser, gjennomsnittlig forfeltsstørrelse samt finne forekomsten av særlig hyppig brukte ord i forfeltet, som *det*, *jeg* og *så*.

Det er selvsagt slik at en grammatisk form kan fylle ulike syntaktiske funksjoner, for eksempel kan en substantivfrase ha funksjonen subjekt, objekt, indirekte objekt, predikativ og adverbial. Omvendt kan en grammatisk funksjon fylles av ulike grammatiske former. Det har derfor vært viktig å registrere funksjon og form hver for seg, men samtidig knyttet til hverandre, slik at jeg senere enkelt har kunnet finne ut for eksempel hvor ofte et subjekt blir realisert av en substantivfrase i hver av de to modiene. Dette har blitt løst på en enkel måte ved å ha avkryssingsrubrikker for de mulige grammatiske formene på samme linje som funksjonskategoriene. De grammatiske formene jeg arbeidet med, var som en kan se av listen over substantivfrase, pronomenfrase, adjektivfrase, adverbfrase, preposisjonsfrase, verbfrase, infinitivkonstruksjon og leddsetning.

I avgrensningen mellom ulike funksjons- og formkategorier holder jeg meg til *Norsk referansegrammatikk*s definisjoner og bruk av grammatiske begreper dersom ikke annet er

---

⁵² Ikke all informasjonen som har blitt registrert i skjemaet, har blitt brukt i like stor grad. I analysen har det imidlertid vært viktig heller å registrere for mye enn for lite.

opplyst. Jeg vil i det følgende imidlertid kommentere flere aspekter der jeg valgte å følge andre inndelingskriterier enn NRG. Dette gjelder særlig på frasenivået og har med NRGs ordklasseinndeling å gjøre. Deres ordklasseinndeling har som kjent morfologiske kjennetegn som første inndelingskriterium, deretter syntaktiske hvis de morfologiske ikke strekker til (NRG: 21). I tillegg til at NRG i stor grad følger Diderichsen-tradisjonen og dermed var nærliggende å bruke nettopp som et referanseverk til en oppgave om forfeltet i norsk, har det vært av uvurderlig verdi å ha et oppslagsverk av denne størrelsen til hjelp i det praktiske arbeidet. Selv om NRG i første rekke er en skriftspråksgrammatikk, omtaler den mange av de aspektene og tvilstilfellene jeg arbeidet med.

I gjennomgangen av forfeltets innhold utdyper jeg først hvorfor løse forfelt som har et pro-ord i forfeltet inkluderes i forfeltsanalysen (jf. avsnitt 2.1).

3.3.1 Løse forfelt med pro-ord i forfeltet

Mange setninger har en leddsetning, adverbfrase, preposisjonsfrase, substantivfrase eller annet i ekstraposisjon før setningen, altså i løst forfelt. Dette er det mange eksempler på i begge korpus, men det er særlig frekvent i det muntlige:

Hvis dere lurer på noe med meg og Sindre, så kan dere komme til meg og spørre, (...) (BB 29/42)
Hadde det ikke vært så mange uskyldige kvinner og barn der, så hadde jeg ment at de kan få sprengre hverandre i luften uten av noen griper inn. (McDonalds 118)
Og uansett, så ville det komme fram før eller siden. (BB 59/205)
Og i løpet av den tiden han var i militæret, så vokste jeg opp veldig fort, da, (...) (BB18/135)
Alle av Leone, det er fantastisk western. (Western 60)

I disse setningene kan setningsleddet i forfeltet strykes uten at setningens betydning endrer seg, med andre ord kan det løse forfeltet enkelt omgjøres til et vanlig forfelt. Når det gjelder naturlig talemål, kan en se det slik at pro-ordet fungerer som en planleggingspause for taleren, som samtidig gir mottakeren bedre mulighet til å få med seg en komplisert ytring. Særlig ser dette ut til å være tilfellet ved bruk av lange leddsetninger i forfeltet. En annen funksjon dette fenomenet har, er å sette et ekstra fokus på setningsleddet i forfeltet (NRG: 907), slik den siste setningen over er et eksempel på. Dette gjelder imidlertid trolig først og fremst for nominale ledd, og i det siste eksemplet ovenfor med et nominalt ledd i løst forfelt virker det kanskje ikke like enkelt å flytte det løse forfeltet til forfeltet som i de andre eksemplene. Slike setninger med en substantivfrase i løst forfelt som gjenopptas i forfeltet, er det imidlertid bare to eksempler på i materialet totalt.

Disse løse forfelta i ekstraposisjon som har et pro-ord i forfeltet, er så fast knyttet til setningen at jeg mener det ville vært uheldig å se bort fra dem i en forfeltsanalyse. De løse forfelta representerer en integrert del av setningen før finitt verbal, og det ville gitt et svært uriktig bilde av setningene ovenfor å registrere dem med kun ett enkelt ord i forfeltet.

Fenomenet der et løst forfelt gjenopptas med et pro-ord i forfeltet, gjelder i all hovedsak adverbiale leddsetninger og preposisjonsfraser. For disse (samt i de fleste tilfeller for adverbfraser og to ledd som gjentas) gjelder det at pro-ordet, som i de fleste tilfeller er *så*, kan strykes uten betydningsforskyvning. *Svenska Akademiens grammatikk* regner initiale ledd som etterfølges av *så* som forfeltsledd (SAG 2: 670, SAG 4: 694f.). Alt dette mener jeg taler for å inkludere disse forfelta i funksjons- og formanalysen. For funksjonsdelen av analysen får dette ingen innvirkning, ettersom det leddet som er blitt forskjøvet til løst forfelt, og dettes pro-ord alltid vil ha den samme funksjonen i setningen. På formnivået ville den alternative analysen derimot ha ført til en mindre variasjon i resultatene, særlig ville det ha ført til en langt høyere frekvens av *så* i forfeltet. En slik praksis ville ført til en misvisende tolkning av en setning som denne, som bare ville blitt registrert med adverbet *så* i forfeltet:

Når du forteller meg at du blir kvalm av sånne mennesker som meg, så regner ikke jeg med å sette meg ned dagen etter å ha en hyggelig samtale. (BB 41/520)

Det ville også være uheldig å registrere denne setningen med kun ett ord i forfeltet. Endelig ville en analyse der de løse forfelta ikke blir tatt hensyn til, føre til et langt lavere antall leddsetninger og preposisjonsfraser i forfeltet, noe som virker lite hensiktsmessig når disse lange og tunge leddene faktisk kommer først i setningen og ofte vil ha den informative statusen SCENE i setningen, som over, det vil si at de er en integrert del av setningens informasjonsstruktur. Den alternative analysen uten løse forfelt ville fått formnivået i analysen til å virke enklere enn det i virkeligheten er. Hvis løse forfelt ikke hadde blitt inkludert i forfeltsanalysen, mener jeg den ikke ville gitt et riktig bilde av hvordan setningene starter i de to språkmodiene.

Jeg har derfor inkludert de løse forfelta i min forfeltsanalyse. For å sikre en enhetlig analyse er dette gjennomført ved alle slike løse forfelt, selv om dette som nevnt kunne tolkes annerledes i noen få tilfeller der det ikke er en leddsetning eller preposisjonsfrase i det løse forfeltet som gjenopptas. Hvis en setning har et løst forfelt som blir gjenopptatt med et pro-ord i setningsskjemaets forfelt, er det altså setningsleddet i løst forfelt som inngår i forfeltsanalysen på funksjons- og formnivå.

Setningsledd i løst forfelt med et pro-ord i forfeltet er imidlertid et interessant fenomen som ikke bare bør ”forsvinne” inn i funksjons- og formanalysen, og vi vil se i avsnitt 4.2.3 hvor frekvent denne gjenopptakelsen med et pro-ord er. I kapittel 5 diskuterer jeg grunner til at slike pro-ord forekommer.

Til de løse forfelta som telles med i forfeltsanalysen hører kun de løse forfelta som har et pro-ord med samme setningsfunksjon i forfeltet, slik som i dette eksemplet:

Når du er sammen med noen, så savner du det å være singel, (...) (BB 14/124)

Her gjenopptas den adverbiale funksjonen i pro-ordet *så*, og det er leddsetningen som inngår i forfeltsanalysen. Løse forfelt i ekstraposisjon som ikke har en direkte forbindelse med leddet i forfeltet, men har sitt pro-ord lenger ute i setningen eller ikke i det hele tatt, tas av plasshensyn imidlertid ikke med i analysen. Disse er langt mindre frekvente enn forfelta med pro-ord i forfeltet og har ingen direkte tilknytning til forfeltet, og har derfor måttet velges bort, som det løse forfeltet her:

Når du sier flyr rundt og prater i halvsøyne, hva er du mener da? [sic!] (BB 41/151)

Det løse forfeltet i denne setningen har sitt pro-ord i *da*, og ikke i *hva*. Her er det leddet i forfeltet, *hva*, og ikke leddet i ekstraposisjon, som inngår i forfeltsanalysen.

3.3.2 Funksjon i forfeltet

Ettersom jeg følger NRGs inndeling av de ulike funksjonskategoriene og forutsetter at disse er kjent for leseren, blir bare ”del av ledd”-kategorien kommentert her.

”Del av ledd”-feltet har kun blitt brukt når kjernen i frasen ordet i forfeltet er en del av, er plassert et annet sted enn i forfeltet. Det vil si at et underledd til kjernen står i forfeltet, mens kjernen i setningsleddet har sin plassering lenger ute i setningen. Hvis for eksempel et ledd i ekstraposisjon etter setningen kunne tolkes som et underledd til en substantivfrase⁵³ i forfeltet, ble dette ikke registrert i analysen, som i dette eksemplet:

Det er sant at han ikke kan svømme.

For det første har dette vært en avgrensning mot å registrere så mange aspekter at de ikke kan behandles på en fornuftig måte. For det andre ville det ha vært vanskelig å avgrense, spesielt i den muntlige samtalen, hvilke ledd som faller inn i en slik eventuell kategori. Kategorien ”del

---

⁵³ *Det at han ikke kan svømme* ville tolkes som en substantivfrase her (se avsnitt 3.4.1). I setningen over er *det* en pronomensfrase.

av ledd” favner først og fremst to fenomener – forekomst av setningsknuter, der et tematisert ledd har blitt flyttet over minst én setningsgrense til forfeltet (NRG: 1095), samt preposisjonsobjekter, der utfyllingen til preposisjonen står i forfeltet, og preposisjonen kommer i slutfeltet (mer om dette i avsnitt 4.1.5).

3.4 Ordklasser

Hvilke ord som klassifiseres som kjerne i de ulike frasetypene, trenger ytterligere utdyping. Selv om jeg bruker NRG som grammatisk referanseverk, avviker mine inndelingkriterier noe fra dette verkets ordklasseinndeling. Jeg vil i det følgende komme med noen kritiske bemerkninger vedrørende lite logiske konsekvenser NRGs ordklasseinndeling fører med seg i praktisk analysearbeid.

3.4.1 Pronomen og determinativer – pronomen- eller substantivfraser?

Pronomenfraser kan ha relativsetninger og/eller preposisjonsfraser som etterstilte adledd på samme måte som substantivfraser (jf. NRG: 339). En får likevel en klassifiseringsutfordring når ordene *det* eller *den* etterfølges av slike ledd, *det* kan også etterfølges av *at*-setninger eller infinitivkonstruksjoner. Spørsmålet er da om en bør forstå *det* og *den* i disse sammenhengene som pronomen med adledd, eller som determinativer i substantivfraser der kjernen er utelatt. NRG velger å forstå *den/det* i fraser med relativsetninger som adledd, eksempelvis *den det gjelder* (BB 55/33), som determinativer. Følgelig blir frasen som helhet betraktet som en substantivfrase der kjernen er utelatt (ibid.).

Når *det* følges av en *at*-setning eller en infinitivkonstruksjon, ønsker imidlertid NRG å behandle *det* som kjerne i frasen, altså som en pronomenfrase (op.cit.: 340, 1177). Jeg mener at dette fører til en unødvendig inkonsekvens, og har regnet også slike fraser til substantivfrasene, slik at frasen *det (_) at ikke utleieren skjønnte at de kunne bruke lokalet som det* (Muslimer 23) her klassifiseres som en substantivfrase. Her kunne for eksempel *faktum* enkelt blitt satt inn på substantivets tomme kjerneplass, noe som viser nærheten til en substantivfrase. Denne analysemåten er etter mitt syn mer konsekvent i en praktisk analyse. I og med at *denne/dette* forstås som determinativ i NRG, og følgelig blir tolket og analysert som kjerneløse substantivfraser hvis disse har relativsetninger, preposisjonsfraser, *at*-setninger eller infinitivkonstruksjoner som adledd, får en slik en mer enhetlig analyse når *den/det* konsekvent regnes som determinativer i alle disse tilfellene. Når *de* har adledd av samme type, gjelder de samme overveielser.

Den/det der og *den/det her* har jeg imidlertid analysert som pronomenfrase her. NRG sier ikke noe eksplisitt om hvordan de vil tolke slike fraser. I en samtalesituasjon, muntlig som skriftlig, vil referansen til *det* i større grad kunne være deiktisk enn anaforisk ved bruk av fraser som *det her*, altså sterkere bundet til samtalesituasjonen enn en frase som *det å gjøre noe*. Dette taler for å tolke disse frasene som pronomenfraser med et adverbialt adledd.⁵⁴

Disse overveielsene og NRGs behandling av temaet belyser problemet med å gi *det* og *den* dobbel ordklassetilhørighet, slik at fraser som *det som jeg liker* og *hun som jeg liker* på en noe kunstig måte analyseres ulikt på frasenivå som henholdsvis substantiv- og pronomenfrase. Kristoffersen (2000) har kritisert NRGs inndeling av pronomen og determinativer og satt i gang en debatt om dette skillet (Kristoffersen 2000, 2002, Faarlund 2002, Papazian 2002). Når det gjelder klassifikasjonen av *den*, *det* og *de*, altså 3. persons pronomen, entall og flertall, sier Faarlund seg til dels enig i kritikken fra Kristoffersen. Faarlunds løsning er imidlertid å ikke ville regne *den*, *det* og *de* som pronomen i det hele tatt, men alltid som demonstrative determinativer, for å følge de morfologiske kriteriene for ordklasseinndeling mer konsekvent, og dermed unngå dobbel ordklassetilhørighet (Faarlund 2002: 40–41). Det er ikke plass verken til å gjenta alle innleggene i denne debatten eller til å komme med nye forslag til inndeling her. Men mine kommentarer til NRGs forståelse av disse ordene, og valg om å avvike fra visse aspekter ved dem i analysen her, viser tydelig noen av vanskene en må hankes med når NRGs ordklasseinndeling på dette punktet skal etterfølges i praktisk analyse. I sin bok *Norsk grammatikk for andrespråklærere* innrømmer også Hagen at det er usikkert hvorvidt *den*, *det*, *de*, *denne*, *dette* og *disse* også bør analyseres som pronomen, eller kun forstås som determinativer (2000: 179, 209). Dette er tydelig et uløst problem i norsk grammatikk, og kanskje bør en se seg om etter alternative løsninger, for eksempel tale om pronomenfraser fremfor å skille mellom substantiv- og pronomenfraser.

Til slutt må her nevnes at jeg regner *en* når det brukes i samme distribusjon som *man*, som ubestemt pronomen og (ulikt NRG) ikke som determinativ (jf. NRG: 344).

3.4.2 Adverb, preposisjoner og subjunksjoner

Et annet punkt der jeg ikke følger NRGs ordklasseinndeling fullt ut, gjelder klassifiseringen av ord som kan høre hjemme i to eller tre av ordklassene preposisjoner, adverb og subjunksjoner. Det er også noe problematisk å bruke NRG som støtte til klassifisering av adverb, siden adverbfrasen ikke har fått noe eget kapittel. Adverbfrasen er heller ikke

---

⁵⁴ *Her* og *der* regnes som preposisjoner i NRG, jeg regner dem som adverb. Se diskusjon nedenfor.

ekspisitt uttalt som frasetype når frasene regnes opp (NRG: 33–36), men adverbfrase nevnes likevel ofte og regnes altså tydelig som en frasetype.

Særlig den nye preposisjonskategorien er det vanskelig å forholde seg til. Jeg følger derfor ikke NRGs klassifisering av ord som *her, der, hit, borte* osv. som preposisjoner, men regner dem som adverb. Her ønsker jeg å holde meg tettere til tradisjonen enn NRG. En tilråding fra Norsk språkråd og Utdanningsdirektoratet om grammatiske termer til bruk i skoleverket anbefaler også en slik behandling av disse ordene (Norsk språkråd/Utdanningsdirektoratet 2005: 6–7). Dette følges av blant annet Kulbrandstad i hans klassifisering av disse ordene som stedsadverb i *Språkets mønstre*, der han presenterer den nye ordklasseinndelingen for nordisk- og lærerstudenter (2005: 173). Jeg regner også andre potensielle preposisjoner, som *før*, som adverb når de står uten styring. Også *av og til* og *før eller siden* regner jeg som adverbfraser.

På et seminar om *Norsk referansegrammatikk* presenterte Kinn en alternativ inndeling av ordene som i NRG er fordelt i ordklassene subjunksjoner, preposisjoner og adverb (Kinn 1999). Kinn vil heller klassifisere disse ordene, basert på deres ytre syntaktiske funksjon, som partikler og komplementatorer, der partikler er kjerne i adverbiale ledd, og komplementatorer er kjerne i nominale ledd. Faarlund, en av forfatterne bak NRG, svarer Kinns innlegg med at også han synes denne alternative ordklasseinndelinga er bedre, men at forfatterne bak NRG så seg for fanget av tradisjonen til å gjøre noe med dette (1999: 135f). Selv om det kanskje hadde ført til større konsekvens i klassifiseringen på frasenivået å følge denne alternative inndelingen, har jeg valgt en mer tradisjonell tilnærming. Fordeler med å holde seg relativt tett til tradisjonen er både tilgjengeligheten for leseren, som også vil være kjent med tradisjonen, og at andre, liknende arbeider lettere vil kunne bruke dette arbeidet som sammenlikningsgrunnlag.

Til sist må det nevnes at jeg også har valgt å analysere *hvordan* og *hvorfor* konsekvent som adverbfraser, og ikke vekslende som adjektiv- eller adverbfraser avhengig av hva slags ledd de ville svart til i den eventuelle svarsetningen til spørsmålet, slik NRG analyserer dem (NRG: 27). Også *hvor* er konsekvent analysert som adverb, og ulikt NRG ikke som preposisjon i et spørsmål som *Hvor bor du?*(*ibid.*).

3.4.3 Slik og sånn

Slik og *sånn* kan ifølge NRG tolkes både som adverb og som determinativ, i deres terminologi vil det være snakk om to homonyme ord i hvert tilfelle, adverbet *slik* og determinativet *slik*,

og tilsvarende for *sånn* (op.cit.: 805). Hvis disse ordene skal kunne oppfattes som determinativ, må de kunne bøyes i kjønn og tall i den sammenhengen de inngår i (ibid.). Blir eller kan de det, regnes de her som determinativ i en (eventuelt) kjerneløs substantivfrase, ellers klassifiseres disse ordene som adverb og følgelig som kjerne i en adverbfrase i analysen. Etter dette klassifiseres *slikt* som substantivfrase i det første eksemplet, mens *slik* er en adverbfrase i den andre setningen. I den tredje setningen er *sånn* et adverb:

Slikt er som oftest bare tull allikevel. (MIN 34)
Slik fungerer ikke fri demokratiske land. (BBVSOS/63)
Sånn er det. (BB 41/524)

3.4.4 Adjektiv

I tråd med NRG regner jeg alle ord som kan gradbøyes, som adjektiv, og trekker her en skarpere linje mot adverbene enn jeg gjør mellom preposisjoner og adverb, der jeg som nevnt er mer tradisjonstro. Jeg regner også som adjektiv de perfektum partisipp-like formene som vil kongruensbøyes i bokmål, og dermed ikke er en del av verbalet, som i *Forslått er han*, hvor *forslått* blir å regne som kjernen i en adjektivfrase (jf. op.cit.: 345f.).

3.4.5 Selv i forfeltet

I det skriftlige korpuset er det noen få tilfeller av *selv* i forfeltet. Funksjonelt må ordet forstås som et adverbial, og når *selv* brukes på denne måten, må ordet sies å være bundet av setningens subjekt (op.cit.: 1168). Det virket kunstig å skulle innordne ordet i en av kategoriene ovenfor for indre struktur i forfeltet, og derfor endte jeg opp med å innordne disse tilfellene i en egen kategori på formnivået for *selv* i forfeltet.

3.5 Khikvadrattesten

For å teste hvorvidt analyseresultatene er statistisk signifikante eller må sies å være et resultat av tilfeldigheter, bruker jeg khikvadrattesten for krysstabeller. Denne testen er presentert i Vedlegg 2. Der er også et eksempel på hvordan testen ble brukt på materialet, gitt.

4.0 Analyseresultater

I dette kapitlet presenterer jeg de kvantitative resultatene fra forfeltsanalysen. Alle forekomster vil bli gitt både i absolutte tall og prosentvis fordeling. Først presenteres forekomsten av de ulike syntaktiske funksjonene i forfeltet. Deretter presenteres hvilken grammatisk form forfeltet fylles av i de to modiene. Hvilke grammatiske former som inngår som adverbial og subjekt blir også presentert. I forbindelse med subjektets form ser jeg nærmere på forekomsten av personlige pronomen som subjekt i forfeltet og også på forekomsten av de høyfrekvente ordene *jeg* og *det*, samt utelatelser av disse ordene. Sist i kapitlet presenteres forfeltets lengde i nettsamtalen og ansikt-til-ansikt-samtalen.

4.1 Funksjoner i forfeltet

Tabell 1 nedenfor viser forekomsten av de ulike setningsfunksjonene i de 1800 forfeltene i de to korpusene, i absolutte tall og i prosent. Forekomsten av tomme forfelt regnes også som egen kategori. Khikvadrattesten viser at forskjellene mellom modiene er signifikant på 1 %-nivået. (Khikvadratobservatoren er 64,5, $df = 4$.)⁵⁵ De ulike forekomstene vil bli kommentert i det følgende.

Tabell 1. Funksjoner i forfeltet

Funksjoner	Muntlig korpus		Skriftlig korpus	
	Antall	Prosentvis fordeling	Antall	Prosentvis fordeling
Tomme	86	4,8 %	213	11,8 %
Subjekt ⁵⁶	1110	61,7 %	1074	59,7 %
Objekt	73	4,1 %	57	3,2 %
Predikativ	24	1,3 %	22	1,2 %
Adverbial	478	26,6 %	396	22,0 %
Verbfrase			1	0,1 %
Del av ledd	29	1,6 %	37	2,1 %
Sum	1800	100,0 %	1800	100,0 %

Tabell 1 viser syntaktisk funksjon for alle forfeltene i undersøkelsen. Av de 1800 forfeltene i det skriftlige korpuset inneholder 64 et spørrende ledd (3,6 %), og disse fordeler seg på 11 subjekt (0,6 %), 16 objekt (0,9 %), 14 predikativ (0,8 %), 16 adverbial (0,9 %) og 7 en del av

⁵⁵ Småkategorier er slått sammen for å unngå at disse gir for stort utslag på den statistiske testen. Se Vedlegg 2 for nærmere beskrivelse av khikvadrattesten som statistisk test.

⁵⁶ Av disse subjektene er to i det muntlige korpuset potensielt subjekt, tre i det skriftlige. Dette vil ikke bli kommentert ytterligere.

et ledd (0,4 %). I det skriftlige korpuset inneholder 69 (3,8 %) av forfeltene et spørrende ledd; 8 subjekt (0,4 %), 15 objekt (0,8 %), 8 predikativ (0,4 %), 34 adverbial (1,9 %) og 4 en del av et ledd (0,2 %). Utover denne kommentaren får ikke disse forfeltene noen spesiell behandling, men det lave antallet viser at det analyserte materialet først og fremst består av fortellende hovedsetninger.

Tabell 2 viser hvordan de tomme forfeltene fordeler seg på funksjonene subjekt, objekt, adverbial og ”del av ledd” når de utelatte setningsleddene rekonstrueres. Vi ser at det i all hovedsak er subjekt som er utelatt i begge modi. Også her er prosenttallene regnet av det totale antall forfelt, slik at for eksempel de 212 utelatte subjektene i det skriftlige korpuset utgjør 11,8 % av forfeltene i dette korpuset totalt.

Tabell 2. Utelatelse i forfeltet

Funksjoner	Muntlig korpus		Skriftlig korpus	
	Antall	Prosentvis fordeling	Antall	Prosentvis fordeling
Subjekt	79	4,4 %	212	11,8 %
Objekt	2	0,1 %	1	0,1 %
Predikativ				
Adverbial	4	0,2 %		
Verbfrase				
Del av ledd	1	0,1 %		
Sum	86	4,8 %	213	11,8 %

I tabell 3 vises fordelingen av syntaktisk funksjon i korpusene ”totalt”, det vil si funksjonsfrekvensen når også de utelatte setningsleddene telles med. Khikvadrattesten viser at også disse forskjellene mellom modiene er signifikant på 1 %-nivået. (Khikvadratobservatoren er 15,0, $df = 3$.)

Tabell 3. Funksjoner totalt

Funksjoner	Muntlig korpus		Skriftlig korpus	
	Antall	Prosentvis fordeling	Antall	Prosentvis fordeling
Subjekt	1189	66,1 %	1286	71,4 %
Objekt	75	4,2 %	58	3,2 %
Predikativ	24	1,3 %	22	1,2 %
Adverbial	482	26,8 %	396	22,0 %
Verbfrase			1	0,1 %
Del av ledd	30	1,7 %	37	2,1 %
Sum	1800	100,0 %	1800	100,0 %

Av disse tallene kan en for eksempel lese at subjektet står eller skulle ha stått i forfeltet i 71,4 % av setningene i det skriftlige korpuset. I det følgende vil jeg både referere til prosenttallene i tabell 1 og i tabell 3 når jeg snakker om syntaktisk funksjon i forfeltet. Jeg vil i hvert tilfelle gjøre det klart hvilke tall jeg refererer til.

4.1.1 Tomme forfelt

I mange setninger i begge korpusene står forfeltet tomt. Det er imidlertid mulig ut ifra sammenhengen å avgjøre hvilket setningsledd som er utelatt i alle tilfellene.⁵⁷ Dette vises her med et eksempel fra det skriftlige korpuset:

- _ sa at jeg ikke ønsket meg flere barn og at hun burde ta abort,*
- _ angrer noe sinnsykt på at jeg fortalte henne dette.*
- _ ønsker selvsagt ikke at det skal ende slik da. (Kastet ut 24–26)*

I alle disse eksemplene er det subjektet som er utelatt i forfeltet, og ut ifra sammenhengen og bruken av ordet *jeg* senere i to av setningene er det tydelig at det er ordet *jeg* som her er utelatt.

Tabell 2 viser at det er stor forskjell på korpusene når det gjelder utelatelse. I det muntlige korpuset er det 86 utelatelser i forfeltet, mens det i det skriftlige korpuset er 213 utelatelser. Dette utgjør henholdsvis 4,8 % og 11,8 % av det totale antall forfelt. Oversikten over hvilke setningsledd som er utelatt, viser at det nesten bare er subjektet som er utelatt i forfeltet i begge språkmodiene, 79 ganger i det muntlige og 212 ganger i det skriftlige, altså har 4,4 % av setningene i de muntlige samtalene tomme forfelt der subjektet er utelatt, mens dette gjelder for hele 11,8 % av setningene i debattforaene. Utelatelse av objekt i forfeltet skjer to ganger muntlig og en gang skriftlig, mens et adverbial er utelatt i forfeltet 4 ganger i det muntlige korpuset. Her er også en del av et ledd utelatt i forfeltet i ett tilfelle:

- _ var det du snakka om i stad. (BB 32/176)*

Jeg kommer tilbake til utelatelser under avsnittet om subjektets form, i avsnittene om *jeg* og *det* og i kapittel 5.

---

⁵⁷ Rekonstruksjonen av hvilket ord som er utelatt kan være noe mer problematisk, men heller ikke særlig vanskelig i de fleste tilfeller, se avsnitt 4.2.1.

4.1.2 Subjekt i forfeltet

Setningens subjekt er tilstedeværende (altså ikke utelatt og underforstått) i forfeltet i 1110 setninger i det muntlige korpuset og i 1074 setninger i det skriftlige korpuset, noe som utgjør henholdsvis 61,7 % og 59,7 % av de to korpusenes forfelt (jf. tabell 1). Med andre ord er det her minimale forskjeller mellom de to språkmodiene. Hvis en imidlertid også inkluderer de tomme forfeltene der subjektet er utelatt, blir forholdet annerledes. Som vi kan lese av tabell 3, utgjør subjektet (realisert eller underforstått) forfeltet i til sammen 66,1 % av setningene i det muntlige korpuset og 71,4 % av setningene i det skriftlige. Særlig i det skriftlige korpuset øker andelen subjekt betraktelig på grunn av det store antallet utelatte subjekt. Jeg kommer tilbake til hvilken form subjektene har, i avsnitt 4.4.

4.1.3 Objekt i forfeltet

Det er små forskjeller mellom språkmodiene når det gjelder forekomst av objekt i forfeltet; forskjellen er på under ett prosentpoeng (jf. tabell 1). Objektet står i forfeltet 73 ganger (4,1 %) i det muntlige korpuset og 57 ganger i det skriftlige (3,2 %). For denne funksjonen er utelatelsene så få (to muntlige og én skriftlig) at de knapt utgjør noen vesentlig forskjell på andelsprosentene.

4.1.4 Adverbial i forfeltet

Etter subjektet er adverbial ikke overraskende det mest frekvente leddet i forfeltet. I talemålskorpuset står et adverbial i forfeltet i 478 setninger, hvilket utgjør 26,6 % av alle forfeltene (26,8 % hvis en tar med de fire utelatelsene). I nettspråkskorpuset har 396 setninger et adverbial i forfeltet, dette utgjør 22,0 % av setningene.

Adverbial er en svært uensartet kategori, og i avsnitt 4.3 viser jeg hvilken grammatisk form de ulike adverbialene i forfeltet har i de to korpusene.

4.1.5 Annet i forfeltet

Kun en liten andel av de fylte forfeltene har et annet innhold enn subjekt, objekt eller adverbial.⁵⁸ Sett under ett gjelder dette 2,9 % i det muntlige korpuset og 3,4 % av forfeltene i

---

⁵⁸ I begge korpusene er det noen få setninger med to adverbialer i forfeltet. Dette reflekteres ikke på funksjonsnivået i analysen, men fanges opp under formkategoriene under kategorien ”to ledd i forfeltet”. Ved ett tilfelle er det imidlertid snakk om to ulike ledd i forfeltet, i denne setningen: *Aldri mer enn max to forskjellige typer pleier det å være heller.* (Undertøy 63) I denne setningen har vi både et adverbial (aldri) og et predikativ i

det skriftlige korpuset. Et predikativ står i forfeltet 24 ganger i det muntlige korpuset og 22 ganger i det skriftlige, i henholdsvis 1,3 % og 1,2 % av forfeltene. Kun ett forfelt i hele analysen samlet fylles av en verbfrase, og det er i denne setningen i det skriftlige korpuset:

Lage mat kan mannen gjøre, (...) (Kastet ut 114)

”Del av ledd” er den mest frekvente av ”restkategoriene”. 29 forfelt fylles av en del av et ledd muntlig (1,6 %), i tillegg er en del av et ledd utelatt i forfeltet her. I det skriftlige korpuset er 37 forfelt fylt av en del av et ledd (2,1 %). Som nevnt i avsnitt 3.3.2 dreier disse forfeltene seg om preposisjonsobjekt der utfyllingen til en preposisjon står i forfeltet, eller setningsknuter, der ett ledd er ”flyttet” over minst én setningsgrense til forfeltet. Nedenfor er 1–3 eksempler på preposisjonsobjekt, mens 4–6 er eksempler på setningsknuter.

1. *Farger og tegneblokk tenker jeg på.* (Unge 23)
(Jeg tenker på farger og tegneblokk.)
2. *Ja, hvor er det du kommer fra i Palestina, da?* (BB 18/8)
(Du kommer fra en liten landsby i Palestina.)
3. *Hva er det du prater om nå, da?* (BB 41/159)
(Du prater om været nå.)
4. *Middels fanatisk, tenkjer eg vi seier.* (Rettskriver 25)
(Eg tenkjer (at) vi seier middels fanatisk.)
5. *men denne tråden mener du høyner det intellektuelle nivået.* (Kjell 10)
(Men du mener (at) denne tråden høyner det intellektuelle nivået.)
6. (...) *det kommer jeg til å gjøre uansett.* (BB 26/28)
(Jeg kommer til å gjøre det uansett.)

4.2 Forfeltets grammatiske form

Tabell 4 viser hvordan setningsleddene i de 1800 forfeltene i hver språkmodus fordeler seg på de ulike grammatiske formene substantivfrase, pronomenfrase, adjektivfrase, adverbfrase, preposisjonsfrase, verbfrase, infinitivkonstruksjon, leddsetning, to ledd, og *selv* i forfeltet, samt tomme forfelt. Khivadrattesten viser at fordelingen er signifikant for 1 %-signifikansnivået. (Khikvadratobservatoren er 362,7, $df=6$.) Med andre ord er det systematiske forskjeller mellom språkmodiene når det gjelder grammatisk form i forfeltet.

---

forfeltet. For å unngå dobbelttelling og unødvendig mange kategorier på funksjonsnivået har jeg telt denne til funksjonen adverbial, mens den på frasenivået analyseres i kategorien ”to ledd i forfeltet”.

Tabell 4. Grammatisk form i forfeltet

Form	Muntlig korpus		Skriftlig korpus	
	Antall	Prosentvis fordeling	Antall	Prosentvis fordeling
Substantivfrase	122	6,8 %	419	23,3 %
Pronomenfrase	1103	61,3 %	733	40,7 %
Adjektivfrase	12	0,7 %	22	1,2 %
Adverbfrase	349	19,4 %	202	11,2 %
Preposisjonsfrase	30	1,7 %	70	3,9 %
Verbfrase	1	0,1 %	3	0,2 %
Infinitivskonstruksjon			11	0,6 %
Leddsetning	95	5,3 %	121	6,7 %
To ledd	2	0,1 %	3	0,2 %
<i>selv</i> i forfeltet			3	0,2 %
Tomme	86	4,8 %	213	11,8 %
Sum	1800	100,0 %	1800	100,0 %

4.2.1 Substantiv- og pronomenfrase i forfeltet

Tabell 4 viser at forekomsten av substantiv- og pronomenfraser er temmelig ulik i de to språkmodiene. Mens kun 6,8 % av forfeltaene fylles av en substantivfrase i de muntlige samtalene (122 forfelt), er dette tilfellet i 23,3 % av forfeltaene i debattforaene (419 forfelt). For pronomenfrasene er situasjonen omvendt, i det muntlige korpuset fylles 61,3 % av forfeltaene med et pronomen, mot 40,7 % av forfeltaene i det skriftlige (henholdsvis 1103 og 733 forfelt). Legger en forekomsten av substantivfraser og pronomenfraser i forfeltet sammen i de to korpusene, får en at 68,1 % av forfeltaene i de muntlige samtalene og 64,0 % av forfeltaene i det skriftlige fylles av en substantiv- eller pronomenfrase. Velger en altså å se på forekomsten av *nomenfraser* i korpusene, skiller de to språkmodiene seg ikke så mye fra hverandre som når en ser på pronomen- og substantivfraser separat.

I tillegg må en ta hensyn til de tomme forfeltaene når en vurderer forekomsten av pronomenfraser. Hvis en rekonstruerer setningsleddet som er utelatt i de tomme forfeltaene, virker det aller mest plausibelt, ofte entydig det eneste rette, å sette inn et pronomen i så godt som alle totalt 291 setningene med tomt subjektsforfelt i undersøkelsen.⁵⁹ I noen få tilfeller er det mulig at et substantiv har blitt utelatt, men ved alle tilfellene er innsettelse av et pronomen også plausibelt. Tekstutdraget nedenfor viser et eksempel på det siste:

⁵⁹ Her regnes utelatte objekt, adverbial og del av ledd ikke med (totalt kun 8).

Trolldeigen skal være fast. Den skal ikke sige sammen.. Du kan teste om den er fast nok ved å lage en rund kule. Hvis kulen fortsatt er rund etter 2-3 minutter er deigen fast nok. _ skal stekes på svak varme, rundt 80 grader! (Unge 84-88)

Her er både *deigen, det, den* og *de* mulig å sette inn i det tomme forfeltet.

Dersom en for enkelthets skyld regner med at alle de tomme subjektforfelta ville ha inneholdt et pronomen, blir den samlede pronomenforekomsten 65,7 % i den muntlige samtalen og 52,5 % i de skriftlige samtaler. Prosenttallene for pronomen- og substantivfraser totalt når de utelatte setningsleddene i forfeltet regnes med, blir 72,5 % muntlig og 75,8 % skriftlig, en forskjell på litt over tre prosentpoeng.

I avsnitt 4.4.1, 4.4.2 og 4.4.3 skal vi se nærmere på forekomst av personlige pronomen og av *jeg* og *det* i forfeltet.

4.2.2 Adverbfrase i forfeltet

Språkmodiene viser store forskjeller når det gjelder forekomst av adverbfraser i forfeltet. 349 ganger står en adverbfrase i forfeltet i det muntlige korpuset mot 202 ganger i det skriftlige, henholdsvis 19,4 % og 11,2 % av forfelta totalt. Som vi skal se i avsnitt 4.3 korrelerer den store ulikheten med den hyppige forekomsten av ordet *så* i forfeltet i det muntlige korpuset. I den muntlige samtalen opptrer *så* alene i forfeltet i 8,6 % av setningene, i den skriftlige samtalen i kun 1,6 % av setningene. Ser en bort fra forekomsten av adverbet *så* i forfeltet, har 10,8 % av setningene i det muntlige korpuset og 9,6 % av setningene i det skriftlige korpuset en adverbfrase i forfeltet. Med andre ord skiller ikke korpusene seg særlig fra hverandre når det gjelder forekomst av adverbfraser i forfeltet dersom forekomsten av *så* holdes utenfor.

4.2.3 Leddsetning og preposisjonsfrase i forfeltet

Leddsetninger er den fjerde mest frekvente grammatiske formen som opptrer i forfeltet i begge språkmodi. I 95 setninger, 5,3 %, av setningene i den muntlige samtalen finner vi en leddsetning, mens det samme er tilfelle i 121 setninger, 6,7 %, i nettsamtalen. Når det gjelder preposisjonsfraser, er forskjellen større mellom modiene. Kun 30 setninger, 1,7 %, fylles med en preposisjonsfrase i det muntlige korpuset, mot 70 setninger, 3,9 %, i det skriftlige.

Leddsetninger og preposisjonsfraser er begge grammatiske former som nødvendigvis må bestå av flere ord, og bruken av slike ledd i forfeltet representerer dermed mer komplekse forfelt enn en får ved bruk av enkle adverb. Ser en disse to grammatiske kategoriene under ett, fylles forfeltet av en leddsetning eller en preposisjonsfrase i 7,0 % av setningene muntlig og

10,6 % av setningene skriftlig, noe som viser en tendens til ulikheter i forfeltets kompleksitet mellom de to språkmodiene.

Ytterligere ett moment som må kommenteres i denne forbindelse, er plasseringen av lange forfeltsledd i ekstraposisjon med et gjenopptakende pro-ord. Som diskutert i avsnitt 3.3.1 regner jeg også slike ledd i ekstraposisjon med til forfeltsanalysen. Denne gjenopptakelsen av leddsetningen med et pro-ord er som nevnt spesielt vanlig i talemålskorpuset. Av 95 setninger med leddsetninger først (i ekstraposisjon/forfelt), er det kun ti som ikke har et slikt etterfølgende pro-ord. Pro-ordet er med svært få unntak *så*, men kan også være *da* (eventuelt *det* ved nominale leddsetninger, men gjenopptakelse av nominale leddsetninger skjer bare tre ganger muntlig og ingen ganger skriftlig). Med andre ord etterfølges leddsetning først i setningen av et pro-ord i 89,5 % av disse setningene i talemålskorpuset. For debattforaene er denne andelen langt lavere, her har 58 av 121 setninger (47,9 %) som innledes av en leddsetning, et pro-ord i forfeltet, slik at leddsetningen får sin formelle plass i ekstraposisjon i setningsskjemaet. Dette er likevel et høyt antall gjenopptakende pro-ord i en skriftlig sjanger. At dette fenomenet er så frekvent i begge modiene, mener jeg at ytterligere styrker argumentene i avsnitt 3.3.1 for å regne leddene i løst forfelt som har sitt pro-ord i forfeltet, med til forfeltsanalysen.

Det fenomenet at forfeltsleddet flyttes ut i løst forfelt og får et pro-ord i forfeltet, skjer også i mange tilfeller med preposisjonsfraser. I det muntlige korpuset står 21 av 30 preposisjonsfraser først i setningen formelt i løst forfelt med pro-ordet *så* etter seg, dette skjer altså etter 70,0 % av preposisjonsfrasene som står først i setningen. Dette gjelder derimot bare 9 av 70 preposisjonsfraser (12,9 %) i det skriftlige korpuset.

4.2.4 Annet i forfeltet

De fem mest frekvente grammatiske formene i begge språkmodiene fyller 99,3 % av forfeltene i det muntlige korpuset og 97,6 % i det skriftlige (da er også de tomme forfeltene regnet med). De resterende forfeltene fylles av adjektivfraser, verbfraser, infinitivkonstruksjoner, to ledd eller *selv* i forfeltet. En adjektivfrase står i forfeltet 12 ganger i det muntlige korpuset og 22 ganger skriftlig, i henholdsvis 0,7 % og 1,2 % av forfeltene i korpusene totalt. I den muntlige samtalen er det ingen forekomster av infinitivkonstruksjoner i forfeltet, men dette forekommer 11 ganger i nettsamtalen (i 0,6 % av forfeltene). En verbfrase står i forfeltet 1 gang muntlig og 3 ganger skriftlig, og *selv* står alene i forfeltet 3 ganger i det skriftlige korpuset.

4.2.5 Grammatisk form: oppsummering

Samlet sett ser vi både en større variasjon og en større kompleksitet i debattforaene enn i de muntlige samtalenene når det gjelder grammatisk form i forfeltet. Mens den muntlige samtalen er preget av mange pronomen og et høyt antall adverbfraser i forfeltet, er preposisjonsfraser, leddsetninger, infinitivkonstruksjoner og substantivfraser mer frekvente i den skriftlige samtalen. Med unntak av substantivfrasen representerer alle disse formtypene konstruksjoner som består av mer enn ett ord, og også substantivfraser har ofte adledd av ulik art og antall. Det dreier seg altså om en høyere forekomst av mer komplekse ledd i skriftkorpuset enn i talekorpuset.

Det ser dessuten ut til at lengre ledd som leddsetning og preposisjonsfraser langt lettere kan stå i forfeltet uten et pro-ord etter seg i skrift enn i tale. I kapittel 5 kommer jeg tilbake til hvordan en kan forsøke å forklare forskjellene og likhetene mellom de to samtalenene.

4.3 Adverbialets form

Tabell 5 nedenfor viser hvilken grammatisk form adverbialet har i de to språkmodiene. Khikvadrattesten viser at forskjellene i fordelingen mellom de ulike grammatiske formene er signifikant for 1 %-nivået. (Khikvadratobservatoren er 52,3, $df = 3$.) Et adverbial står i forfeltet 478 ganger i det muntlige korpuset og 396 ganger i det skriftlige. Som vist i tabell 1 utgjør dette henholdsvis 26,6 % og 22,0 % av forfeltene totalt. Prosentene i tabellen viser innbyrdes fordeling av forfeltsadverbialets form i de to korpusene. For eksempel er et adverbial i forfeltet en preposisjonsfrase i 17,7 % av forfeltene med et adverbialt ledd i det skriftlige korpuset.

Tabell 5. Adverbialets form

Form	Muntlig korpus		Skriftlig korpus	
	Antall	Prosentvis fordeling	Antall	Prosentvis fordeling
Adverbial totalt	478	100,0 %	396	100,0 %
Substantivfrase	5	1,0 %	4	1,0 %
Adjektivfrase	3	0,6 %	12	3,3 %
Adverbfrase (herav så)	349 (154)	73,0 % (32,2 %)	202 (28)	51,0 % (7,1 %)
Preposisjonsfrase	30	6,3 %	70	17,7 %
Leddsetning	88	18,4 %	103	26,0 %
Annet	3	0,6 %	5	1,3 %

Tabellen viser store ulikheter i hva slags form forfeltsadverbialia har i de to språkmodiene. I den muntlige samtalen inngår en adverbfrase som adverbial i forfeltet i mer enn syv av ti setninger med adverbial i forfeltet. I nettsamtalen er dette forholdet fem av ti.

Den høye forekomsten av adverbfraser som adverbial i det muntlige korpuset har sammenheng med den frekvente bruken av *så* i forfeltet i dette korpuset. Her står *så* i forfeltet 154 ganger, noe som utgjør 32,2 % av de adverbiale forfeltene i den muntlige samtalen. I debattforaene står *så* til sammenlikning alene i forfeltet bare 28 ganger, som er 7,1 % av dette korpusets adverbiale forfelt. Ser en bort fra forekomsten av *så* i forfeltet, er forekomsten av adverbfraser som adverbial i forfeltet langt likere – 195 ganger er dette tilfellet i det muntlige korpuset, 174 ganger i det skriftlige korpuset.

Mens adverbfraser ofte består av kun ett ord, må preposisjonsfraser og leddsetninger nødvendigvis bestå av flere ord. Av slike lengre ledd utgjøres et adverbial i forfeltet av preposisjonsfraser i 6,3 % prosent av adverbialforfeltene i talemålskorpuset mot 17,7 % av adverbialforfeltene i nettspråskorpuset. For leddsetninger er prosentandelene henholdsvis 18,4 % og 26,0 %. Slår en disse to formtypene sammen, står en preposisjonsfrase eller en leddsetning som adverbial i forfeltet i 24,7 % av setningene med adverbialt forfelt i det muntlige korpuset og i 43,7 % av de tilsvarende setningene i det skriftlige korpuset.

Substantivfraser og adjektivfraser opptrer sjelden som adverbial i forfeltet i begge korpus. Substantivfraser står i forfeltet som adverbial 5 ganger i talemålskorpuset og 4 ganger i nettspråskorpuset, adjektivfraser henholdsvis 3 og 12 ganger. Av disse 12 ordene er 9 forekomster av *selvfølgelig*, *selvsagt*, *personlig* eller *faktisk*.

Til ”Annet” i tabellen hører svært sjeldne forekomster av to ledd i forfeltet, *selv* i forfeltet og en forekomst av en verbfrase som adverbial i det muntlige korpuset.

4.4 Subjektets form

Tabell 6. Subjektets form

Form	Muntlig korpus		Skriftlig korpus	
	Antall	Prosentvis fordeling	Antall	Prosentvis fordeling
Subjekt totalt	1110	100,0 %	1074	100,0 %
Substantivfrase	105	9,5 %	381	35,5 %
Pronomenfrase	1000	90,1 %	670	62,4 %
Infinitivkonstruksjon			10	0,9 %
Leddsetning	4	0,4 %	12	1,1 %
Verbfrase	1	0,1 %	1	0,1 %

Som vi ser av tabell 6, har de to korpusene et relativt likt antall realiserte subjekt totalt, 1110 subjekt står i forfeltet i det muntlige korpuset mot 1074 subjekt i det skriftlige. Prosenttallene viser fordeling av ulike formtyper innbyrdes i hvert av de to korpusene. Vi ser at det nesten utelukkende er substantiv- og pronomenfraser som inngår som subjekt i forfeltet i begge språkmodi. Til sammen drøye to prosent av subjektene i forfeltet i debattforaene utgjøres av en infinitivskonstruksjon eller en leddsetning, i den muntlige samtalen inngår andre former enn substantiv- og pronomenfraser som subjekt i en halv prosent av subjektsforfeltaene.

Det er likevel store forskjeller mellom korpusene når det gjelder den innbyrdes fordelingen av substantiv- og pronomenfraser, og khikvadrattesten viser at forskjellene mellom korpusene er signifikante på 1 %-nivået. (Khikvadratobservatoren er 232,4, $df = 2$.) I talemålskorpuset er subjektet i forfeltet en pronomenfrase i 90,1 % av tilfellene. Det tilsvarende tallet for nettsamtalen er 62,4 %. Mens en substantivfrase står som subjekt i forfeltet i 9,5 % av setningene i det muntlige korpuset, er dette tilfellet i 35,5 % av subjektsforfeltaene i det skriftlige korpuset. Også når det gjelder subjektets form, er det større variasjon i det skriftlige korpuset enn i det muntlige (jf. adverbialets form over).

I tillegg til frekvensene i tabell 6 er de aller fleste utelatelser i forfeltet utelatelser av subjektspronomen. Hvordan en rekonstruksjon av disse forfeltaene vil virke inn på forekomsten av personlige pronomen som subjekt i forfeltet, er diskutert nærmere i de følgende avsnittene.

4.4.1 Personlige pronomen som subjekt i forfeltet

Tabell 7. Personlige pronomen i forfeltet

Realiserte pers. pron. i forfeltet	Muntlig korpus		Skriftlig korpus	
	Antall	Prosentvis fordeling	Antall	Prosentvis fordeling
1. person	417	23,2 %	232	12,9 %
2. person	87	4,8 %	62	3,4 %
3. person	281	15,6 %	226	12,6 %
Personlige pronomen totalt	785	43,6 %	520	28,9 %

Tabell 7 viser forekomst av personlige pronomen som subjekt i forfeltet, og hvordan disse fordeler seg innbyrdes på 1., 2. og 3. persons personlige pronomen i hvert korpus. Prosentandelen er prosentandel av forfelt totalt. Vi ser av tabellen at det totale antallet personlige pronomen er langt høyere i det muntlige korpuset enn i det skriftlige, henholdsvis 785 og 520 personlige pronomen, noe som utgjør 43,6 % av forfeltaene i de muntlige

samtalene og 28,9 % av forfeltene i de skriftlige samtalene. Disse tallene korresponderer med prosentandelen av pronomenfraser totalt i forfeltet, som er 61,3 % i det muntlige korpuset og 40,7 % i det skriftlige (jf. tabell 4).⁶⁰ Forskjellene mellom modiene gjelder særlig forekomsten av 1. persons personlige pronomen (mer nedenfor).

I opptellingen av 3. persons personlige pronomen er bare forekomster av referensielt *det* tatt med. *Det* som formelt subjekt er altså ikke telt sammen med de personlige pronomenene, ettersom dette ordet semantisk sett er innholdstomt. Referensielt *det* utgjør en stor andel av de 3. persons pronomenene i begge korpus, særlig i det muntlige. 179 av 281 forekomster av 3. persons pronomen i det muntlige korpuset er referensielt *det* mot 121 av 226 i det skriftlige. Jeg kommer tilbake til forekomsten av ulik bruk av *det* i forfeltet i avsnitt 4.4.3.

I tabell 8 nedenfor vises forekomsten av utelatte, men rekonstruerbare, personlige pronomen i forfeltet. Som nevnt er det uproblematisk å bestemme hvilket setningsledd som er utelatt i hvert tilfelle, og det har også vist seg relativt enkelt i de fleste tilfeller å rekonstruere hvilket ord som er utelatt. Også Wiggen peker på at det er enklere å finne ut av hvilket ord som er utelatt, enn en skulle tro (1986: 78). Noen tomme forfelt er imidlertid ikke tatt med i denne tabellen fordi det er usikkert hva som er utelatt. Dette gjelder imidlertid bare 10 forfelt i det muntlige korpuset og 12 forfelt i det skriftlige.

Samlet vil det si at forfeltene til alle setninger som har et utelatt subjekt i forfeltet der en med sikkerhet kan rekonstruere det ordet som er borte, er tatt med i tabell 10.

Tabell 8. Utelatte personlige pronomen i forfeltet

Utelatte pers. pron. i forfeltet	Muntlig korpus		Skriftlig korpus	
	Antall	Prosentvis fordeling	Antall	Prosentvis fordeling
1. person	49	2,7 %	145	8,1 %
2. person	6	0,3 %	3	0,2 %
3. person	10	0,6 %	26	1,4 %
Personlige pronomen totalt	65	3,6 %	174	9,7 %

⁶⁰ De pronomenfrasene som ikke er med i opptellingen av de personlige pronomenene her, favner nesten utelukkende formelt *det*, de interrogative pronomenene *hva* og *hvem*, de ubestemte pronomenene *en* og *man* samt pronomen som inngår som objekt.

Også her er prosentene regnet av forfelt totalt i hvert korpus. Her er det det skriftlige korpuset som peker seg ut ved å ha en svært stor andel utelatelser av 1. persons personlige pronomen. Vi skal se nedenfor at dette først og fremst er utelatelser av *jeg*.

I tabell 9 er tallene fra tabell 7 og tabell 8 slått sammen. Her vises summen av realiserte og utelatte (og entydig rekonstruerbare) personlige pronomen i forfeltet.

Tabell 9. Realiserte og utelatte personlige pronomen i forfeltet

Pers. pron. i forfeltet totalt	Muntlig korpus		Skriftlig korpus	
	Antall	Prosentvis Fordeling	Antall	Prosentvis fordeling
1. person	466	25,9 %	377	20,9 %
2. person	93	5,2 %	65	3,6 %
3. person	291	16,2 %	252	14,0 %
Personlige pronomen totalt	850	47,2 %	694	38,6 %

Også her er prosentandelene regnet av det totale antall forfelt. At både de realiserte og utelatte personlige pronomenene er med i denne oversikten, betyr at forfeltaene i begge setningene nedenfor inngår i de 377 setningene med uttrykt eller utelatt 1. persons personlig pronomen i forfeltet:

Jeg spiser ikke hos Mear'n. _ Har hatt omvining i deres lokal under et klasse prosjekt, (...)
(McDonalds 238–239)

Vi ser at inkluderingen av de utelatte forfeltaene fører til at forekomsten av personlige pronomen i de to korpusene blir likere, særlig gjelder dette forekomsten av 1. persons personlige pronomen. At de utelatte pronomenene inkluderes, kan imidlertid være problematisk i forhold til tolkningen av tallene. Utelatelse av det personlige pronomenet fører muligens til en mindre fokusering på personen resten av setningen handler om – denne blir muligens mindre fremtredende når pronomenet er utelatt enn hvis pronomenet hadde blitt realisert. Dette er sentralt fordi bruk av personlige pronomen er med på å indikere hvor personlig fokusert en samtale er, blant annet hvorvidt den sentrerer rundt en selv eller ”de andre”, og en utelatelse er muligens med på å forrykke dette personlige preget. Like fullt fører inkluderingen av utelattelsene til en forskyvning som viser at de to modiene har likere forekomst av personlige pronomen enn tallene i tabell 7 gir inntrykk av. Hva som er grunnen til at disse utelattelsene forekommer, vil sammen med andre aspekter vedrørende personlige pronomen i forfeltet bli diskutert i kapittel 5.

4.4.2 Jeg i forfeltet

Det er interessant å se nærmere på forekomsten av *jeg* i forfeltet både fordi det er et svært frekvent ord, og fordi det er interessant å drøfte hvorfor dette ordet i tillegg er gjenstand for så mange utelatelser i forfeltet i begge korpus, men særlig i det skriftlige. Forekomsten av *jeg* er også oppgitt i de tre eldre hovedoppgavene om forfeltet, noe som gjør en sammenlikning med disse mulig (se avsnitt 5.1.3).

Tabell 10. *jeg* i forfeltet

Ulik forekomst av <i>jeg</i>	Muntlig korpus		Skriftlig korpus	
	Antall	Prosentvis fordeling	Antall	Prosentvis fordeling
<i>jeg</i> i forfeltet	364	20,2 %	208	11,6 %
<i>jeg</i> utelatt og rekonstruerbart	49	2,7 %	143	7,9 %
Sum <i>jeg</i> til stede eller rekonstruerbart	413	22,9 %	351	19,5 %

Tabell 10 viser at av 1800 forfelt totalt i hvert korpus, står *jeg* i forfeltet 364 ganger i det muntlige korpuset, og 208 ganger i det skriftlige. I prosent er tallene henholdsvis 20,2 % og 11,6 % av forfeltene totalt. I tillegg er *jeg* utelatt, men entydig rekonstruerbart, i 49 setninger (2,7 %) i det muntlige korpuset og i 143 setninger (7,9 %) i det skriftlige. Vi husker at det muntlige korpuset har et langt lavere antall setninger med tomme forfelt enn det skriftlige, henholdsvis 86 (4,8 %) og 213 (11,8 %). Hvis vi ser på tallene for forekomsten av *jeg* i forfeltet og forekomsten av utelattelse av *jeg* i forfeltet samlet, får vi at 22,9 % av setningene i de muntlige samtaleene har eller ”skulle ha hatt” *jeg* i forfeltet. For nettsamtaleene er tallet 19,5 % av setningene. Khikvadrattesten viser oss at fordelingen mellom uttrykte og utelatte *jeg* i de to korpusene er signifikant, altså ikke et resultat av tilfeldigheter. (Khikvadratobservatoren er 84,1, $df = 1$.) Som nevnt kommer jeg tilbake til en diskusjon om disse utelattelsene i kapittel 5.

4.4.3 Det i forfeltet

Det er det mest frekvente enkeltordet i forfeltet i begge språkmodiene. Ordet brukes imidlertid på ulike måter, og tabell 11 viser en oversikt over forekomsten av ulike bruk av *det* i de to korpusene.

Tabell 11. Det i forfeltet

Ulik bruk av <i>det</i>	Muntlig korpus		Skriftlig korpus	
	Antall	Prosentvis fordeling	Antall	Prosentvis fordeling
<i>det</i> som subjekt med referanse	179	9,9 %	121	6,7 %
<i>det</i> som formelt subjekt	194	10,8 %	123	6,8 %
<i>det</i> som objekt	49	2,7 %	11	0,6 %
Annet	20	1,1 %	9	0,5 %
Sum	442	24,6 %	264	14,7 %

Tabell 11 viser altså hvor mange forfelt i hvert korpus som kun har ordet *det* (uten adledd) i forfeltet, og hvordan disse tilfellene fordeler seg på *det* som subjekt med referanse, *det* som formelt subjekt, *det* som objekt og "Annet". Til kategorien "Annet" hører først og fremst forekomst av *det* i forfeltet ved setningsknote (sjelden ved preposisjonsobjekt), og disse hører til "del av ledd" i funksjonsanalysen. Noen få tilfeller av *det* under "Annet" er også predikativ.

Prosentene etter de nevnte kategoriene er prosent av forfelt totalt i hvert korpus. Vi ser at ordet *det* totalt fyller forfeltet 442 ganger i det muntlige korpuset og 264 ganger i det skriftlige, noe som utgjør 24,6 % av de muntlige forfeltaene og 14,7 % av de skriftlige. Her er det altså en stor (og signifikant) forskjell mellom korpusene. Det kan også legges til at ordet *det* alene står for 40,1 % av de 1103 pronomenfrasene i det muntlige korpuset og 36,0 % av de 733 pronomenfrasene i det skriftlige korpuset.

Det står som subjekt med referanse 179 ganger i det muntlige korpuset mot 121 ganger i det skriftlige, i henholdsvis 9,9 % og 6,7 % av forfeltaene totalt. Som formelt subjekt står *det* 194 ganger i de muntlige samtaleene (10,8 %) og 123 ganger i de skriftlige (6,8 %). *Det* står som objekt i forfeltet 49 ganger muntlig mot kun 11 ganger skriftlig (henholdsvis 2,7 % og 0,6 %). Som "Annet" (se over) står *det* i forfeltet 20 ganger muntlig og 9 ganger skriftlig (henholdsvis 1,1 % og 0,5 %).

I tillegg til disse tallene er *det* utelatt i forfeltet 15 ganger i det muntlige korpuset. Ni av disse utelatelsene er av referensielt *det* som subjekt, fire er av *det* som formelt subjekt, og to utelatelser er de to objektutelatelsene vi finner i dette korpuset. I det skriftlige korpuset forekommer flere utelatelser av *det*, til sammen 46. Disse fordeler seg på 19 utelatelser av referensielt *det* som subjekt, 26 utelatelser av *det* som formelt subjekt og den ene objektutelatelsen som forekommer i det skriftlige korpuset. Etter *jeg* er det med andre ord *det* som blir utelatt hyppigst, når en tar i betraktning alle bruksvarianter av ordet.

4.5 Forfeltets størrelse

Tabell 12. Forfeltets størrelse

Ulike aspekter ved forfeltets størrelse	Muntlig korpus		Skriftlig korpus	
	Antall	Prosentvis fordeling	Antall	Prosentvis fordeling
Forfelt totalt	1800	100,0 %	1800	100,0 %
Forfelt med kun ett ord	1501	83,4 %	1137	63,2 %
Forfelt med mer enn ett ord*	213	11,8 %	450	25,0 %
Gjennomsnittlig lengde* **	1,68		2,26	
Tomme forfelt	86	4,8 %	213	11,8 %
Gjennomsnittlig lengde inkludert tomme forfelt*	1,60		1,95	
Antall <i>vanlige</i> forfelt med mer enn ett ord	88	4,9 %	379	21,1 %
Gjennomsnittlig lengde uten løse forfelt**	1,13		1,87	
Gjennomsnittlig lengde uten løse forfelt, tomme regnet med	1,07		1,65	

*Løse forfelt med pro-ord i forfeltet er her inkludert.

** Tomme forfelt er ikke regnet med.

Tabell 12 viser ulike innfallsvinkler til forfeltets størrelse regnet i antall ord. Prosentene er regnet av forfelt totalt. To prinsipper for tellingen bør nevnes.

I likhet med i forfeltsanalysen som helhet har jeg inkludert de løse forfeltene som gjenopptas med et pro-ord i forfeltet i utregningen av gjennomsnittlig forfeltslengde. Vi kan se på et eksempel:

Søker du på Dead Snow på google, så får du opp mye diskusjoner og litt forhåpninger. (Snø 100)

Fordi jeg mener at slike setninger er like fortunge som en tilsvarende setning uten pro-ord, har jeg telt alle ordene som kommer før det finite verbet i slike setninger, både det løse forfeltet i ekstraposisjon og pro-ordet i forfeltet, slik at setningen over er telt med åtte ord i forfeltet. Det er gjennomsnittstallene der også de løse forfeltene inngår, jeg først og fremst vil kommentere. For å se hvor stort utslag dette gir på den gjennomsnittlige forfeltslengden, har jeg også regnet gjennomsnittslengde uten de løse forfeltene. Eksempelsetningen over regnes da med bare ett ord i forfeltet. I begge tilfeller har jeg regnet gjennomsnittet både inklusive og eksklusive de tomme forfeltene.

Dessuten har jeg ved orddelingsfeil og særskrivning forholdt meg til vanlige rettskrivningsregler, slik at jeg får en enhetlig analyse som fanger kompleksiteten på det konvensjonelle ordnivået. Dette kan illustreres med et eksempel:

hvis du er villig til å prøve noen uortodokse western filmer anbefaler jeg: McCabe & Mrs. Miller, El Topo, Dead Man. (Western 123)

Her telles *western filmer* som ett ord, slik at dette forfeltet består av ti ord.

En ser klare forskjeller mellom de to modiene når det gjelder forfeltets størrelse. Forfeltet i det skriftlige korpuset er markant lengre uansett hvilke tall en velger å se på. Inkludert løse forfelt, men uten de tomme forfeltene, er den gjennomsnittlige forfeltslengden 1,68 i det muntlige korpuset mot 2,26 i det skriftlige. Når de tomme forfeltet inkluderes i regnestykket, blir denne forskjellen noe mindre (1,60 mot 1,95), noe som korresponderer med det høye antallet tomme forfelt i debattforaene (213 tomme forfelt her mot 86 tomme i talekorpuset).

Hvis en ser på antall forfelt med kun ett ord, er det også store forskjeller mellom korpusene. I det muntlige er dette tilfelle i 1501 forfelt, 83,4 % av alle forfeltene. I det skriftlige korpuset er de tilsvarende tallene 1137 forfelt, 63,2 % av alle forfeltene. Khikvadrattesten viser at fordelingen mellom forfelt med bare ett ord og forfelt med flere ord ikke er et resultat av tilfeldigheter. (Khikvadratobservatoren er 188,0, $df = 1$.)

De gjennomsnittlige forfeltslengdene uten løse forfelt er henholdsvis 1,13 muntlig og 1,87 skriftlig når de tomme forfeltene ikke inkluderes. Medregnet de tomme forfeltene er gjennomsnittet 1,07 ord i det muntlige korpuset og 1,65 ord i det skriftlige. At disse gjennomsnittstallene er likere enn gjennomsnittet uten de tomme forfeltet, kommer som nevnt av det større antallet tomme forfelt i det skriftlige korpuset.

5.0 Drøfting av analyseresultatene

I kapittel 4 presenterer jeg resultatene fra forfeltsanalysen. I dette kapitlet vil jeg drøfte resultatene i lys av de ulike betingelsene for kommunikasjon de to formene for samtale skjer under. Resultatene vil bli kommentert i sammenheng med både tidligere forfeltsforskning i norsk og forskning på nettspråk, som ble presentert i kapittel 2. Det vil bli dratt vekslers på informasjonsstruktur og antakelser om referensiell tilgjengelighet i et forsøk på å belyse generelle tendenser som samtalene i de to modi oppviser når det gjelder forfeltsutnyttelse. Jeg vil også teste funnene mot de hypotesene jeg formulerte i avsnitt 2.6. Som diskutert i kapittel 2 forutsetter jeg at subjekt i forfeltet ofte har informativ status GRUNN og at adverbial i forfeltet ofte har informativ status SCENE. Denne forutsetningen blir dermed ikke kommentert hver gang et aspekt knyttet til den språklige realiseringen av disse leddene subjekt (ofte GRUNN) og adverbial (ofte SCENE) drøftes.

Drøftingen tar ikke for seg alle resultatene, men er konsentrert om de aspektene jeg ser som mest interessante når det gjelder likheter og forskjeller i forfeltsutnyttelsen i de to samtalejangrene. Jeg fokuserer derfor på ulikheter i subjektets grammatiske form, utelatelser av subjektet, og ulike aspekter knyttet til adverbialets realisering – forfeltets generelle kompleksitet, herunder også forfeltets lengde, forekomst av *så* i forfeltet og en diskusjon omkring leddsetninger med pro-ord etter seg. Først vil jeg sammenlikne funnene med de tidligere kvantitative forfeltsundersøkelsene, siden disse gir en mer solid bakgrunn for å drøfte resultatene her.

5.1 En sammenlikning med tidligere studier av forfeltet

De tre hovedoppgavene som analyserer forfeltet i litterære tekster av Arne Garborg (Pedersen 1969), i tekster fra *Dagbladet* og *Morgenbladet* (Geithus 1972) og i en intervjusituasjon (Simonsen 1979), er som nevnt verdifulle sammenlikningsgrunnlag for denne oppgaven.⁶¹ Samtidig vil en slik sammenlikning møte på mange vanskeligheter ettersom både Pedersen, Geithus og Simonsen benytter seg av inndelingskriterier for de grammatiske kategoriene som skiller seg mye fra de som brukes i denne oppgaven.⁶² Dette gjelder både for formanalysen og for funksjonsanalysen i de tre oppgavene, særlig ettersom heller ikke de tre eldre oppgavene

---

⁶¹ Jf. avsnitt 2.1.1. Ingen av disse oppgavene bruker noen statistisk test for å undersøke funnenes statistiske signifikans.

⁶² I Pedersens og Geithus' oppgaver kalles forfeltet som nevnt *fundament*, slik det var vanlig tidligere. I det følgende blir for enkelhets skyld de grammatikalske termene som brukes i denne oppgaven, foretrukket fremfor de ulike termene i de eldre oppgavene. Der hvor kriteriene for inndeling mellom de ulike kategoriene skiller seg fra hverandre, blir dette kommentert.

er innbyrdes direkte sammenliknbare. Jeg har likevel valgt å sammenlikne funnene i disse tre oppgavene med mine funn, ettersom det vil gi en verdifull sammenfatning av hvordan forfeltet fylles på funksjons- og formnivået i ulike språksjangrer i norsk. Det må imidlertid understrekes at i hvert fall noen av tallene jeg kommer frem til i sammenlikningen, må tolkes med en del modifikasjoner.

5.1.1 Funksjoner i forfeltet

En av de viktigste forskjellene i avgrensningen mellom funksjonskategoriene i denne studien sammenliknet med de tidligere studiene er at alle de tre eldre oppgavene regner setningsspørsmål og imperativsetninger⁶³ med i forfeltsanalysen og registrerer dem som setninger med tomt forfelt (Pedersen 1969: 122, Geithus 1972: 132f., Simonsen 1979: 101–103).⁶⁴ I oppgaven her er slike setninger ikke med i forfeltsanalysen, ettersom de etter formen ikke skal ha et fylt forfelt (jf. avsnitt 2.1). At disse setningene telles med i det totale antallet setninger i de tre eldre oppgavene, fører til at alle andre funksjonskategorier får en kunstig lavere prosentandel sammenliknet med resultatet i denne oppgaven, hvor disse setningene holdes utenfor forfeltsanalysen og dermed det totale antall setninger. Disse tallene er likevel relativt lave (se tabell 13 nedenfor).

I tillegg til dette har både Pedersen og Geithus direkte tale som egen funksjonskategori i forfeltet (Pedersen 1969: 151, Geithus 1972: 181), en kategori som ikke opptrer på samme måte i talemålet, men har sin analogi i anførte setninger. Simonsen holder anførte setninger utenfor sitt materiale (1979: 33f.). Jeg behandler anføringer av den typen Simonsen holder utenfor som en form for ekstraposisjon (se avsnitt 3.2.2). Dermed vil også dette aspektet føre til forskyvninger mellom undersøkelsene når funksjonsfrekvensene regnes ut.

Til tross for disse vanskelighetene gir en sammenlikning av den frekvensvise forekomsten av de ulike funksjonskategoriene en pekepinn på hvordan de ulike sjangrene forholder seg til hverandre når det gjelder forfeltsutnyttelse. Tabell 13 viser frekvensen av ulike setningsledd i forfeltet i fem ulike sjangrer.⁶⁵

---

⁶³ Jeg bruker *imperativsetninger* i stedet for *bydesetninger* her fordi denne termen er brukt i alle de tre eldre oppgavene.

⁶⁴ Alle tre regner også vilkårssetninger i prinsippet som setninger med tomt forfelt, men det forblir uklart i alle de tre oppgavene både hvorvidt vilkårssetninger telles med som setninger med tomt forfelt, og hvor mange dette eventuelt dreier seg om.

⁶⁵ Frekvensene i tabellens to første kolonner er regnet ut fra oversiktstabeller med forekomster av funksjonskategoriene i absolutte tall (Pedersen 1969: 151, Geithus 1972: 181). Simonsen sammenfatter ikke tallene sine, men angir prosentandelen under hvert delkapittel der han kommenterer forekomsten av subjekt, objekt osv. (1979: 105, 112, 117, 119, 124, 125, 134). For noen småkategorier er forekomsten verken oppgitt i

Tabell 13. Funksjon i forfeltet i fem ulike sjangrer

	Arne Garborgs tekster (Pedersen 1969)	Dagbladet og Morgenbladet (Geithus 1972)	TAUS-intervjuer (Simonsen 1979)	Naturlig talemål (2009)	Debattforum (2009)
Subjekt ⁶⁶	54,8 %	62,9 %	56,5 %	61,7 %	59,7 %
Objekt	5,3 %	0,6 %	5,5 %	4,1 %	3,2 %
Predikativ	2,5 %	1,1 %	1,7 %	1,3 %	1,2 %
Adverbial	25,8 %	25,7 %	26,3 %	26,6 %	22,0 %
Tomt forfelt	0,0 %	0,0 %	4,2 %	4,8 %	11,8 %
Del av ledd	1,1 %	1,4 %	3,3 %	1,6 %	2,1 %
Annet ⁶⁷	0,2 %	0,0 %	0,5 %	0,0 %	0,1 %
Direkte tale	4,3 %	6,4 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Imp./setningsspm.	6,0 %	2,1 %	1,8 %	0,0 %	0,0 %
Sum	100,0 %	100,0 %	99,9 %	100,0 %	100,0 %

Vi ser at 10,3 % av forfeltene i Garborg-tekstene og 8,5 % av forfeltene i avistekstene inneholder kategorier som ikke inngår i min forfeltsanalyse (direkte tale og imp./setningsspm.). Litt forenklet kan en si at de andre frekvensene ville ha økt med ca. 10 % dersom disse kategoriene ikke var inkludert. En sammenlikning med Simonsens oppgave er mindre problematisk. Hos ham faller 1,8 % av forfeltene i kategorier jeg ikke bruker, samt at 0,1 % ikke er fordelt på noen kategori. Det virker ikke hensiktsmessig å legge for mye i

---

prosent eller absolutte tall, og dette er høyst trolig grunnen til at summen i denne kolonnen er 99,9 %. Tallene fra denne undersøkelsen er hentet fra tabell 1 og viser funksjon i forfeltet med *tomt forfelt*, altså forfelt der setningsleddet er utelatt, som egen funksjonskategori.

⁶⁶ Både Pedersen, Geithus og Simonsen har en egen kategori for potensielt subjekt i forfeltet. (Pedersen og Geithus kaller disse "innholdssubjekt" (se f.eks. Geithus 1972: 138f.)) Ettersom dette er en svært lavfrekvent kategori hos alle tre og potensielt subjekt er medregnet i subjektskategorien i denne oppgaven, er disse også regnet med i subjektskategorien her.

⁶⁷ "Annet" favner verbfraser i forfeltet hos Pedersen og i debattforaene, hos Simonsen tilsvarer dette en kategori for to ledd i forfeltet, stort sett bestående av ledd som *vi liksom* og *vi bare* (1979: 134f.), en leddfølge som har blitt analysert på en annen måte i denne oppgaven.

forskjellene vi kan lese av tabellen når feilkildene er så store.⁶⁸ Dette blir særlig tydelig når vi ser at forskjellene ikke er større enn maksimalt åtte prosentpoeng for den setningsfunksjonen som viser størst forskjell mellom sjangrene, nemlig subjektet. På den annen side er det interessant å se hvor relativt lik fordeling det er mellom funksjonskategoriene i de til dels svært ulike sjangrene. Dette kan tyde på at frekvensen de ulike setningsleddene opptrer i forfeltet med, ikke er så påvirkelig av sjangerskifte, men at funksjonsfrekvensene innenfor visse grenseverdier holder seg relativt stabile på tvers av modus og sjanger. Med andre ord er setningsstrukturen ikke overraskende relativt stabil i norsk når det gjelder hvilken leddfunksjon setningen starter med. Oversikten er sammenfallende med det SAG skriver om at forfeltet typisk fylles av et ledd som er subjekt (og har den informative statusen GRUNN) (SAG 4: 431, jf. avsnitt 2.2). Den nest hyppigste funksjonskategorien i forfeltet, adverbial, er også i tråd med SAGs gjennomgang av typisk forfeltsutfylling, i og med at slike ledd som regel vil markere SCENE (op.cit.: 432). Samtidig reflekterer variasjonen det SAG skriver om at reglene for forfeltsutnyttelse ikke er særlig tvingende (op.cit.: 431).

Ett aspekt som imidlertid ikke blir påvirket av de ulike analysemetodene, er forekomsten av tomme forfelt. I Pedersens og Geithus' forfeltsanalyser av skriftspråklige tekster er dette fenomenet totalt fraværende, og dette har de nevnte feilkildene ingen innvirkning på. Frekvensen av tomme forfelt etter utelatelse blir noe kunstig lavere hos Simonsen, ettersom frekvensutregningen blir påvirket av at han inkluderer imperativsetninger og setningsspørsmål i det totale setningsantallet med forfelt, men dette gir ikke store utslag. Dermed er det interessant å se at frekvensen av tomme forfelt er temmelig lik i intervjusituasjonen Simonsen analyserer (4,2 %) og i min analyse av naturlig talemål (4,8 %). Dette kan tyde på at det i muntlig språk vil være vanlig med utelatelse av et setningsledd i forfeltet i 4–5 % av setningene. Debattforaenes tomme forfelt peker seg klart ut ved å utgjøre 11,8 % av denne sjangerens forfelt, og jeg kommer tilbake til mulige grunner til dette i avsnitt 5.3.

Enda et aspekt viser klare ulikheter som de ulike inndelingskriteriene ikke kan være skyld i alene. Dette vises imidlertid ikke i tabellen ovenfor. Ser en derimot på tabell 3 som viser funksjoner totalt, ser en at 66,1 % av forfeltene har subjektsfunksjon i naturlig talemål mot 71,4 % i nettsamtalen. Hvis en regner med at alle de utelatte forfeltsleddene hos Simonsen er utelatte subjekter, blir det samlede subjektstallet hos Simonsen maksimalt

---

⁶⁸ Jeg ser det heller ikke som relevant å bruke khikvadrattesten på dette tallmaterialet på grunn av forskjellene i kategoriinndelingen oppgavene imellom.

60,7 %. Sammenliknet med de andre sjangrene er den totale subjektforekomsten i forfeltet altså 71,4 % i nettsamtalen, 66,1 % i naturlig talemål, 60,7 % i en intervjusituasjon, 62,9 % i avistekster og 54,8 % i litterære tekster av Arne Garborg.⁶⁹ I sammenlikningen med de andre sjangrene er det med andre ord først og fremst nettsamtalen som skiller seg ut. Dette gjør den både ved å oppvise mange tomme forfelt og ved det svært høye subjektstallet i forfeltet når en inkluderer de utelatte leddene. Jeg kommer tilbake til mulige grunner til dette i avsnitt 5.3.8 og 5.4.

5.1.2 Sammenlikning på formnivået

På formnivået representerer forholdet mellom pronomen- og substantivfraser den største vanskeligheten med å sammenlikne de eldre undersøkelsene med funnene i denne oppgaven. Dette har i stor grad sammenheng med den nye ordklasseinndelingens determinativklasse, som favner ord som tidligere hovedsakelig ble regnet som pronomen (se f.eks. Geithus 1972: 86). Jeg har derfor valgt å slå sammen disse kategoriene til *nomenfraser*. Dette er en mindre presis kategori enn inndelingen i pronomen- og substantivfraser, men i dette tilfellet gir den en mulighet til å sammenlikne forekomsten av fraseforekomsten i forfeltet i de fem språksjangrene uten for store feilkilder. Jeg har også slått sammen adjektiv- og adverbfraser i sammenlikningen. Inndelingen mellom adjektiv og adverb i de tre eldre oppgavene sammenfaller ikke helt med inndelingen i denne oppgaven ettersom jeg langt på vei følger de nye kriteriene for tilhørighet til adjektivklassen her (jf. avsnitt 3.4.4; se f.eks. op.cit.: 103–108). Når det gjelder adjektivfraser, inngår dessuten fraser som i denne oppgaven regnes som kjerneløse substantivfraser (jf. Hagen 2000: 380f., NRG: 240–242), som *de nærmeste*, som adjektivfraser i de eldre oppgavene (Pedersen 1969: 92f., Geithus 1972: 91–96, Simonsen 1979: 73). Dette er en feilkilde en ikke klarer å komme utenom, men ut ifra det totale antallet adjektivfraser og eksemplene som er gitt i de tre oppgavene, kan det se ut til at denne typen fraser kun dreier seg om 1–2 % av det totale antallet forfelt i hvert korpus.

Det har vært utfordrende å telle opp de ulike frasefrekvensene på en måte som har gjort dem mest mulig sammenliknbare med tall i denne undersøkelsen. Særlig Simonsen er mer opptatt av å eksemplifisere enn å kvantifisere sine funn på formnivået i analysen, slik at det har vært et lite puslespill å finne frem til de noe bortgjemte antallene mellom alle

---

⁶⁹ Disse tallene bør i tråd med diskusjonen ovenfor estimeres noe høyere for de tre eldre undersøkelsene ettersom imperativ- og spørresetninger inkluderes i utregningen av prosentandeler.

eksemplene.⁷⁰ Dette er trolig også grunnen til at det endelige prosenttallet for fraser i Simonsens korpus ikke når 100 %, det har enten i hans gjennomgang eller min oppstilling rett og slett forsvunnet noen forfeltsfyllinger på veien. Også for formkategoriene gjelder det som for funksjonstallene at frekvensene hos Pedersen og Geithus blir kunstig lavere på grunn av at direkte tale i forfeltet samt tomme forfelt i imperativsetninger og setningsspørsmål inkluderes i forfeltsanalysen. Her vil også hovedsetning som forfeltsutfylling forskyve i alle fall Pedersens tall ytterligere.⁷¹

---

⁷⁰ Tallene fra Pedersens oppgave er sammenfattet til kategoriene i tabell 14 fra følgende underoverskrifter og sidetall: nomenfraser fra *Nominale språkteikn* og *Laust fundament* (1969: 51, 107), adjektiv- og adverbfraser fra *Adjektivale språkteikn*, *Adverbiale språkteikn* og *Laust fundament* (op.cit.: 89, 99, 111, 112), leddsetningskategorien er regnet sammen fra *Hovudsetningar* (ni av disse var vilkårssetninger uten forfelt, altså leddsetninger etter mine kriterier), *Undersetningar* og *Laust forfelt* (op.cit.: 96f., 111). De resterende kategoriene lot seg enklere lese direkte ut fra Pedersens egne tall (op.cit.: 50, 81, 94–96). Hos Geithus lar tallene seg stort sett direkte hente fra oversiktstabellen over hele materialet (op.cit.: 181). Fire *som*-setninger er imidlertid flyttet fra nomenfrasene til adjektiv- og adverbfrasene, da de etter eksemplene å dømme så ut til å passe best her (op.cit.: 63). I tillegg er alle setningene som er kommentert som hovedsetninger, med unntak av én, vilkårssetninger med form som et setningsspørsmål i forfeltet, og er derfor flyttet til kategorien leddsetning (op.cit.: 124). Fra Simonsens oppgave er nomenfrasefrekvensen lagt sammen av de oppgitte tallene for underkategorier under overskriftene *Substantiv* og *Gjenstandshelheter*, *Pronomen*, *Tallord* og *Paratagmer* (1979: 35, 38, 45, 66, 70, 77–79, 80–82, 96). Adjektiv- og adverbfrasefrekvensen er hentet fra oppgitte tall under overskriftene *Adjektiv*, *Adverb*, *Gjenstandshelheter*, *Beskriverhelheter* og *Adverbialhelheter* (op.cit.: 44, 46, 73, 84f., 87f., 95). De resterende frekvensene var mindre problematiske – verbfraser (op.cit.: 46, 83), preposisjonsfrase (op.cit.: 89) og leddsetninger (op.cit.: 94). Tallene fra denne oppgaven er hentet fra tabell 4.

⁷¹ Disse hovedsetningene i forfeltet ser ut til å sammenfalle med en del av det Simonsen kaller anføringskonstruksjoner (og holder utenfor sitt hovedmateriale), ettersom ”direkte tale” i forfeltet hos Pedersen ser ut til å favne interjeksjoner og lydhermingsord (Pedersen 1969: 49, 96).

Tabell 14. Grammatisk form i forfeltet i fem ulike sjangrer

	Arne Garborgs tekster (Pedersen 1969)	Dagbladet og Morgenbladet (Geithus 1972)	TAUS-intervjuer (Simonsen 1979)	Naturlig talemål (2009)	Debattforum (2009)
Nomenfrase	59,6 %	64,9 %	64,9 %	68,1 %	64,0 %
Adj./adv.frase	19,0 %	8,2 %	25,6 %	20,1 %	12,4 %
Prep.frase	4,9 %	13,6 %	1,3 %	1,7 %	3,9 %
Leddsetning	4,2 %	4,1 %	0,1 %	5,3 %	6,7 %
Hovedsetning	1,5 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Tomt forfelt	0,0 %	0,0 %	4,2 %	4,8 %	11,8 %
Annet ⁷²	0,5 %	0,4 %	0,4 %	0,2 %	1,2 %
Direkte tale	4,2 %	6,4 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Imp./setningsspm.	6,0 %	2,1 %	1,8 %	0,0 %	0,0 %
Sum	100,0 %	100,0 %	98,3 %	100,0 %	100,0 %

Vi ser av tabell 14 at det er større forskjeller mellom de fem språksjangrene når det gjelder frasetype, enn når det gjelder funksjon i forfeltet, selv når store kategorier er slått sammen. Tallene for nomenfraser i forfeltet er relativt likt i de fem sjangrene, men her må en kunne anta at sjangrene hadde oppvist større forskjeller seg imellom dersom det hadde vært mulig å skille pronomenfraser og substantivfraser (jf. forskjellene mellom sjangrene i denne oppgaven, se tabell 4 og diskusjonen i avsnitt 5.2 nedenfor). Når det gjelder frekvensen av adjektiv- og adverbfraser, skiller avistekstene og debattforaene seg ut ved å ha en betraktelig lavere andel slike fraser enn de andre sjangrene. Sagt på en annen måte viser den skjønnlitterære sjangeren seg nærere talemålet enn de andre skriftspråklige sjangrene med hensyn til dette aspektet.

Når det gjelder preposisjonsfraser, peker avistekstene seg igjen særlig ut, og dette har trolig å gjøre med fokuset på sak og kravet om presise formuleringer i denne sjangeren. Det at

⁷² "Annet" favner her verbale ledd (kun svært små forekomster i alle undersøkelsene), to ledd i forfeltet (kun i denne undersøkelsen og hos Simonsen), samt infinitivkonstruksjon og *selv* i forfeltet i nettsamtalen.

andelen leddsetninger i TAUS-intervjuene er så lav, skyldes at Simonsen ser bort fra løse forfelt i ekstraposisjon (jf. 1979: 51).⁷³ Dermed registreres kun pro-ordene som forfeltsfylling. De ytterligere ulikhetene har også først og fremst med ulike analysemetoder å gjøre, og en for stor diskusjon omkring forskjellene virker også her lite hensiktsmessig. Noen av forskjellene bruker jeg likevel som bakteppe når jeg drøfter resultatene i denne undersøkelsen.

5.1.3 Forfeltets tre mest frekvente ord

I tabell 15 nedenfor har jeg laget en ”topp tre”-liste der de tre mest frekvente ordene i forfeltet i talemålet sammenliknes med de andre sjangrene. Simonsen presenterer selv en slik liste i sin oppgave (1979: 136). Tallene fra de to andre oppgavene er hentet fra en oversikt over personlige pronomen i forfeltet, og et avsnitt om frekvensen av *so* (*så*) hos Pedersen (Pedersen 1969: 55, 99, Geithus 1972: 86). I Geithus’ analyse er det ingen opptelling av forekomsten av *så*.

Tabell 15. Forfeltets tre mest frekvente ord

	Arne Garborgs tekster (Pedersen 1969)	Dagbladet og Morgenbladet (Geithus 1972)	TAUS-intervjuer (Simonsen 1979)	Naturlig talemål (2009) ⁷⁴	Debattforum (2009)
<i>Det</i>	10,8 %	11,7 %	28,1 %	24,6 % (25,4 %)	14,7 % (17,3 %)
<i>Jeg</i>	6,0 %	2,1 %	13,4 %	20,2 % (22,9 %)	11,6 % (19,5 %)
<i>Så</i>	4,3 %	?	12,7 %	8,6 %	1,6 %
Sum	21,1 %	13,8 % + ?	54,2 %	53,4 % (56,9 %)	27,9 % (38,4 %)

Tallene i parentes i kolonnene for naturlig talemål og debattforum inkluderer også utelatelser av *jeg* og *det*. Forekomstene av *det* gjelder både formelt og referensielt *det* som subjekt, *det* som objekt samt annen bruk av *det* i forfeltet. Grunnen til at andelen *så* er så høy hos

⁷³ Vi husker at 89,5 % av de 95 leddsetningene i forfeltet i det muntlige korpuset i denne undersøkelsen var satt i ekstraposisjon, og utenom disse er leddsetningsfrekvensen i forfeltet i Big Brother-korpuset også på kun 0,1 %, akkurat som hos Simonsen (jf. avsnitt 4.2.3). Denne analyseforskjellen viser at Simonsens lave antall leddsetninger i forfeltet er mindre markant enn det i første omgang kan se ut som. Samtidig svekkes imidlertid sammenlikningsgrunnlaget på formnivået når inndelingskriteriene for analysen er såpass ulike.

⁷⁴ Tallene fra denne undersøkelsen er hentet fra tabell 5, tabell 10 og avsnitt 4.3.

Simonsen, kommer trolig av at han ikke inkluderer løse forfelt i sin analyse, og dermed teller pro-ordet alene som forfeltsfylling. Også noen forekomster av *det* kan være slike pro-ord (men trolig langt færre). Dersom jeg hadde inkludert forekomsten av *så* som pro-ord i korpusene her i denne oversikten, ville jeg samlet fått 14,7 % *så* i den muntlige samtalen og 5,4 % *så* i nettsamtalen.

Tabell 15 viser at her skiller de to muntlige sjangrene seg klart fra de andre tre, særlig når en ser på summen av de tre mest frekvente forfeltsordene – over halvparten av forfeltene er fylt med *det*, *jeg* eller *så* i de muntlige samtalene. Dette understreker enkelhet i forfeltet i denne modusen, og samtidig at det både fra et avsender- og et mottakersynspunkt er hensiktsmessig å unngå for mange kompliserte setningsstarter i talemålet. Dette diskuteres nærmere nedenfor, og tallene i tabell 15 tjener som bakgrunn for deler av denne diskusjonen.

Siden funksjonsfrekvensene er relativt stabile språksjangrene imellom (også jf. diskusjonen i kapittel 2), vil mesteparten av diskusjonen omhandle ulike betingelser for ulike grammatisk form i forfeltet i de to samtaletypene. Først vil jeg kommentere subjektets form.

5.2 Subjektets form

Når en ser på forfeltsleddets grammatiske form i de to samtaletypene, er den mest fremtredende forskjellen at det er langt flere pronomen i forfeltet i den muntlige enn i den skriftlige (61,3 % muntlig mot 40,7 % skriftlig). Her skal jeg imidlertid konsentrere meg om å diskutere *subjektets* grammatiske form i forfeltet, siden det kan gi en mer fokusert drøfting.⁷⁵ Som diskutert i kapittel 2 kan en forenklet si at subjekt som står i forfeltet ofte har den informative statusen GRUNN.⁷⁶ Overveielser fra informasjonsstrukturen kan dermed være til hjelp når en vil diskutere hvorfor subjektet (med informativ status GRUNN) har ulike grammatisk realisering i de to samtalene.

Selv om subjektandelen i forfeltet er temmelig lik i den muntlige samtalen og i nettsamtalen, er samtidig den formale realiseringen av subjektet ulike i de to modiene (jf. avsnitt 4.4). Det er særlig forholdet mellom substantivfraser og pronomenfraser som er svært ulike. Av de realiserte (ikke utelatte) subjektene er 9,5 % (105 eksempler) en substantivfrase i

---

⁷⁵ De aller fleste pronomen- og substantivfrasene i forfeltet i korpusene inngår som subjekt. En innsnevring til å diskutere subjektrealiseringen vil med andre ord favne storparten av disse frasene i forfeltet. Et fokus på subjektrealiseringen gjør også at de fleste forekomstene av de spørrende leddene *hva* og *hvem* holdes utenfor pronomenandelen, ettersom disse sjelden inngår som subjekt i materialet, men oftere opptrer som predikativ, objekt eller del av ledd. Dermed blir fokuset i denne diskusjonen på fortellende hovedsetninger.

⁷⁶ Flere ledd enn bare leddet i forfeltet vil kunne bære den informative statusen GRUNN. Jeg velger her å forenkles, og snakker om forfeltsleddet som bærer av den informative statusen GRUNN.

talemålskorpuset, mens hele 35,5 % (381 eksempler) av subjektene er en substantivfrase i nettsamtalen. De tilsvarende tallene for pronomenfraser er 90,1 % (1000 eksempler) i muntlig og 62,4 % (670 eksempler) i skriftlig. Dette bekrefter hypotesen jeg fremsatte i avsnitt 2.6 om at nettsamtalen ville ha flere substantivfraser i forfeltet enn den muntlige samtalen. I dette avsnittet konsentrerer jeg meg om de uttrykte subjektene i forfeltet. De utelatte subjektene tar jeg opp i avsnitt 5.3.

De vil være flere ulike grunner til forskjellene i subjeksrealiseringen. Her vil jeg diskutere flere av disse, og flere av aspektene vil også være med på å forklare at pronomenandelen som inngår som subjekt i nettsamtalen er så høy som den er i en skriftlig sjanger. Sentrale aspekter ved språkbrukssituasjonen jeg mener har innvirkning på forfeltets grammatiske form, blir utførlig diskutert og eksemplifisert i dette avsnittet ettersom jeg vil dra vekslers på disse momentene også i forbindelse med adverbialets grammatiske realisering i forfeltet.

Nedenfor ser jeg først på forholdet mellom 3. persons personlig pronomen, deriblant referensielt *det*, og substantivfraser som subjekt i forfeltet. Her spiller de ulike kommunikasjonssituasjonenes ulike forutsetninger for interaksjon og turtaking en viktig rolle, men også andre forhold må tas i betraktning. Forekomsten av formelt *det* er også ulik i de to samtalene, og får et eget avsnitt. Andelen 1. og 2. persons personlig pronomen i forfeltet kommenteres også, og fokuserer særlig på forekomsten av *jeg*. Her er det graden av personlig engasjement i samtalen som trolig har størst innvirkning på forekomsten av disse ordene i forfeltet. I fortsettelsen av dette diskuterer jeg det store antallet utelatelser av *jeg* som vi ser i nettsamtalen. Det må imidlertid understrekes at jeg først og fremst vil kunne peke på tendenser de to samtalsjangrene oppviser. Mer forskning og kvalitative studier må til for eventuelt å kunne bekrefte de hypotesene jeg setter frem.

5.2.1 3. persons personlige pronomen og substantivfraser

I avsnitt 2.6 kom jeg med en hypotese om at nettsamtalen ville ha færre 3. persons personlige pronomen i forfeltet med særlig anaforisk referanse ettersom det oppstykkede interaksjonsmønsteret ser ut til å gjøre denne referansen vanskeligere her enn i ansikt-til-ansikt-samtalen. Samlet forekomst av alle 3. persons personlige pronomen som subjekt i forfeltet er 281 tilfeller i den muntlige samtalen og 226 tilfeller i den skriftlige (jf. tabell 7). *Det* står som referensielt subjekt i forfeltet 179 ganger muntlig og 121 ganger skriftlig (jf.

tabell 11).⁷⁷ Det vil si at forskjellen stort sett ligger i bruken av referensielt *det* som subjekt i forfeltet. Selv om ulikhetene mellom samtalene bekrefter hypotesen, er forskjellene ikke svært store. Dette gjør det interessant både å diskutere grunner til forskjellene, og samtidig også grunnene til at samtalene viser så lik andel 3. persons pronomen med anaforisk (eller deiktisk) referanse i forfeltet. Den store andelen substantivfraser som subjekt i nettsamtalen kan imidlertid ikke bare forklares som et nødvendig alternativ til pronomen med anaforisk referanse grunnet vanskeligheter med å anta hva som er referensielt tilgjengelig for mottakeren. Jeg vil hevde at også faktorer vedrørende sjangeren trolig også vil virke inn på den grammatiske realiseringen av subjektet.

5.2.2 3. persons personlig pronomen i den muntlige samtalen

I avsnitt 2.2 og 2.3 så vi at den setningseksterne informasjonsstrukturen kunne være med på å velge ut forfeltsleddet ved ”tilstedeværelsen” av anaforiske eller deiktiske ledd (jf. SAG 4: 433). Dersom det er *mulig* å referere anaforisk eller deiktisk, vil altså slike ledd svært ofte stå i forfeltet. En kan snu litt om på dette; hvorvidt den enkelte kommunikasjonssituasjonen muliggjør bruk av anaforisk og deiktisk referanse, vil være avgjørende for hvor stor innvirkning den setningseksterne informasjonsstrukturen kan sies å få på forfeltsfyllingen. For denne analysen er det dermed interessant i hvilken grad de to samtalsituasjonene gjør bruk av slik referanse mulig; og hvordan avsenderen i den enkelte samtalen kan gjøre seg antakelser om referenters tilgjengelighet hos mottakeren samt ”sikre enighet” om hva som er OPPE TIL DISKUSJON (jf. avsnitt 2.2.2). Dette har særlig innvirkning på om subjektet realiseres med en substantivfrase eller en pronomenfrase.

Tendensen til at ledd med anaforisk og deiktisk referanse vil utkrystallisere seg som gode kandidater til forfeltsplassering, vil kunne være sterk i den muntlige samtalsituasjonen. Enheten i tid og rom gjør at muligheten for bruk av både anaforisk og deiktisk referanse er svært god. Både gjenstander og saksforhold i den fysiske konteksten eller i samtaleforløpet vil kunne refereres til med *det* og *den* eller andre 3. persons personlige pronomen uten at dette skaper problemer for forståelsen.⁷⁸ Særlig anaforisk referanse vil imidlertid forutsette at det gjeldende momentet er maksimalt OPPE TIL DISKUSJON og kan antas referensielt tilgjengelig

⁷⁷ Formelt *det* er altså ikke inkludert i disse tallene, men behandles for seg selv i avsnitt 5.2.7.

⁷⁸ Også substantivfraser kan ha deiktisk og anaforisk referanse, som i setningen *Den genseeren der liker jeg*, der substantivfrasen har deiktisk referanse til en spesiell genser i samtalsituasjonen (jf. SAG 1: 45f.). Her forenkler jeg imidlertid og diskuterer muligheten for anaforisk (og deiktisk) referanse i sammenheng med pronomenrealisering av subjektet (jf. fotnote i avsnitt 2.3).

for mottakeren. Når jeg i det følgende kontrasterer de to samtalene mot hverandre, vil jeg konsentrere meg om å diskutere mulighetene for anaforisk referanse. Denne er mest frekvent, og kan belyses ved hjelp av interaksjonsmønster og turtaking i den enkelte samtalen. Deiktisk referanse vil dessuten bare forekomme i svært liten grad i nettsamtalen. Nedenfor vises noen eksempler på hvordan 3. persons personlige pronomen med anaforisk referanse står som subjekt i samtalene i *Big Brother*-huset:

Martin: *Jo, men det er jo, altså, jeg har spurt flere ganger etter den saga, men den var jo opptatt stort sett hele tiden.*

Roy: *Ja, for den var i bruk hele tida.* (BB 41/240–243)

Martin: *Hva er en sekt og hva er et trossamfunn. Altså, sekt er litt sånn negativt lada, syns jeg.*

Birgitte: *Ja. Det er veldig negativt lada.*

Martin: *For da har man lissom sagt at, nei, sekt er bare noen få som tilhører, og de er skikkelig gale.* (BB 18/46–63)

I det første dialogutdraget brukes *den* som subjekt med anaforisk referanse til *saga* i den foregående replikken. Dette er uproblematisk i talesituasjonen, ettersom det anaforiske uttrykket opptrer umiddelbart etter utsagnet det viser tilbake til. Taleren kan altså anta at både han selv og mottakeren har en forestilling om at *saga* er maksimalt OPPE TIL DISKUSJON og dermed kan refereres til med en pronomenfrase (jf. avsnitt 2.2.2).

Også i det andre samtaleutdraget over kan Birgitte anta at Martin med sikkerhet forstår at *det* refererer tilbake til *sekt* i Martins foregående replikk. Det er ingen andre ”forstyrrende” replikker som er ytret samtidig eller som kan gjøre bruken av det anaforiske uttrykket vanskelig.⁷⁹ Dessuten er det ingen tidsmessig forskyvning mellom replikkene, Birgittes replikk kommer i samsvar med normene for turtaking rett etter Martins. Før vi ser nærmere på hvordan interaksjonsmønsteret i nettsamtalen kan gjøre anaforisk referanse vanskelig, må det understrekes at disse vanskene bare gjelder anaforisk referanse over replikk- eller innleggsgrensene. *De* i forfeltet i den andre setningen i Martins andre replikk over refererer tilbake til et ledd i Martins foregående setning. Slik replikkintern anaforisk referanse er selvsagt også brukt i den skriftlige samtalen.

Situasjonsdimensjonen i den muntlige samtalen er som vi ser ideell til bruk av anafori (og deiksis), og den eksterne informasjonsstrukturens innvirkning på valget av forfeltet vil trolig være fremtredende her, som i eksemplene over.

---

⁷⁹ Bruken av *da* i forfeltet i Martins andre replikk er også bærer av en form for anaforisk referanse.

5.2.3 Svakere preg av samtale i nettsamtalen

Aspektene ved samtalesituasjonen som legger til rette for anaforisk referanse over replikkgrensene vil ofte være annerledes i debattforaene. Ettersom interaksjonen og reglene for turtaking er relativt fragmentert i nettsamtalen (jf. avsnitt 2.5.4), blir det vanskelig å gjøre seg antakelser om hva som er referensielt tilgjengelig for mottakerne. Det at en ikke vet hva andre debatt deltakere foretar seg mens en selv skriver, gjør språkplanleggingen vanskelig – en vet som avsender ikke helt hva som er konteksten når innlegget kommer på skjermen. Hvilke momenter som er OPPE TIL DISKUSJON er med andre ord uklart. Derfor er det viktig med en språklig klarhet; en vil ofte måtte unngå pronomenrealisering av subjektet, fordi det kan gjøre avkodingen⁸⁰ vanskelig for mottakerne. En kan si at vissheten om at en har et uvisst antall lesere gjør at det eksisterer et større behov for at den informative statusen GRUNN bæres av substantivfraser med unik referanse i nettsamtalen, slik at avsenderen med større sikkerhet kan anta at mottakerne vil være i stand til å forankre REMA til en tilgjengelig referent.

Dessuten vil prosodi og kroppsspråk heller ikke kunne understøtte informasjonspakkingen i nettsamtalen, slik at de skrevne ordene er den eneste muligheten til å uttrykke mening. Vi husker at tilbakekoplingssignaler også er begrenset mulig i foraene, og at det er umulig å rette på sitt eget utsagn umiddelbart slik en kan i tale (jf. avsnitt 2.5.4). Sammen fører disse momentene trolig til et enda større behov for tydelig og klar subjektsreferanse i nettsamtalen enn i talemålet.

Ser en nærmere på interaksjonsmønsteret i nettsamtalen, ser en også at deltakerne i langt mindre grad enn i ansikt-til-ansikt-samtalen snakker *med hverandre*. Diskusjonstrådene kan i mange tilfeller likne en klasseromsplakat med en overskrift der alle limer på sitt utsagn knyttet til emnet. I mange tilfeller kaster nemlig avsenderen bare inn eksempler eller utsagn som riktig nok rører ved diskusjonstrådens tema, men uten at innlegget språklig relateres til tidligere debattinnlegg. Da er den tekstinterne referansen ikke-eksisterende, og markering av GRUNN har først og fremst med setningens interne informasjonsstruktur å gjøre. Diskusjonstemaet og tråden innlegget er postet i, er det som sørger for en viss koherens. Eksemplet nedenfor er fra tråden *Hvor går navne-grensen?* Her diskuteres en artikkel som forteller om to foreldre som har kalt sønnen sin Adolf Hitler:

---

⁸⁰ I likhet med termene *avsender* og *mottaker*, benytter jeg også *avkoding* for mottakelsen og forståelsen av språkproduktet uten at denne termen skal knyttes til noen spesiell kommunikasjonsmodell.

fredarn, Innlegg: 5289, 17.12.08 13:52

Foreldrene er uten tvil nasister, og dette er elendig oppdragelse. (Navn 54–55)

fredarn gjør ingen forsøk på å relatere sitt innlegg til noen andres innlegg, han ønsker bare kort å si sin mening om saken. Innlegget kommer ikke i en klar interaksjonssammenheng, og dermed gjøres bruk av pronominal anaforisk referanse nærmest umulig. Subjektet i denne setningen må derfor realiseres med en substantivfrase med unik referanse. Dette er imidlertid et eksempel på at en substantivfrase også kan ha anaforisk referanse (jf. fotnote i avsnitt 2.3), i og med at *foreldrene* refererer til det bestemte foreldrepåret som er OPPE TIL DISKUSJON. *Foreldrene* har imidlertid en klarere referanse enn pronomenet *de* ville ha hatt, ettersom dette for eksempel også kunne ha referert til andre samtaledeltakere og deres utsagn.

Vi kan se noe liknende i dette eksemplet fra tråden *Westernfilmer*, der flere deltakere bare forteller om filmer de liker, ettersom dette ble etterspurt av trådstarteren:

tommy_cowan, Innlegg: 310, 30.12.08 00:09

The Outlaw Josey Wales, med Clintern er en kanon-western!

[...]

muffin man, Innlegg: 994, 30.12.08 16:59

Appaloosa var ganske grei, ihvertfall hvis man liker western.

I disse eksemplene er innleggene temmelig løsrevet fra de andre innleggene i tråden. Tendensen til ikke å snakke *med hverandre* går igjen i varierende grad i de fleste diskusjonstrådene jeg har analysert. Det er også tydelig i eksemplet fra tråden *Er du en fanatisk rettskriver?* i avsnitt 2.5.4. Dette kan føre til at en større andel substantivfraser som subjekt er nødvendig; det er viktig at GRUNN får en grammatisk form som ikke gjør avkodingen vanskelig; REMA (avsenderens informasjon til mottakeren) må kunne forankres i en tilgjengelig referent for at kommunikasjonen skal fungere optimalt. Jeg har ikke analysert denne tendensen systematisk, men at en ofte er lite opptatt av å relatere utsagnet sitt til andres ytringer, er trolig med på å forklare hvorfor subjektet realiseres såpass ulikt i de to samtalene. Nedenfor skal vi imidlertid se på to strategier som gjør at interaksjonsmønsteret og turtakingen i nettsamtalen i større grad likner den muntlige samtalen.

5.2.4 Sitering som samtalestrategi

Som nevnt i avsnitt 2.5.4 og 2.5.5 kan sitering i nettsamtalen føre til en illusjon av alternerende turtaking slik vi kjenner fra ansikt-til-ansikt-samtaler (Herring 1999: 15). Et eksempel fra diskusjonstråden *Brusflaskene blir vist større og større* kan tjene til å illustrere dette. Tråden begynner med at **Premutos** harselerer med en ernæringsekspert som har gått til angrep på at brusflaskene bare har blitt større de siste årene. Tråden har hatt fem innlegg før disse to:

 Premutos [11290] 06.04.07 21:06

2 liter er spesial import, ikke noe en ser i vanlige butikker..
Derfor er egentlig ikke flaskene noe større en tidligere..

 Specas [1260] 06.04.07 21:08

Premutos skrev:

2 liter er spesial import, ikke noe en ser i vanlige butikker..
Derfor er egentlig ikke flaskene noe større en tidligere..

Specas skriver:

Nei, **de** er jo faktisk mindre. Før var det 2-liters flasker, altså før 1.5 liters flaskene kom, eneste var at selvom det ble en halvliter mindre, så ble det ikke noe billigere .

(Jeg tror at det var rundt 1990 1.5 literne kom)

Specas svarer eksplisitt på **Premutos'** innlegg, slik at det blir visuelt synlig før hans eget innlegg. Tilfeldigvis ble det ikke postet noen innlegg mellom **Premutos'** og **Specas** innlegg, slik at denne siteringen i ettertid ser unødvendig ut, men den sikrer **Specas** muligheten for å kunne relatere sitt innlegg direkte til det **Premutos** har skrevet. Som vi ser, fører dette til at en innleggskryssende pronominal realisering av subjektet er mulig også her, i subjektet *de*, som refererer anaforisk tilbake til flaskene i det siterte innlegget. Dette er mulig fordi siteringen sikrer enighet om at 'flaskene' er maksimalt OPPE TIL DISKUSJON. Bruk av sitering fører altså til at den eksterne informasjonsstrukturen i større grad får være en medbestemmende komponent i valget av forfeltsleddet enn den ellers kan være i de noe kaotiske storsamtalene. Jeg har ikke foretatt noen kvantitativ opptelling med hensyn til hvor ofte slik sitering brukes av deltakerne, men det skjer relativt hyppig. Dette må sies å gjøre en mer frekvent bruk av pronomeren som subjekt i nettsamtalene mulig. En strategi som får nettsamtalen til å likne den

muntlige samtalen når det gjelder interaksjon og turtaking, kan dermed være med på forklare at andelen 3. persons personlige pronomen er såpass høy som den er i nettsamtalen.

5.2.5 "Undertråder" i stordiskusjonen

Det finnes også en annen måte å omgå fragmentering i interaksjonen på og sikre enighet om hva som er OPPE TIL DISKUSJON. I avsnitt 2.5.4 nevnte jeg muligheten for å skille ut undertråder i diskusjonen. Utdraget nedenfor er hentet fra en diskusjon der **Earthquakejente** spør om råd om hvordan en kan få tak i billige leker til et barn. Disse innleggene er hentet fra en undertråd der bare **Earthquakejente** og **Turbolady** har fortsatt sin diskusjon alene. Eksemplene tyder på at en slik underdiskusjon i større grad muliggjør bruk av anaforisk referanse også over innleggsgrensene i nettsamtalen. Før det første innlegget her har **Turbolady** foreslått hjemmelagede leker som et billig alternativ:

Earthquakejente, Innlegg: 9827, 14.09.08 00:17

Dæven, **det** var en kjempegod ide :D

Turbolady, Innlegg: 5815, 14.09.08 00:22

Her er en til.

Lag noe med trolleig.

Earthquakejente, Innlegg: 9827, 14.09.08 20:03

Tusen takk! **Det** var en veldig godt ide, men kan jeg sove med stekeovnen på?

Turbolady, Innlegg: 5815, 14.09.08 20:08

Ja **det** kan du, så lenge det bare er 70 - 80 grader :-) (Unge 90–95)

I den første setningen i det første innlegget til **Earthquakejente** refererer *det* i forfeltet anaforisk til forslaget om å lage leker selv. *Det* er her subjekt (med informativ status GRUNN), og er *det* i setningen REMA ('en kjempegod idé') sier noe mer om. Siden *det* her er bare to personer som snakker sammen, kan avsenderen regne med at momentet er referensielt tilgjengelig for mottakeren i og med at *det* akkurat ble nevnt og er maksimalt OPPE TIL DISKUSJON. *Det* kan dermed refereres til med en pronomenfrase. I det andre innlegget til **Earthquakejente** referer *det* også anaforisk, her til trolleigforslaget i innlegget før. Også her er *det* subjekt med informativ status GRUNN, og pronominal markering av GRUNN

vanskeliggjør ikke avkoding siden 'trolldeiglaging' er maksimalt OPPE TIL DISKUSJON. Tiden innleggene er postet i, viser at tidsforsinkelsen ikke har noen innvirkning på muligheten for å referere anaforisk. Selv om forslaget om trolldeiglaging ble postet 00.22, oppleves momentet fremdeles som maksimalt OPPE TIL DISKUSJON når **Earthquakejente** svarer 20.03 kvelden etterpå. I denne personlige underdiskusjonen har tiden "stått stille".

I **Turboladys** siste innlegg står det et objekt med informativ status GRUNN i forfeltet. Dette er i tråd med prinsippet om at GRUNN som regel kommer før REMA i setningen (SAG 1: 45, Andréasson 2007: 90). Også denne forekomsten av anaforisk referanse viser at diskusjon i undertråder av storsamtalen gjør bruk av anaforisk referanse mulig nesten på samme måte som i den muntlige samtalen. Her brukes også *du* med referanse til én person, noe som er langt vanskeligere i storsamtalen der dette pronomenet nesten bare kan benyttes med allmenn betydning (jf. NRG: 324). På samme måte som ved sitering fører også denne etterlikningen av talens interaksjon og turtaking til at bruken av anafori gjøres mulig i langt større grad. Dette aspektet kan dermed også sies å legge til rette for den relativt høye andelen 3. persons personlige pronomener som subjekt i forfeltet også i nettsamtalen.

5.2.6 Sjanger og skriftspråklighet

Som nevnt kan en ikke forklare den større forekomsten av substantivfraser som subjekt i forfeltet bare som en følge av et svakere og mer fragmentert interaksjonsmønster i nettsamtalen. For i nettsamtalen er det mange eksempler på at en uttrykker seg langt mer saksorientert og mindre personlig enn i talemålet, altså snarere mer skriftspråksnært. Deltakerne ser tidvis ut til å skrive med en større informasjonstetthet og være langt mer nøyaktige og presise i ordforrådet her enn i tale (jf. gjennomgangen av typisk skriftspråk i avsnitt 2.4). Dette avkrefter hypotesen jeg kom med i avsnitt 2.6 om at debatt deltakernes skriftspråksvane ikke ville skinne gjennom i særlig grad i nettsamtalene på *vgd.no*. Dette er et aspekt jeg også kommer tilbake til i forbindelse med diskusjonen omkring graden av kompleksitet i forfeltet (se avsnitt 5.4).

Debattdeltakerne unngår langt oftere generelle ord i forfeltet sammenliknet med i tale, noe som også er typisk for skriftspråk (jf. også tabell 15, som viser forfeltets tre mest frekvente ord). Vi skal se et eksempel på hvordan dette kan virke inn på forholdet mellom pronomener og substantivfraser som subjekt i de to samtalene. Tråden innlegget nedenfor er hentet fra er en diskusjon om en sak i en lokalavis. Denne saken handler om en utleier som har kastet ut sine muslimske leietakere fordi de brukte huset som samlingssted. Den første,

kursiverte, linjen har debattanten **Antozz** klippet fra nyhetssaken, og er altså den omtalte utleierens eget utsagn:

Antozz, Innlegg: 1509, 07.12.08 22:47

Jeg fikk forståelse for at han ville bruke lokalet som et slags samlingssted for muslimer.

- Så han skjønnte ikke at en moské var tanken? **Denne mannen** kan overhode ikke tenkt særlig mye over utleien. [...] (Muslimer 10–11)

Her brukes *denne mannen* som subjekt i den andre setningen selv om *han* allerede er antatt å være kjent og kan referere til jeg-personen i sitatet i den første setningen (og er altså maksimalt OPPE TIL DISKUSJON). I en talt samtale ville en trolig ha begynt begge setningene med *han*: – *Så han skjønnte ikke at en moské var tanken? Han kan (overhodet) ikke ha tenkt særlig mye over utleien.* I tillegg til at referenten til pronomenet *han* ville ha vært kognitivt tilgjengelig, ville det også ut ifra et økonomiperspektiv ha vært hensiktsmessig å skrive *han* i stedet for *denne mannen*. Det en kan tenke seg her, er en opplevelse hos debattdeltakeren av at diskusjonen som sjanger fordrer en presis språkføring. Etter å ha jobbet lenge med debattssidene har jeg fått et sterkere inntrykk av at deltakerne generelt ikke oppfatter debattssidene som så uformelle som jeg først forutsatte. En opplevelse av debattforaene som mer formelle diskusjoner vil kunne føre til at et skriftspråksideal om å uttrykke seg presist og variert gjør seg gjeldende i nettsamtalen. Det vil trolig føre med seg flere forekomster av substantivfraser som subjekt.

Ikke bare en tilpasning til et *stilregister*, men også den generelt sterkere *saksorienteringen* i nettdiskusjonene enn i talemålet vil føre med seg flere substantivfraser som subjekt i nettsamtalene. Bruk av fraser med stor informasjonstetthet vil i denne sammenhengen også være økonomiserende – bruk av mange generelle ord fører snarere til at en må skrive mye. I tråd med opplevelsen av debattsjangeren som mer formell enn en ansikt-til-ansikt-samtale, vil det dessuten trolig være viktig for debattdeltakerne å fremstå som en relativt seriøs debattdeltaker. Det er bare det en skriver (samt nicket) som sier noe om hvem en er i nettsamtalen. Verken ansiktsuttrykk eller fremtoning, men kun språkproduktet, presenterer avsenderen (jf. avsnitt 2.4).⁸¹ Dette vil trolig ha implikasjoner for hvordan avsenderen strukturerer ytringen sin grammatisk, og dermed også for hvordan forfeltet fylles. Det kan tenkes at forestillinger om at skriftspråket bør gjøre bruk av presise fraser, som substantivrealisering av subjektet, kan virke inn her.

---

⁸¹ Selv om en kan ha diskutert ofte med de samme debattdeltakerne og *kan* kjenne en eller flere av deltakerne i virkeligheten, vil den språklige formen på ytringene dine kunne oppleves som ”avslørende”.

Sett i lys av andelen substantivfraser som subjekt i nettsamtalen ser det altså ut som at skriftspråksvanen tidvis får sterkere gjennomslag i innleggene på *vgd.no* enn forventet. Skriftspråksidealet kan her dessuten tenkes å virke sammen med ytterligere ett aspekt ved språkbrukssituasjonen i nettsamtalen, planleggingsdimensjonen, og den relativt gode tiden en har til å planlegge språkproduktet sitt. Disse aspektene kan sammen føre til både *muligheten for* og et *ønske*⁸² om flere komplekse fraser i den skriftlige samtalen. Dette innebærer blant annet et større antall substantivfraser i realiseringen av subjektet i nettsamtalen. At skriftspråklige tendenser får stort gjennomslag, er i tråd med at skriftspråket kan sies å ha sosial forrang foran talemålet (jf. Biber 1988: 7). Hvis skriftspråket oppfattes som mer høyverdig enn talt språk, vil dette kunne ha en innvirkning på hvordan en uttrykker seg, selv i skriftlige språksjangrer som ikke egentlig fordrer en slik tradisjonell skriftspråklighet.

I strid med den generelle hypotesen om at nettsamtalen ville likne talemålet i stor grad, kan det her snarere se ut til at det en kan kalle en skriftspråklig vane til tidvis å bruke (lengre) substantivfraser i forfeltet, tas med også i den relativt uformelle nettdiskusjonen. Dette vil i strid med min hypotese være i tråd med Yates' konklusjon om at deltakerne i en nettsamtale tar med seg sine skriftligspråklige vaner til de nye kommunikasjonsbetingelsene (1996: 39; jf. avsnitt 2.5.6). Det vil imidlertid være vanskelig å bestemme hvorvidt det som er virksomt her, er et ønske om å fremstå som mer saklig ved å følge skriftspråklige tradisjoner eller bare en automatisert vane med å uttrykke seg annerledes skriftlig enn muntlig. Trolig vil begge aspekter ha en viss innvirkning.

Skriftspråklige trekk i debattforaene må her på ulikt vis særlig sees i sammenheng med debattsjangeren. Samtalene i *Big Brother*-huset er til sammenlikning til dels av en svært hverdagslig art – de kan handle om hvem som skal lage mat, hvem som er trøtt om morgenen, og liknende. Jeg kommer tilbake til dette under diskusjonen om 1. og 2. persons personlige pronomen.

5.2.7 Det som formelt subjekt

Forekomsten av formelt *det* inngår også i forholdet mellom substantivfraser og pronomenfraser som subjekt i forfeltet. Som vi så i avsnitt 4.4.3, står formelt *det* som subjekt i forfeltet 194 ganger i det muntlige korpuset og 123 ganger i det skriftlige (henholdsvis 10,8 % og 6,8 %). Hvis tekstsammenhengen og informasjonsstrukturen ikke peker på et spesielt ledd

---

⁸² Heller ikke ordet *ønske* må forstås slik at det dreier seg om et høyt bevissthetsnivå hos avsenderen (jf. avsnitt 2.1.2). Det er tale om en viss følelse av sjangertilhørighet og dermed tilpasning til registernivå.

til å stå i forfeltet, vil subjektet svært ofte plasseres der (SAG 4: 433, jf. avsnitt 2.2). Dette gjelder også for formelt *det* (jf. SAG 4: 690). En kan tenke seg at tidspresset i den muntlige samtalen oftere fører til at forfeltet ”bare må fylles” for å opprettholde flyten i samtalen, og at den muntlige samtalen derfor får en større andel formelt *det* enn den skriftlige samtalen, der mulighetene for planlegging er større. Det er imidlertid vanskelig å avgjøre om det er dette som er virksomt på grunnlag av denne undersøkelsen.

Bruken av formelt *det* vil i en del tilfeller være eksempler på strategier for å skyve tunge (og ofte rematiske) ledd utover i setningen. Dette gjelder særlig ved presenteringer (den første setningen nedenfor) (jf. Andréasson 2007: 88; NRG: 828) og innsettelse av *det* som formelt subjekt i forfeltet ved høyreflytting av leddsetninger eller infinitivkonstruksjoner, som i den andre setningen her (NRG: 1015–1020):

Det er ikke noe fasitsvar på sånne ting. (BB 41/496)

Det var heller ikke muig å kjøpe 200-grams sjokoladeplater i dagligvarebutikker den gangen, så det er nok riktig at det er letter å få i seg større mengder i dag. (Brus 38–39)

Presenteringer forekommer 43 ganger i den muntlige samtalen og 24 ganger i den skriftlige, mens formelt *det* ved flytting av leddsetning eller infinitivkonstruksjon forekommer 23 ganger i den muntlige og 42 ganger i den skriftlige. Dette kan være i tråd med at presenteringer er mer typiske for talemålet mens flyttingen av tunge og rematiske infinitivkonstruksjoner representerer konstruksjonsmuligheter som er mer typiske for skriftspråket.

Formelt subjekt kan også opptre i forfeltet som en følge av utbryting (jf. Andréasson 2007: 91f., NRG: 1088f.). Ved utbryting fokuseres det utflyttede leddet, som i dette eksemplet der *du* får ekstra fokus:

Nei, det er du som har vært flink. (BB 32/229)

NRG skriver at alle typer ledd som kan inneholde ”ny” informasjon i setningen kan brytes ut (NRG: 1089). Med andre ord er også dette en strategi for å unngå rematiske ledd i forfeltet. Utbryting med formelt *det* i forfeltet forekommer 51 ganger i det muntlige korpuset og 31 ganger i det skriftlige korpuset.

Samlet har disse tre konstruksjonstypene en frekvens på 117 i den muntlige samtalen og 97 i den skriftlige, altså ikke en særlig stor forskjell. På grunnlag av denne undersøkelsen er det vanskelig å si noe om grunnene til disse forskjellene, men den høyere andelen formelt subjekt i forfeltet i den muntlige samtalen sammenliknet med i den skriftlige er med på å

understreke den større enkeltheten forfelterne oppviser i muntlige samtalen. Samtidig understreker forskjellen i bruken av formelt *det* den trolig enda større tendensen til å skyve lange ledd utover i setningen i talemålet enn i den skriftlige samtalen, ettersom komplekse ledd i forfeltet vil kunne gjøre stilen tung (jf. avsnitt 2.1.4).

5.2.8 Substantivfraser og 3. persons pronomen: oppsummering

Vi har sett på ulike grunner til forskjellene i subjeksrealiseringen i de to samtalene. Først så vi at interaksjonsmønsteret og dermed mulighetene for anaforisk referanse over replikkgransene er svært ulikt i de to samtalsituasjonene. Samtalestrategiene sitering og bruk av underdiskusjoner ble vist å etterlikne samtalsens alternerende turtaking i nettsamtalen og gjøre anaforisk referanse over replikkgransene mulig også her. I tillegg ble det kommentert at også en vane fra skriftspråket trolig fører til en større andel substantivfraser som subjekt i nettsamtalen. Dette ble diskutert å være en følge av den tilsynelatende oppfattelsen av debattsjangeren som mindre uformell enn jeg først forutsatte, og i den forbindelse et ønske om å fremstå som en seriøs debatt deltaker gjennom språklig selvpresentasjon. Den sterkere saksorienteringen i nettsamtalene, samt planleggingsdimensjonen, som muliggjør lengre fraser i forfeltet i skrift, samt at bruken av fraser med stor informasjonstetthet er mer økonomisk når saksforhold skal presenteres, sammenfaller med aspektene som gjør at skriftspråkspreget tidvis blir tydelig. I hvor stor grad det er snakk om en registermessig tilpasning til sjanger eller kun en vane til å uttrykke seg annerledes skriftlig enn muntlig, står imidlertid åpent.

En del av ulikheten i antall pronomenfraser som subjekt ligger også i forekomsten av formelt *det*, som er større i det muntlige korpuset enn i det skriftlige. Det er vanskelig å si noe sikkert om forskjellen mellom korpusene her, selv om den mer frekvente bruken av formelt *det* kan ha å gjøre med et større tidspress i ytringssituasjonen i den muntlige samtalen. Den høyere forekomsten av formelt *det* muntlig understreker dessuten den større enkeltheten i de muntlige forfelterne enn i de skriftlige, og i fortsettelsen av dette at tunge ledd i enda større grad unngås i forfeltet i den muntlige samtalen.

Det må understrekes at disse betraktningene kun gjelder tendenser en kan se i forhold til forfeltsutnyttelsen i de to språkmodiene. Samtalene og setningene må finanalyseres i større grad før en kan si noe mer sikkert om informasjonspakkingen i de to samtalene. I det følgende vil jeg kommentere forekomstene av 1. og 2. persons personlige pronomen i forfeltet. Også

forskjellene i disse forekomstene kan forklare en del av forskjellene i subjeksrealiseringen i de to samtalene. Også her reflekterer forskjellene særlig ulikheter i samtalejangrene.

5.2.9 1. og 2. persons personlige pronomer

Høy forekomst av 1. og 2. persons personlige pronomer i en tekst tyder på personlig engasjement (jf. f.eks. Biber 1988; avsnitt 2.4.1 og 2.5.6). I en samtale vil dette også tyde på nærhet til den en samtaler med, både fysisk og i overført betydning, at en kjenner den en snakker med og har et personlig fokus i samtalen. Generelt gjelder dette for antallet 1. og 2. persons pronomer i hele tekststrukturen, ikke bare i forfeltet, men det kan overføres til forfeltetsutnyttelse og en informasjonsstrukturell innfallsvinkel. Hvis et subjekt i forfeltet i de fleste tilfeller markerer GRUNN i setningen og dermed er det resten av setningen sier noe mer om, vil en høy forekomst av *jeg*, *vi*, *du* og *dere* som subjekt i forfeltet tyde på at mye av kommunikasjonen handler om personene eller også er meninger og tanker samtaledeltakerne ytrer.

I avsnitt 2.6 kom jeg med en hypotese om at andelen 1. og 2. persons personlige pronomer ville være relativt lik i de to samtalene. Men i det muntlige korpuset står 1. og 2. persons personlige pronomer (som subjekt) i 504 av forfeltaene sammenliknet med i 294 av forfeltaene i det skriftlige korpuset, dvs. henholdsvis 28,0 % og 16,3 % av forfeltaene totalt (jf. tabell 7). Dersom også de utelatte pronomerene inkluderes, er frekvensene 31,1 % muntlig og 24,6 % skriftlig (jf. tabell 9). Forskjellen blir altså mindre når de utelatte subjektene inkluderes, men det er fremdeles en klar forskjell mellom modiene. Utelatelser av subjekspronomer kan dessuten svekke det personlig fokuset i samtalen i en del tilfeller (se diskusjon i avsnitt 5.3.5). Hypotesen om likhet må her derfor forkastes.

En lavere forekomst av *jeg*, *vi*, *du* og *dere* som subjekt i forfeltet i nettsamtalen tyder på at de skriftlige diskusjonene i mindre grad enn den talte hverdagssamtalen handler om personene selv eller deres tanker, meninger og følelser. Dette må sees i samsvar med de nevnte sjangerforskjellene mellom de to samtalene. Debattsjangeren i nettsamtalen har et sterkere saksfokus selv om også denne er relativt uformell og orientert om personlige meninger og dermed gir plass for frekvent bruk av 1. og 2. persons personlige pronomer. En sammenlikning med tall fra de analyserte Garborg-tekstene og avistekstene understreker at også nettsamtalen har en relativt høy grad av personlig fokus. I de skjønnlitterære tekstene står et 1. eller 2. persons personlig pronomer i forfeltet i 9,7 % av tilfellene (Pedersen 1969: 55). I tekstene fra *Dagbladet* og *Morgenbladet* er den tilsvarende frekvensen 5,3 % (Geithus

1972: 86). At forekomsten av 1. og 2. persons personlige pronomen i forfeltet er såpass høy sammenliknet med andre skriftsjangrer, er i tråd med ulike forskeres funn om at disse pronomenene i ulike nettsamtaler er en indikator på høy grad av personlig involvering (jf. avsnitt 2.5.4). Men forskjellen i forekomsten av 1. og 2. persons personlige pronomen i forfeltet som subjekt ser likevel ut til å gjenspeile den sjangermessige forskjellen mellom samtalene.

Vi husker fra avsnitt 4.2.2 at det særlig er andelen av *jeg* som er svært høy i den muntlige samtalen, 20,2 % av forfeltene totalt, mot 11,6 % av forfeltene i nettsamtalen (jf. tabell 10). Til sammenlikning fylles 13,4 % av forfeltene av *jeg* i de analyserte intervjuene, 6,0 % av forfeltene av *eg* i Garborg-tekstene og kun 2,1 % av forfeltene inneholder *jeg* i de analyserte avistekstene (jf. tabell 15). Sjangeren samtale, muntlig som skriftlig, fører med andre ord ikke overraskende til en frekvent bruk av *jeg* i forfeltet. Jo oftere *jeg* opptrer i forfeltet (med informativ status GRUNN), jo oftere kan en forestille seg at samtalene i hovedsak handler om det personene forteller om seg selv, sine erfaringer, tanker, følelser og meninger. I tråd med sjangerforskjellene kan en tenke seg at en større andel av *jeg*-ene i den muntlige samtalen koples med verb som har med handling å gjøre enn i nettsamtalen. Der koples *jeg* trolig i enda større grad til verb som *mener*, *synes* og liknende, men dette er ikke nærmere undersøkt i oppgaven her.

Når også de utelatte forfeltspronomenene inkluderes, nærmer andelen *jeg* i nettsamtalen seg den talte samtalen dramatisk. Samlet er forekomsten av *jeg*, uttrykt eller utelatt, 22,9 % muntlig og 19,5 % skriftlig. Dette vil ikke følge sjangerkravene i mange skriftlige tekster, men i nettdiskusjonen er personlig engasjement til tross for den sterkere saksorienteringen forventet. Personen *jeg* refererer til, er referensielt tilgjengelig for mottakeren både i kraft av forventningene til kommunikasjonssituasjonen og ved hjelp av at innleggene postes sammen med et nick. Ut ifra tanken om at dette *jeg*-et vil være referensielt tilgjengelig på grunn av forventningene til sjangeren, vil forekomsten av deiktiske ledd kunne ha en sterk innvirkning på valget av forfeltsledd også i nettsamtalen. Dette gir den eksterne informasjonsstrukturen en sterk innvirkning på forfeltsvalget i begge kommunikasjonssituasjonene (jf. avsnitt 2.3). Denne vil i setninger som starter med *jeg* sammen spille med den interne informasjonsstrukturen, der *jeg* har informativ status GRUNN, og er det leddet REMA gir ulik informasjon om.

Som vi har sett, virker også ulikheten i andelen 1. og 2. persons personlige pronomen inn på det samlede inntrykket av forskjeller i subjektsrealiseringen i modiene. Det at

samtalensjangrene er ulike, er trolig det som fører til forskjellene i bruken av disse pronomenene i forfeltet. I neste avsnitt vil jeg diskutere det store antallet utelatelser av personlige pronomen i forfeltet i nettsamtalen. Jeg vil konsentrere meg om utelatelser av *jeg*, ettersom dette ordet utgjør 67,1 % av de tomme forfeltene i debattforaene.⁸³

5.3 Utelatelser

Det store antallet utelatelser i forfeltet i det skriftlige nettspråkskorpuset representerer den største forskjellen på funksjonsnivået mellom de to samtalene (11,8 % tomme forfelt skriftlig mot 4,8 % muntlig). Som vi så i tabell 13, er dette også den største ulikheten på funksjonsnivået når fem ulike språksjangrer analyseres. For den som daglig møter uformelle nettspråksjangrer som ulike nettsamtaler og tekstmeldinger, virker ikke det høye antallet tomme forfelt i nettsamtalen her nødvendigvis overraskende. Forekomsten bekrefter også hypotesen om at initiale utelatelser ville forekomme hyppig (jf. avsnitt 2.6). Så vidt meg bekjent er dette imidlertid den første, store undersøkelsen der frekvensen dette fenomenet opptrer med i norsk nettspråk, er dokumentert og diskuteres.

Det er i de aller fleste tilfeller subjektet i form av en pronomenfrase som er utelatt i begynnelsen av setningen (jf. avsnitt 4.2.1). En sammenlikning med Simonsens funn tyder som nevnt i avsnitt 5.1.1 på at det er vanlig med en utelateltesfrekvens i forfeltet i 4–5 % av setningene i talemålet. Som nevnt i avsnitt 2.2.3 finner Wiggen at 69,8 % av alle syntaktiske utelatelser i talemålet skjer i forfeltet (1986: 85). Også i hans materiale er det først og fremst snakk om utelatelser av enstavelsesord i forfeltet, og som i denne undersøkelsen er det pronomen i subjektsfunksjon som er hyppigst utelatt (op.cit.: 98). Wiggen drøfter hvorfor utelatelser skjer i talemålet, og er inne på både fonetiske og sosialpsykologiske faktorer (op.cit.: 97–106). Jeg skal her ikke gå inn på grunnene til utelatelser i talemålet. Ettersom nettsamtalen oppviser et så høyt antall initiale utelatelser sammenliknet både med talemål og de andre skriftspråklige sjangrene, vil jeg snarere drøfte hvorfor dette er et så markant trekk ved denne sjangeren. Diskusjonen av utelatelse i forfeltet vil senere bli forsøkt knyttet til den høye samlede subjektsforekomsten i forfeltet i nettsamtalen. Først fortsetter jeg diskusjonen fra avsnitt 2.2.3 om hvordan utelatelser av forfeltsleddet er mulig uten at avkodingen

---

⁸³ Også *det* utelates relativt hyppig i nettsamtalen, 46 ganger, 21,6 % av utelatelsetilfellene i dette korpuset. Utelatelsetilfellene av *det* representerer en uensartet gruppe (jf. avsnitt 4.4.3), noe som gjør en fokusert diskusjon omkring grunnene til disse utelatelsetilfellene vanskeligere. Mange av momentene jeg drøfter for betingelsene for utelatelse av *jeg* vil dessuten være overførbare til utelatelser av *det*.

vanskeliggjøres. Deretter drøfter jeg mulige grunner til at disse mulighetene for utelatelse utnyttes i så mye større grad i nettsamtalen enn i de andre språksjangrene som er analysert.

5.3.1 Muligheten for utelatelser i forfeltet

I avsnitt 2.2.3 diskuterer jeg hvordan en kan snakke om at utelatelser av forfeltsleddet er *lisensiert*, det vil si ”lovlig”, i norsk. Muligheten for ulike ellipser, deriblant utelatelse av leddet i forfelt, blir diskutert i et nykonstruktivistisk perspektiv i en nyere masteroppgave og i en nyere doktorgradsavhandling (Nygård 2004 og Brøseth 2007).⁸⁴ Innenfor et slikt rammeverk ønsker en ikke å snakke om sletting av konstituenten, men snarere om hvilke konstituenten fra en dypereliggende struktur som må *instansieres*⁸⁵ og hvilke som ikke må det (Brøseth 2007: 162). Denne tilnærmingen forutsetter tanken om en underliggende abstrakt setningsstruktur, der ikke alle ledd må instansieres, men kan utelates (jf. Nygård 2004: 112). Nygård skriver som McShane (2005: 16, se avsnitt 2.2.3) om mulighetene for rekonstruksjon av utelatte ledd, og hevder i den forbindelse de to prinsippene *semantisk* og *pragmatisk synliggjøring* som avgjørende for om et ledd må instansieres eller ikke. Prinsippet om semantisk synliggjøring innebærer at ledd med et selvstendig semantisk innhold, ikke kan utelates, men må synliggjøres i språkproduktet (Nygård 2004: 84). Prinsippet om pragmatisk synliggjøring sier at ledd som ikke er aktivert i konteksten (lingvistisk eller ikke-lingvistisk), må instansieres (op.cit.: 119, Brøseth 2007: 163). Med andre ord hevdes det at ledd som er pragmatisk tilgjengelige for mottakeren, kan utelates. Både Brøseth og Nygård mener at pragmatisk synliggjøring er det viktigste prinsippet for rekonstruksjon i sine talespråksmaterialer (Brøseth 2007: 181, Nygård 2004: 149).

Jeg vil i det følgende fokusere på prinsippet om pragmatisk synliggjøring, ettersom både Brøseth og Nygård ser dette som det viktigste prinsippet i dialogene de analyserer. Tanken om at utelatelser (i forfeltet) enkelt lar seg rekonstruere ved hjelp av konteksten, lar seg overføre fra en talt dialog til en skriftlig samtale. Samtidig er prinsippene fra denne tilnærmingen om hva som gjør utelatelser mulig overførbare til informasjonsstrukturen og antakelser om referensiell tilgjengelighet. En kan tenke seg at ledd avsenderen antar vil være kognitivt tilgjengelige for mottakeren, vil kunne utelates. Nettsamtalene representerer en personlig involvert kommunikasjon der ens egne synspunkter og erfaringer får komme til

---

⁸⁴ Nygård (2004) er en teoriorientert analyse av ellipser i talemålet. Brøseths (2007) analyserer i sin avhandling talehandlinger rettet til en datamaskin. I sitt rammeverk bruker de ikke termen *forfelt*, men snakker om utelatte subjekt (initialt).

⁸⁵ For enkelthets skyld beholder jeg denne begrepsbruken i dette avsnittet.

uttrykk. At det stadig er *jeg* som utelates (i 67,1 % av utelatelene i forfeltet), kan dermed forklares med at dette leddet vil være lett referensielt tilgjengelig for mottakerne, i og med at de i kommunikasjonssituasjonen forventer at det er et tydelig *jeg* som uttaler seg. *Jeg* trenger altså ikke nødvendigvis være aktivert i den lingvistiske konteksten for å kunne utelates, men vil være referensielt tilgjengelig ut ifra samtaledeltakernes forventning til kommunikasjonsformen (jf. Brøseth 2007: 166). En felles forståelse av diskusjonsforaene som personlig, involvert kommunikasjon gjør rekonstruksjonen av *jeg* i forfeltet i denne nettspråkssjangeren uproblematisk.

Nygård skriver at initial utelatelse har å gjøre med om det utelatte subjektet er tematisert eller ikke (2004: 136f.), og også Wiggen skriver at det som oftest er setningens tema, et ledd som ofte bærer kjent informasjon, som utelates (1986: 98; 100). Begge har her samme forståelse av tema og kjent informasjon som NRG (jf. avsnitt 2.1.4). Med de termene for informativ status som brukes her, vil utelatelse best kunne skje når leddet er GRUNN, og utelatelene av *jeg* er dermed i samsvar med eksemplene vi så i avsnitt 2.2.2 på at ledd som markerer GRUNN kan utelates hvis de er referensielt tilgjengelige eller OPPE TIL DISKUSJON. I nettsamtalen har en mange mulige mottakere og kan derfor bare ha vage antakelser om hvorvidt ulike ledd er referensielt tilgjengelige for mottakerne (jf. diskusjonen om subjektets form). Men en utelatelse av *jeg* er mulig, ettersom dette elementet ut ifra konteksten må antas å være kjent. Lisensieringen av utelatelse av referensielt tilgjengelige ledd gjelder imidlertid kun i forfeltet (jf. Nygård 2004: 137f.), som disse eksemplene viser:

I morgen skal jeg vaske leiligheten.
*I morgen skal _ vaske leiligheten.
Ham er jeg ikke venn med.
*Ham er _ ikke venn med.

5.3.2 Hvorfor utelates forfeltsleddet?

Momentene over sier noe om hvordan utelatelene i forfeltet muliggjøres, og også noe om hvilken informativ status utelatte ledd kan ha. Hvorfor utelatesfrekvensen er så mye høyere i nettsamtalen enn i talemålet, sier disse overveiningene imidlertid ikke noe om. Ettersom aspektene som muliggjør utelatelser også vil gjelde, til og med i større grad, for en ansikt-til-ansikt-samtale, må en søke ytterligere grunner til utelatelene i nettsamtalen. Nedenfor vil jeg derfor diskutere ulike grunner de hyppige utelatelene.

5.3.3 Utelatelser er økonomisk

Med tanke på teknologien nettsamtalen er mediert gjennom, virker det nærliggende å forklare den høye forekomsten av tomme forfelt i nettspråkssjangeren med et ønske om å økonomisere språket. Det er innlysende at det er lurt å skrive så kort som mulig når en ønsker å poste et innlegg raskt, og det krever samtidig mindre energi (jf. avsnitt 2.5 og 2.5.2). Uansett skrivehastighet vil det ta lengre tid å skrive selv et lite ord som *jeg* eller *det* enn det tar å si ordet, noe som gjør utelatelsene økonomisk sett mer attraktive og lønnsomme i en skriftlig samtale enn i en muntlig. Utelatelsen av *jeg* er som diskutert ”pragmatisk synliggjort” og dermed uproblematisk med hensyn til forståelse. Ettersom den minst problematiske utelatelsen på setningsnivået vil kunne finne sted i forfeltet, gir denne delen av setningen gode muligheter til å økonomisere med antall tastetrykk i den skriftlige nettsamtalen.

Samtidig ser ikke økonomi alene ut til å kunne forklare alle utelatelsene av *jeg* i forfeltet. Først kan et fenomen som riktignok bare opptrer seks ganger i det skriftlige korpuset, nevnes. I seks setninger der subjektet utelates i forfeltet, er subjektet nemlig tilføyd i final ekstraposisjon. Her er to eksempler på dette:

- _ *Støtter ham jeg.* (KUM 52)
- _ *Kjøper dem hver uke jeg, (...)* (BBVSOS 134)

Slike eksempler må sies å stride mot økonomiforklaringen. Når subjektet likevel uttrykkes skriftlig, virker det vanskelig å forklare de utelatte subjektene utelukkende med ønsket om å minimere antall tastetrykk. Selv om dette bare forekommer i svært få tilfeller i korpuset, tjener eksemplene likevel til å peke på at en også bør søke andre forklaringer på utelatelsene.

Grunnen til at den som skriver likevel vil ha med subjektet i disse setningene kan være å vise engasjement i samtalen (jf. Svennevig 1999a: 43). De alternative setningene _ *Støtter ham.* og _ *Kjøper dem hver uke (...)* er rent informative. Avsenderen viser derimot sin personlige involvering i det aktuelle temaet når han legger til et *jeg* i ekstraposisjon, og unngår dermed å virke som en tørr og kjedelig debatt deltaker.⁸⁶

---

⁸⁶ At *jeg* dubleres i ekstraposisjon etter at det faktisk har blitt realisert i forfeltet, er et fenomen som ikke er uvanlig i det muntlige korpuset – det skjer i 37 setninger her, altså i 10,2 % av setningene som har *jeg* i forfeltet. Dublering av subjektet kan også her sies å være et uttrykk for personlig involvering (jf. Svennevig 1999a: 43, jf. avsnitt 2.4). Noen eksempler viser at det fører til en uformell og engasjert tone i samtalen:

- (...) jeg har ikke noe med musikk å gjøre til vanlig, jeg (...)* (BB 26/82)
- Men jeg syns det har fungert veldig bra hittil, jeg, for å være ærlig.* (BB 41/196)
- Jeg tror jeg hadde fått litt panikk, jeg, hvis jeg plutselig var blitt singel, altså.* (BB 14/130)

En slik dublering fører til ekstra fokus på den som snakker, og særlig på sammenhengen mellom det som sies (REMA) og personen. Dublering av *jeg* i ekstraposisjon etter realisert subjekt i forfeltet opptrer bare én gang i det skriftlige korpuset, og her er økonomi trolig den viktigste forklaring på at dette ikke skjer oftere.

Viktigere enn dette er det at utelatelse av ledd i forfeltet dessuten også forekommer i lange setninger, som i disse setningene:

- _får ikke helt de gode asosiasjonene av dere, litt chubby, ustelte, maskuline osv... (Myte 154)
- _Blir vel en liten økning i skrivefeil med det samme jeg går over til nynorsk, regner jeg med. (Fanatisk 22)

Når en skriver så langt som dette, vinner en ikke stort på utelatelsen av *jeg* eller *det* i antall tastetrykk. Disse to aspektene viser at ikke bare økonomi som kan forklare utelatelse av forfeltsleddet.

5.3.4 Utelatelser som en språklig norm

Utelatelser i forfeltet er ikke noe nytt fenomen i skrift; vi kjenner det fra postkort, lapper og annen uformell skriftlig kommunikasjon. Vi kan langt på vei tenke oss at vanen med å utelate forfeltsleddet i disse uformelle skriftspråksjangrene overføres til nettsamtalen. Det kan likevel se ut til at vi i nettsamtalen møter fenomenet mer systematisk. Økonomi vil utvilsomt måtte spille en rolle her. Men over så vi at forekomsten av subjekt i ekstraposisjon etter utelatt forfeltsledd og utelatelse av forfeltsleddet i svært lange setninger ikke direkte peker på økonomi som eneste forklaring. Også andre aspekter, som de i gjennomsnitt mer komplekse forfeltaene i nettsamtalen sammenliknet med i naturlig talemål (jf. kap. 4, diskusjonen om subjektets form over og avsnitt 5.4), gjør det vanskelig å forklare dette fenomenet med ønsket om å redusere antall tastetrykk alene. Andre trekk ved nettsamtalen kan nemlig ikke entydig sees i sammenheng med et ønske om å økonomisere.

Derimot er utelatelsene i forfeltet så vanlige i nettsamtalen at de nærmest kan sees som et stilistisk trekk ved sjangeren. Liestøl og Rasmussen skriver at det vil danne seg uformelle og uuttalte normer for kommunikasjonen i de enkelte diskusjonsfora (2007: 105). Også Collot og Belmore vektlegger at følelsen av fellesskap som dannes på slike diskusjonssider fører til forekomsten av visse grammatiske aspekter i de enkelte foraene (Collot & Belmore 1996: 26). Som nevnt i avsnitt 2.5.5 er det viktig å mestre koden i nettkommunikasjonen; det gjør deg til en rask kommunikator og viser andre at du er en god chatter (jf. Hård af Segerstad 2002: 153). Den høye frekvensen av utelatelser tyder på at bruken av tomt forfelt har etablert seg som en språklig norm for debattantene i nettsamtalen. Dette betyr ikke at fylte forfelt er uakseptable – tallene for *jeg* i forfeltet viser tydelig at heller ikke dette ordet utelates i mer enn i 40,7 % av tilfellene der det opptrer i forfeltet (jf. avsnitt 4.4.2). Utelatelse hadde trolig vært mulig i langt

flere tilfeller. En kan dermed altså langt ifra hevde at dette er en tvingende norm, og den vil trolig variere individuelt mellom debatt deltakerne. Antakelig vil alder være en særlig viktig parameter her. I en del tilfeller vil det imidlertid nærmest virke rart ikke å følge normen og utelate subjektet. Hvis vi ser på passasjen fra avsnitt 4.4.1, kan dette illustreres:

*_ sa at jeg ikke ønsket meg flere barn og at hun burde ta abort,
_ angrer noe sinnsykt på at jeg fortalte henne dette.
_ ønsker selvsagt ikke at det skal ende slik da. (Kastet ut 24–26)*

Det motsatte tilfellet, der subjektet eksplisitt skrives hver gang, vil til sammenlikning muligens virke noe kunstig for den som er vant til nettsamtalen:

*[Jeg] sa at jeg ikke ønsket meg flere barn og at hun burde ta abort,
[Jeg] angrer noe sinnsykt på at jeg fortalte henne dette.
[Jeg] ønsker selvsagt ikke at det skal ende slik da. (Kastet ut 24–26)*

I denne sjangeren kan det virke oppstyltet og formelt å på denne måten gjenta subjektet hele tiden. Da blir det uformelle og lekne preget borte, og dette er som nevnt i avsnitt 2.5.5 et sentralt trekk ved nettspråket og med på å motivere til deltakelse (jf. Herring 1999: 16f.). Ytterligere to aspekter kan kommenteres i denne sammenhengen.

5.3.5 Planlegging og "ufarliggjøring"

For det første viser eksemplet med innsatte *jeg* ovenfor et tekstforløp som har samme ord først i alle setninger. Den som utelater forfeltsleddet, behøver ikke å jobbe med variasjonen i setningsstarten, noe vi regner som viktig i godt skriftspråk. Slik kan den tillærte og tilvente praksisen med å variere setningsstarten, som ofte fører til ekstraarbeid i skriveprosessen, enkelt forbigås ved å starte setningen med et tomt forfelt. Planleggingsarbeidet blir dermed kortet ned, og du kan sende ytringen din raskere av gårde. Ønsket om å kommunisere så raskt som mulig vil med denne tankegangen føre til mindre variasjon i setningsstrukturen, og dermed større sannsynlighet for utelatelse, som også er økonomisk.

For det andre kan det dessuten hevdes at bruk av *jeg* i forfeltet fører til at det knyttes sterkere bånd mellom den som skriver og det som er erfart i eksemplet over, sammenliknet med originalen uten de realiserte subjektene. Med andre ord "blottstilles" debatt deltakeren i større grad enn når *jeg* faktisk skrives enn når *jeg* utelates. Det kan tenkes at det føles mindre privat å utelate *jeg* i slike tilfeller.

En kan se for seg at i hvert fall en del av utelatelsene av *jeg* har å gjøre med et ønske om å være mindre personlig i kommunikasjonen. Når *jeg* ikke eksplisitt skrives og dermed i

noe mindre grad fremtrer som en del av diskusjonen, kan det kanskje være lettere å skrive om og diskutere også personlige tema. I slike tilfeller blir REMA i setningen riktignok forankret i setningens GRUNN, men denne GRUNN er her tilbaketrasket. I så fall er det snakk om en objektivisering eller distansering fra det en skriver om seg selv; skriveren ufarliggjør sitt eget utsagn ved ikke å iscenesette sin egen person. Wiggen nærmer seg et liknende aspekt når han skriver at en informant kan se ut til å utelate et (initialt) ledd grunnet ”bevisst eller ubevisst fortrengning av et saksforhold” (1986: 103, utheving i original). Dette kan gjelde for den utkastede ovenfor. Et annet eksempel der dette kan være relevant, er dette innlegget fra en diskusjon om gode westernfilmer, der avsenderen nesten virker litt flau over å like filmene han nevner:

Hehe, _ er faktisk veldig glad i trinity filmene.. (Western 119)

Også her kan det virke mindre utleverende å skjule sin egen person og derfor ikke realisere *jeg* i forfeltet selv om dette er tydelig underforstått. En ekvivalent til dette er at det kan føles lettere å skrive *Glad i deg* enn *Jeg er glad i deg*, fordi det første føles mer som noe allment. Med utelatelse av *jeg* trer avsenderen selv ikke så tydelig i fokus, mens *Jeg er glad i deg* langt tydeligere setter fokus på avsenderen og dennes følelser. Det kan tenkes at mange av debatt deltakerne (ubevisst) ønsker å distansere sin person noe fra diskusjonen som foregår i nettforumet, og at dette fører til noen av pronomenuatelatelsene i forfeltet. En kan tenke seg at disse nettsamtalene er et forum der en har mulighet til å luften både generelle betraktninger og mer personlige tanker og følelser, og samtidig kunne være dobbelt anonym, både skjult av nicket sitt og hjulpet av en form for ”språklig anonymisering”.

5.3.6 Årsaker til utelatelse: oppsummering

Det mulige ønsket om språklig ufarliggjøring spiller neppe en avgjørende rolle alene. Men dette aspektet kan sammen med andre tjene til å motivere det store antallet tomme forfelt i nettsamtalen: Økonomisering på setningsnivået er lettest å få til initialt, det er ønskelig å følge chatnormen og vise at en er en god chatter, og kravene til språkplanlegging minker når setningen starter med et utelatt subjekt. Dette er i tråd med Crystals understreking av at økonomi alene ikke kan forklare alle de ulike kreative omgangene med språket en finner i nettspråket (2006: 79). Selv om særlig prinsippet om økonomi og ønsket om å ” snakke som de andre” (som relativt raskt blir en vane), trolig spiller størst rolle, vil det kreve mer

kvalitative tilnæringer til språkvalgene språkbrukerne gjør i den enkelte kommunikasjonsituasjonen for å kunne si noe mer sikkert om dette.

5.3.7 Hvorfor forekommer ikke flere utelatelser?

Motsatt kan en dessuten spørre seg hvorfor ord som *jeg* (og *det*) ikke utelates enda oftere, ettersom det tilsynelatende er gode grunner til og muligheter for dette i nettsamtalen. Et viktig moment her er trolig at både skriftspråklig og talespråklig vane hos den enkelte språkbruker gir en følelse av at for mange utelatelser ville gitt et fragmentert uttrykk i denne nettspråkssjangeren. I mer uformelle og mer synkrone nettsamtaler vil utelatelse av forfeltsleddet trolig skje enda oftere. Nettsamtaledeltakernes alder kan også tenkes å være viktig her. Språkbrukere som i større grad har vokst opp med nettspråksjangrene vil kunne vise en større toleranse for fragmentert språkbruk. Eldre debattanter tar på sin side i større utstrekning med seg arven fra tradisjonelt skriftspråk til nettsamtalen.

Et annet moment er at særlig utelatelse av *jeg* i enkelte tilfeller vil kunne svekke et utsagn. Ønsker en å sette ekstra fokus på *jeg*, eventuelt kontrastert mot andre, kan subjektet vanskelig utelates, som i eksemplene nedenfor. Den første setningen er hentet fra en tråd som handler om at en bør boikotte McDonalds fordi kjeden ifølge et rykte skal donere overskuddet sitt til Israel. Avsenderen ser ut til å ville fremheve sitt synspunkt i saken og utelater ikke *jeg*. I den andre setningen diskuteres bilavgifter, miljøvennlighet og fordeler og ulemper med å ha bil. At avsenderen er fornøyd med å ha egen bil, kommer tydeligere frem her enn det ville ha gjort ved utelatelse av *jeg*:

[...] *Jeg boikotter McDonalds uansett om det er krig eller ikke.* (McDonalds 20, min utheving)
Jeg har det fortreffelig med bil. (Holmgang 83, min utheving)

5.3.8 Utelatelser og subjektsfrekvens

De diskuterte aspektene knyttet til utelatelse av subjektet kan også være sentrale i forbindelse med den høye subjektsforekomsten i nettsamtalens forfelt sammenliknet med de fire andre språksjangrene (jf. tabell 13). Mens den samlede subjektsforekomsten i forfeltet ligger mellom 54,8 % og 66,1 % for de andre sjangrene, har nettsamtalen en samlet subjektsandel i forfeltet på 71,4 %. Når både teknologien og sjangeren åpner opp for så mange subjektsutelatelser i forfeltet, kan dette føre til at det *samlede* antallet subjekt i forfeltet (realiserte og utelatte) er høyere her enn i andre sjangrer. Slik kan utelatelsene tenkes å forsterke subjektsfrekvensen i forfeltet i nettsamtalen. Dette kan samtidig være grunnen til at

hypotesen om at andelen subjekt ikke ville være særlig ulik i de to modiene (jf. avsnitt 2.6), ikke blir bekreftet.

Ettersom utelatelserne er det grammatiske trekket som ser ut til å skille nettsamtalen i denne oppgaven mest fra de andre språksjangrene, kan vi med Crystal kanskje hevde at det har vokst frem en ”nettspråkssosiolekt”, der frekvente utelatelser av subjekt i forfeltet er et markant trekk (2006: 65). Utviklingen i denne nettspråkssjangeren er dermed samtidig i strid med Crystals utsagn om at det først og fremst skjer distinktive endringer i nettspråket i grafikk og leksikon (2006: 96).⁸⁷

Etter diskusjoner omkring subjektsrealisering og utelatelser av subjektet, vil jeg nå se på ulike aspekter knyttet til adverbialets forekomster og adverbialets form i forfeltet. Her kommenteres også forfeltets gjennomsnittlige lengde i forbindelse med forfeltets kompleksitet.

5.4 Adverbial i forfeltet og kompleksitet

Andelen adverbial i forfeltet er noe lavere i nettsamtalen enn i den muntlige samtalen, 26,6 % muntlig mot 22,0 % skriftlig (jf. tabell 1). Som vi så i tabell 13, er nettsamtalen den av de fem språksjangrene som har lavest andel adverbial i forfeltet. Dette kan sees i sammenheng med den antydende muligheten for at subjektsutelatelserne i forfeltet fører til en samlet høyere subjektsfrekvens i nettsamtalen, som må gå på bekostning av forekomsten av andre ledd i forfeltet. På den annen side kan den høye subjektsandelen også komme av en mindre mulighet for, eller ønske om, å markere SCENE i form av tid og sted i nettsamtalen på grunn av manglende følelse av tid- og romforankring her. En underbygging av dette ville imidlertid kreve en analyse av hvilke typer adverbial som står i forfeltet i de to samtalene, også sett i sammenheng med hvilke adverbialer som opptrer i midt- og sluttfeltet. Derfor kan det ikke avgjøres her hva grunnene til den lavere andelen adverbial i forfeltet i nettsamtalen er.

Den lavere andelen adverbial i forfeltet må som jeg var inne på i avsnitt 4.3 dessuten ikke overvurderes, ettersom den i hovedsak henger sammen med den store forekomsten av *så* i den muntlige samtalen. Ser en bort fra forekomsten av *så* i forfeltet, står et adverbial i forfeltet 324 ganger muntlig og 368 ganger skriftlig, og bildet blir et helt annet.

---

⁸⁷ Selv om grafiske og leksikalske endringer ikke behandles i denne oppgaven, er slike endringer relativt enkle å se med første øyekast. Både grafisk og leksikalsk holder nettsamtalen som er analysert på tross av en del ortografiske skrivefeil seg relativt tett til det tradisjonelle skriftspråket, noe også eksemplene viser.

Ser en mer fokusert på adverbfraser som adverbial i forfeltet, forekommer dette 349 ganger muntlig og 202 ganger skriftlig. Av disse er imidlertid henholdsvis 154 tilfeller og 28 tilfeller forekomster av *så*, slik at forekomsten av adverbfraser er langt likere når en ser bort fra dette ordet (195 ganger muntlig mot 174 ganger skriftlig, jf. avsnitt 4.3). I avsnitt 2.6 kom jeg med en hypotese om at det ville være færre adverb som med deiktisk eller anaforisk referanse markerer SCENE i forfeltet i nettsamtalen enn i ansikt-til-ansikt-samtalen. Denne hypotesen kan i lys av tallene ovenfor vanskelig sies å bli bekreftet, særlig fordi diskusjonen omkring *så* nedenfor vil vise flere mulige grunner til at dette ordet står i forfeltet. Dessuten kan *så* trolig sjelden sies å markere SCENE, ettersom *så* i forfeltet ofte vil ha en svak leksikalsk betydning (jf. SAG 4: 690).

Før jeg konsentrerer meg om *så* vil jeg imidlertid se nærmere på det generelle inntrykket av at det er flere komplekse fraser i nettsamtalen enn i talemålet (jf. kapittel 4). Dette kommenteres her ettersom en stor andel av de mer komplekse leddene inngår som adverbial. I den forbindelse blir forfeltenes gjennomsnittlige lengde også kommentert her. Deretter konsentrerer jeg meg om den store forekomsten av adverbet *så* i forfeltet i talemålet, før jeg til slutt i dette avsnittet diskuterer forekomsten av adverbiale leddsetninger før finitt verbal med og uten pro-ord i de to ulike samtalene. Mot slutten av kapitlet oppsummerer jeg inntrykket av nettsamtalens forhold til den muntlige samtalen.

5.4.1 Formenes kompleksitet i forfeltet

Tabell 4 viser at det i nettsamtalens forfelt er flere ledd med komplekse former enn i talemålet. Foruten den diskuterte forskjellen mellom pronomen- og substantivfraser som subjekt, har nettsamtalen både flere infinitivkonstruksjoner, preposisjonsfraser og leddsetninger i forfeltet, som alle må inneholde mer enn ett ord. Det samlede antallet slike fraser er 125 i den muntlige samtalen og 202 i den skriftlige (henholdsvis 6,9 % og 11,2 %). Forskjellene er tydelige, men likevel ikke svært store.

Selv om jeg hadde en hypotese om at noen flere lange og tunge ledd ville forekomme i nettsamtalen enn i tale, må denne kompleksiteten i nettsamtalens forfelt likevel sies å være noe større enn forventet. De ulike utslagene av kompleksitet er i strid med den generelle hypotesen om at nettsamtalen ville nærme seg talemålets i stor grad, som må forkastes.

Alle preposisjonsfrasene i forfeltet og de fleste leddsetningene inngår som adverbial. Ser en på adverbialets form alene, ser en derfor enda tydeligere at det er visse forskjeller mellom samtalene. I det muntlige korpuset står 30 preposisjonsfraser som adverbial i forfeltet

mot 70 preposisjonsfraser i det skriftlige korpuset (jf. tabell 5). Den samme tabellen viser at en adverbial leddsetning står i forfeltet 88 ganger i den muntlige samtalen og 103 ganger i den skriftlige. Særlig når det gjelder preposisjonsfraser er det her altså store forskjeller. Det virker rimelig å hevde at dette kommer av at en oftere har et behov for en mer presis markering av SCENE i setningen i nettsamtalen enn i talemålet, ettersom mulighetene for å bruke adverb med anaforisk eller deiktisk referanse er vanskeligere her. Som nevnt ovenfor, er det på grunnlag av denne undersøkelsen imidlertid vanskelig å si noe om dette, i og med at andelen adverbfraser når en ser bort fra forekomsten av *så* er såpass lik i de to modiene.

5.4.2 Forfeltets størrelse

Når det gjelder forfeltets størrelse, har 83,4 % av forfeltene i ansikt-til-ansikt-samtalen ett ord i forfeltet, mens denne frekvensen er 63,2 % av forfeltene i nettsamtalen (jf. tabell 12). I Simonsens intervjumateriale har 87,2 % av setningene ett ord i forfeltet (1979: 35). Da er de tomme forfeltene telt med ved utregningen. I Garborg-tekstene er dette tallet 62,8 % (Pedersen 1969: 51, 89, 94, 99), mens det i avistekstene er 45,0 % av forfeltene som har ett ord i forfeltet (Geithus 1972: 180).⁸⁸ Disse tallene tyder på at forfeltene blir mer komplekse og følgelig lengre jo mer sjangeren nærmer seg formell sakprosa, og de viser også at nettsamtalen er langt likere talemålet ved dette aspektet enn mer formelle skriftlige sjangrer. De bekrefter dessuten hypotesen om en overvekt av ledd med kun ett ord i forfeltet (jf. avsnitt 2.6), men viser samtidig at nettsamtalen likner den muntlige samtalen mindre enn forventet.

Når det gjelder gjennomsnittlig forfeltstørrelse er denne i Simonsens intervjumateriale 1,1 ord når de tomme forfeltene regnes med, drøye 1,1 når de ikke regnes med (Simonsen 1979: 137). Pedersen og Geithus har ingen tall for gjennomsnittlig forfeltslengde. Ettersom Simonsen ikke inkluderer ledd i ekstraposisjon i løst forfelt i analysen sin (se avsnitt 5.1.2), er det gjennomsnittstallene når disse leddene holdes utenfor som kan sammenliknes med hans tall. Tabell 12 viser at i det muntlige korpuset er den gjennomsnittlige forfeltslengden 1,07 når de tomme forfeltene regnes med, og 1,13 når de ikke inkluderes i utregningen. Disse tallene stemmer godt overens med Simonsens funn, og de to undersøkelsene tyder på at den gjennomsnittlige forfeltslengden i uformell muntlig norsk vil være ca. 1,1 ord. De tilsvarende tallene for nettsamtalen er 1,65 når de tomme inkluderes og 1,87 når de holdes utenfor, og disse tallene viser en klart høyere gjennomsnittlig forfeltslengde enn i den muntlige samtalen.

---

⁸⁸ Pedersen og Geithus har ikke regnet ut denne frekvensen selv, men skiller mellom enkel og kompleks utfylling, der enkel utfylling betyr kun ett ord i forfeltet.

5.4.3 Hvorfor er nettsamtalens forfelt mer komplekse?

Det er trolig svært mange årsaker til at nettsamtalens forfelt tenderer til å være mer komplekse enn talemålets forfelt. Flere av disse betraktningene er allerede kommentert i avsnittet om subjektets form, men gjentas og sammenfattes her.

For det første kan vi se på kommunikasjonskanalen og planleggingsdimensjonen i de to samtalene. Den skriftlige nettsamtalen gir avsenderen gode muligheter for å planlegge og strukturere språkproduktet sitt, selv om vi kan regne med at den faktiske tiden brukt til planlegging ikke er særlig stor (jf. avsnitt 2.5.2). Når språkproduktet skal leses, kan forfeltene dessuten ha en viss lengde uten at dette skaper problemer for mottakeren. Det fragmenterte interaksjonsmønsteret i nettsamtalen fører også til at lengre, komplekse og mer presise forfelt oftere er mer nødvendig enn i talemålet. Både GRUNN og SCENE må uttrykkes mer presist, blant annet fordi bruken av anafori og deiksis er vanskeligere i nettsamtalen (jf. diskusjonen om subjektets form). Dette har også sammenheng med den dekontekstualiserte samtalsituasjonen i nettsamtalen, og det faktum at bare skriften, og verken prosodi eller kroppsspråk, kan uttrykke budskapet eller være med på å presentere deg som person. Det antatte ønsket om språklig selvpresentasjon for å vise at du er en seriøs debattant, har dessuten med debattsjangeren å gjøre. En følelse av at debattsjangeren ikke er helt uformell kan som diskutert i avsnittet om subjektets realisering føre til tilpasning til en språklig stil med mer presis ordbruk og større informasjonstetthet enn i tale. De mer komplekse forfeltene vil dessuten sammenfalle med sjangerens sterkere grad av saksorientering. Det at sjangerens stil og saksorientering virker inn på bruken av mer komplekse fraser med stor informasjonstetthet, ser det høye antallet preposisjonsfraser i forfeltet de analyserte avistekstene ut til å være et eksempel på (jf. avsnitt 5.1.2). Fra et økonomisynspunkt er et større antall presise fraser og færre generelle ord, slik at en får sagt mye i hver setning, dessuten hensiktsmessig. Slik kan en hevde at det i nettsamtalen av økonomi-, saks- og formalitetshensyn ikke er særlig fornuftig å nærme seg talemålets enkelhet i forfeltsutnyttelsen.

Sammen med alt dette virker dessuten trolig et viktig moment; at en er vant til å uttrykke seg annerledes i skrift enn i tale. Dette kan (som også nevnt i avsnitt 5.3.7) ha med deltakernes alder å gjøre. Deltakerne i dette forumet er trolig i aldersgruppen 20–50 år (jf. avsnitt 2.5.3), det vil si at de fleste ikke har vokst opp med å bruke informasjonsteknologien hver dag og til så mange formål. De kan tenkes i større grad enn yngre brukere å ta med seg sin skriftspråklige kompetanse til nettdiskusjonen. Her må dette forbli på spekulasjonsstadiet, men det kan bli interessant å se hvordan de som har vokst opp med nettspråket, vil bruke

språket i disse sjangrene i fremtiden. Kan hende vil deres språkbruk i nettspråket likne tale enda mer.

Samlet viser forskjellen i kompleksitet dessuten at tyngdeprinsippet som motiverer at lange og syntaktisk eller semantisk komplekse ledd flyttes lenger ut i setningen, til sluttfeltet eller ekstraposisjon (jf. avsnitt 2.1.4), trolig både er viktigere og mer virksomt i talemålet enn i alle skriftlige sjangrer. Sett under ett representerer nettsamtalen likevel en sjanger som *trekkes* mye mot det vi oppfatter som typisk muntlige språktrekk.

Nedenfor skal jeg se nærmere på ett trekk der nettsamtalen ikke nærmer seg talemålet, nemlig bruken av *så* i forfeltet.

5.4.4 Så i forfeltet

Så står alene i forfeltet 154 ganger i det muntlige korpuset, mot 28 ganger i det skriftlige (henholdsvis 8,6 % og 1,6 % av forfeltene totalt, jf. tabell 15). Når *så* står i forfeltet, er ordet et kontekstbindende adverbial (NRG: 816). Det markerer et tidsmessig forhold mellom flere hendelser og benyttes når det allerede er etablert et tidspunkt. *Så* refererer da til et tidspunkt rett etter dette og har altså betydningen ”etterpå, deretter” (ibid.) Dette modifiseres imidlertid noe nedenfor.

I dette avsnittet vil jeg drøfte ulike grunner til at *så* står i forfeltet så mye oftere i den muntlige samtalen enn i den skriftlige. Å bruke *så* til å binde sammen et hendelsesforløp kronologisk er en enkel form for tekstbinding. Den høye frekvensen i talemålet understreker dermed den generelle tendensen til at talemålet har kortere og mindre kompliserte forfelt enn nettsamtalen. Det enkle ordet er både lett og kort å si, og gjør det enkelt for tilhøreren å følge med også når taleren snakker raskt. I skrift vil det også være lett å skrive et så kort ord som *så*, men den lave forekomsten av *så* i nettsamtalen tyder på at andre aspekter er viktigere enn at det er praktisk og økonomisk med korte ord her. Før jeg drøfter noen grunner til at bruken av *så* er langt lavere i nettsamtalen, må det ellers nevnes at en medvirkende grunn til at andelen *så* er lavere i nettsamtalen, kan være at talemålskorpuset ofte har noe lengre replikker der det oftere vil være ”naturlig” å bruke *så* som kontekstbinder enn i de tidvis noe kortere debattinnleggene. Talemålskorpuset inneholder imidlertid også mange svært korte replikkvekslinger, slik at inntrykket av at forekomsten av det korte ordet *så* er langt vanligere i forfeltet i tale enn i nettdiskusjonen, består.

Nedenfor vises noen eksempler på hvordan *så* virker som koherensbindende adverbial i talemålet. Alle utdragene stammer fra en samtale der deltakerne i *Big Brother* forteller om

den første kjæresten sin. Bare de forekomstene av *så* der *så* er et adverb som står i forfeltet uten et løst forfelt i ekstraposisjon foran, er understreket her:⁸⁹

Gunnar: *Lisa, hvor gammel var du?*

Lisa: *Jeg var, åh, hvor gammel var jeg? Jeg var ikke mer enn 15, nei, 15-16 år. Og så traff jeg <uforståelig>, og så rota vi litt og klina litt, og så ble vi sammen etter hvert, og så, jeg vet ikke, det varte vel noen måneder, og så ble det slutt igjen. (BB 18/170–177)*

Martin: *Jeg var faktisk 18 år, før jeg var inne på sånt sted.*

Sindre: *18 år? Det var da Bing Crosby kom ut med "White Christmas"?*

Martin: *Ja, rett før Beatles slo igjennom. Og da husker jeg faktisk at jeg hadde på meg noe som var veldig poppis den gangen. Så hvis noen hadde sett meg i det nå, så hadde jeg gått og gjemt meg. Men da hadde jeg sånn joggedress, da, ja, et eller annet som det sto sånn på brystet på, ikke sant? Jeg bare følte meg som konge når jeg er der inne. Og så er jeg der og drikker sammen med kameraten, og så går jeg og kjøper meg en øl, og er på vei tilbake gjennom dansegølv, og så bare stopper jeg foran en jente, og hun tror jeg har sånn rosa joggedress på seg, da, og det er jo enda verre, da, det er sånn Barbie og Ken-greie, altså. Og så ser jeg bare på henne, og så bare blir jeg, faen, jeg klarer ikke få frem et jævla ord, og hun ser på meg, og så bare smiler vi til hverandre, og så bare går vi og setter oss et sted, og da bare kutta jeg ut kameratgjengen, jeg, altså. Jeg var helt borte. Og så gadd vi ikke engang være der til det stengte, gikk bare ut på utsiden, satte oss i en park på en benk, bare lissom sånn, da. Og så kom de andre ut på slutten, og skikkelig patetisk, og i det hele tatt. Men jeg ble skikkelig forelska, var sammen med henne i to år, tenker jeg. (BB 18/203–228)*

Birgitte: [...] *Jeg blir gjerne forelska ved første øyekast, når jeg først blir forelska. Nei, så gikk det vel et par måneder, og den vennegjengen jeg hadde var tilfeldigvis hans gjeng også, da, og så blei vi sammen etter hvert, og så var vi sammen i to måneder, tror jeg. Så ble det slutt i et par uker, og så ble vi sammen igjen i et par uker, og så ble det slutt igjen. Men jeg glemte han lissom aldri helt. Så flytta vi fra Sarpsborg igjen etter det ene året, og da gikk jeg og lissom tenkte på han i, det tok lissom nærmere ti år egentlig, før han var helt ute av systemet. Han lå i bakhodet hele tiden. (BB 18/271–283)*

Vi ser her hvordan *så* brukes for å knytte setningene sammen. Bare i disse korte samtaleutdragene forekommer *så* som kontekstbindende adverbial i forfeltet 20 ganger. I tillegg kan en legge merke til at *da* også fyller fire forfelt, noe som også representerer bruk av et svært kort temporalt adverbial i forfeltet.

5.4.5 *Så* i forfeltet "by default"

De fleste forekomstene av *så* ovenfor kan erstattes med *deretter* eller *etterpå*, men dette passer ikke i alle tilfeller. Særlig én forekomst hos Lisa og to hos Martin kan vanskelig erstattes med noen av disse ordene:⁹⁰

Lisa: *Jeg var ikke mer enn 15, nei, 15-16 år. Og så traff jeg <uforståelig>.*

Martin: *Jeg bare følte meg som konge når jeg er der inne. Og så er jeg der og drikker sammen med kameraten.*

Martin: (...) *og hun tror jeg har sånn rosa joggedress på seg, da, og det er jo enda verre, da, det er sånn Barbie og Ken-greie, altså. Og så ser jeg bare på henne (...).*

⁸⁹ Heller ikke forekomster av *så* som konjunksjon er understreket.

⁹⁰ Det kan nok hevdes at dette gjelder flere tilfeller av *så* i utdraget.

I disse setningenes umiddelbare kontekst kan ikke *så* sies å bety ‘deretter’ eller ‘etterpå’ i streng forstand, men må snarere sies å ha en temmelig avsvakket betydning. I avsnitt 2.2 så vi at *Svenska Akademiens grammatik* skriver at betydningssvake adverb kan bli stående i forfeltet hvis ikke informasjonsstrukturen peker på et spesielt ledd til å fylle forfeltet (SAG 4: 434). Disse eksemplene tyder altså på at en del av *så*-ene i forfeltet må forstås ikke bare som en temporal koherensmarkering, men også en forfeltsfylling nærmest ”by default”. Dette er trolig mer frekvent muntlig enn skriftlig ettersom den kortere tiden avsenderen har til planlegging i den talte samtalen fører til et større press på ”bare å få fylt” forfeltet. Selv om nettsamtalen har innslag av synkronisitet, er muligheten for planlegging og variasjon i forfeltsutnyttelsen langt større der.

5.4.6 Så: stil og planlegging

Det er svært lett å ty til *så* i forfeltet i tale, men for skriftspråket oppleves dette som en noe ”fattig” form for kommunikasjon med liten variasjon. Den innlærte forestillingen om at frekvent bruk av *så* i begynnelsen av en setning er lite egnet i skrift, har trolig en del å si for at dette ikke forekommer mer hyppig i denne nettsamtalen. *Så* passer ikke inn i nettsamtalens stilregister. Dette er i samsvar med den diskuterte medbrakte skriftspråksvanen debattinnleggene viser. Et ønske om og behov for å fremstå som en saklig debatt deltaker er uforenlig med hyppig bruk av *så* i forfeltet – trolig ville det gi et nærmest barnslig uttrykk i skrift som også er kjedelig for leseren. Ønsket om å presentere seg selv som relativt seriøs sammen med hensynet til mottakeren vil dermed trolig føre til at debatt deltakerne heller vil søke etter andre tekstbindere enn *så*. Bedre tid til planlegging og det faktum at språkproduktet skal leses, vil som diskutert også føre til flere komplekse ledd. Frekvent bruk av *så* i forfeltet er dermed verken ønskelig eller nødvendig i nettsamtalen.

5.4.7 Så i forfeltet: oppsummering

I tabell 15 så vi at *so* står i forfeltet i 4,3 % av setningene i tekstene av Arne Garborg. Det er nærliggende å tenke at dette innebærer talemålspreging av det skjønnlitterære skriftspråket. Nettsamtalen lar seg derimot tilsynelatende ikke påvirke av talemålet på samme måte ved dette aspektet. Jeg har diskutert hvordan *så* opptrer som en enkel tekstbinder i tale og også kan fungere som forfeltsfylling ”by default”. En oppfattelse av at *så* i forfeltet ikke passer i debattforaenes stil ble nevnt som mulig årsak til at nettsamtalen ikke likner den muntlige

samtalen mer ved dette punktet. Også planleggingsdimensjonen gjør frekvent bruk av *så* ”unødvendig” i nettsamtalen.

I det neste avsnittet vender jeg meg igjen mot forekomsten av mer komplekse adverbiale ledd, i første omgang leddsetninger i forfeltet. Også her spiller ordet *så* en sentral rolle.

5.4.8 Leddsetninger i forfelt og løst forfelt

Som vist i avsnitt 4.2.3 gjenopptas 89,5 % av leddsetningene før finitt verbal i det muntlige korpuset med et pro-ord (svært ofte *så*), slik at leddsetningen blir stående i ekstraposisjon. Dette fenomenet gjelder også for 70,0 % av preposisjonsfrasene i den muntlige samtalen (vel å merke ikke mer enn 21 tilfeller). Det er så godt som bare ved adverbiale ledd dette skjer; kun tre av de 85 leddsetningene før et pro-ord er nominale og inngår som subjekt. Alle preposisjonsfrasene med pro-ord etter seg inngår også som adverbial.⁹¹ Ettersom det mest frekvente er leddsetning etterfulgt av *så*, vil jeg konsentrere meg om dette i det følgende.

Også i nettsamtalen blir en leddsetning ekstraponert til løst forfelt i nesten halvparten (47,9 %) av de setningene som har en leddsetning i forfeltet. Mønsteret er det samme her som i det muntlige korpuset – fenomenet gjelder nesten utelukkende adverbiale leddsetninger med pro-ordet *så* etter seg. Ved preposisjonsfraser er det imidlertid ikke særlig frekvent, det skjer i bare 9 av 70 setninger med en preposisjonsfrase i forfeltet (12,9 %). NRG skriver at selv om dette fenomenet er mest vanlig i tale, er bruk av pro-ordet *så* etter leddsetning også relativt vanlig i skrift, særlig når leddsetningen er lang (NRG: 817).

I de analyserte Garborg-tekstene har en stor andel, 63,2 %, av leddsetningene før finitt verbal, et pro-ord etter seg (Pedersen 1969: 107–112). Dette tallet plasserer Garborg-tekstene mellom frekvensene i de to sjangrene i denne oppgaven, som er 47,9 % i nettsamtalen og 89,5 % i naturlig talemål. I lys av disse tallene kan en se dette som et muntlig trekk som også er frekvent i uformelt skriftspråk som på ulikt vis kan sies å hente inspirasjon fra talt språk. Dette understøttes ytterligere av at Geithus kun finner fire tilfeller av løst forfelt med pro-ord i forfeltet i løpet av de 2000 fundamentfyllingene han analyserer, noe som gir en frekvens på 0,2 % (1972: 109). Det er derfor interessant å diskutere hvorfor bruken av pro-ordet *så* er så frekvent i tale og uformelt skriftspråk.

---

⁹¹ Det er her snakk om frie adverbialer. Det er normalt ikke mulig med *så* etter valensbundne ledd (NRG: 818).

5.4.9 Pro-ordets funksjon

Plasseringen av ledd i løst forfelt som en strategi for å refokusere referenter som ikke er OPPE TIL DISKUSJON, nevnes av flere i sammenheng med slik plassering av *nominale* ledd (Svennevig 1995a: 42, NRG: 907, Lambrecht 1994: 181–184, Ziv 1994: 633–638). Hvorfor særlig adverbiale ledd(setninger) gjenopptas med pro-ord, nevnes ikke eksplisitt i litteraturen (se f.eks. NRG: 817f., SAG 4: 455, 695). NRG nøyer seg med å skrive at når *så* brukes i forfeltet etter løst forfelt i ekstraposisjon, er både ”det semantiske innholdet og den fonologiske forma svært avsvokka” (NRG: 817). Også Faarlund skriver at *så* har en lettere fonetisk form i tale enn andre pro-ord, og at forholdet mellom leddet i løst forfelt i ekstraposisjon og *så* i forfeltet er nærmere her enn ved bruk av andre pro-ord (1992: 124). Dette forholdet blir imidlertid ikke nærmere utdypet. Det ser dermed ut til å mangle forsøk på forklaringer på hva som egentlig er forskjellen på setning a og b i setningsparene nedenfor, der setning a i hvert tilfelle er et autentisk eksempel fra *Big Brother*-korpuset:

- a. *Jo, men hvis Lisa er keen på Sindre, så er det litt merkelig at hun lissom skal late som hun ikke er forelska og prøve å holde igjen.* (BB 64/69)
- b. *Jo, men hvis Lisa er keen på Sindre, er det litt merkelig at hun lissom skal late som hun ikke er forelska og prøve å holde igjen.*

- a. *Når du er sammen med noen, så savner du det å være singel.* (BB 14/124)
- b. *Når du er sammen med noen, savner du det å være singel.*

- a. *Veit du at du skal ut, lissom, så er det det siste du kan gjøre.* (BB 1/44)
- b. *Veit du at du skal ut, lissom, er det det siste du kan gjøre.*

- a. *Så hvis noen hadde sett meg i det nå, så hadde jeg gått og gjemt meg.* (BB 18/208)
- b. *Så hvis noen hadde sett meg i det nå, hadde jeg gått og gjemt meg.*

Svennevig skriver imidlertid at bruk av ledd i løst forfelt med pro-ord etter seg i de fleste tilfeller ”er et virkemiddel for å strukturere kjent og ny informasjon i løpende tale” (1995a: 43). Også NRG skriver at slike løse forfelt vil inneholde ”tema” i setningen (NRG: 907). Informasjon som ikke er maksimalt OPPE TIL DISKUSJON, kan fokuseres ekstra ved gjenopptaking med et pro-ord og slik bli klarere for mottakeren, og dette vil også kunne gjelde for adverbiale ledd. Ikke bare nominale ledd (med informativ status GRUNN), men også ledd som har informativ status SCENE kan i samsvar med dette tenkes å behøve ekstra fokusering. Den ekstra markeringen pro-ordet gir, gir mottakeren i tråd med planleggingsdimensjonen tid til å konstruere en SCENE for setningens GRUNN og REMA selv om denne SCENE i første omgang ikke kunne antas å være umiddelbart kognitivt tilgjengelig.⁹²

---

⁹² Verken Andréasson eller SAG forutsetter at bakgrunnsinformasjonen som inngår som SCENE må være kognitivt tilgjengelig for mottakeren (Andréasson 2007: 82f.).

Som de fire eksemplene over antyder, er det særlig vanlig at *så* opptrer som pro-ord etter vilkårssetninger. Også *når*-setningen ovenfor nærmer seg å uttrykke et vilkår (jf. NRG: 1039). I tråd med tankegangen ovenfor gir *så* i a-eksemplene vilkårsleddene en større fokusering, som gir mottakeren en ekstra mulighet til å prosessere den SCENE setningens GRUNN og REMA er gyldig for. Det er vanligvis en ørliten pause før en slik bruk av *så* i talemålet, noe som gir en ekstra markering av virkefeltet for resten av setningen. Slik kan en si at bruken av pro-ord etter (særlig) vilkårssetninger er informasjonsstrukturelt hensiktsmessig i talemålet, og trolig også i skrift (se nedenfor).

Det siste eksemplet ovenfor er fra det tidligere utdraget fra *Big Brother* der Martin forteller om da han møtte den første kjæresten sin. Det gjentas her for å illustrere hvordan pro-ordet *så* kan brukes til å sette fokus på det som er SCENE for utsagnet:

Martin: *Ja, rett før Beatles slo igjennom. Og da husker jeg faktisk at jeg hadde på meg noe som var veldig poppis den gangen. Så hvis noen hadde sett meg i det nå, så hadde jeg gått og gjemt meg.*
(BB 18/206 - 208)

Informasjonen i den uthevede leddsetningen her ”sætter scenen” for de omstendighetene utsagnet er gyldig for (SAG 1: 231). Situasjonen som blir beskrevet med *jeg* [GRUNN] og *hadde gått og gjemt meg* [REMA] ville ha vært aktuell bare dersom noen hadde sett ham i det (de klærne) nå. Bruken av pro-ordet gir SCENE et ekstra fokus, og mottakeren en bedre mulighet til å få dette med seg. Et pro-ord etter en lang leddsetning gir dessuten taleren en ørliten pause og mulighet til å planlegge resten av setningen.

En kan på denne måten tenke seg at planleggingsdimensjonen motiverer bruk av pro-ord etter lange ledd i forfeltet i talemålet for at mottakeren lettere kunne avkode strømmen av informasjon. Som nevnt i avsnitt 2.1.4 skriver Kulbrandstad at leddsetninger i begynnelsen av en setning kan føre til at stilen virker tung, og at tyngdeprinsippet som er medbestemmende for språkets leddfølge derfor vil skyve slike ledd til slutfeltet i setningen (2005: 62). Bruken av pro-ordet *så* etter en leddsetning vil trolig gjøre stilen mindre tung, og fra et mottakersynspunkt lettere å forstå.

5.4.10 Pro-ordet i skrift

Som konsekvens av mottakerbevissthet har et gjenopptakende pro-ord imidlertid tilsynelatende en mye mindre viktig funksjon i nettsamtalen enn i talemålet. En leser kan ta de pausene han trenger når han leser. Det virker dermed rimelig å hevde at bruken av *så* som

pro-ord i skrift er en følge av påvirkning fra muntlig språk. Som vi har sett er denne så frekvent at dette kan sees som konvensjonelt også i skrift, i hvert fall i uformelle sjangrer.

At NRG konkluderer med at bruk av *så* i denne posisjonen er vanlig også i skrift etter lange leddsetninger, tyder dessuten på at pro-ordet har en tydeliggjørende funksjon her også. Eksemplet nedenfor er hentet fra nettkorpuset og viser at det for mottakeren kan være kjærkomment med en ”pause” etter et langt forfeltsledd også i skrift, særlig når dette opptrer i en lang setning, som her:

Jeg er faktisk uenig. Selv om jeg har beveget meg langt mer mot høyre det siste året, så vil jeg påstå at noe som ikke helt stemmer med høyreorienterte partier er at de overvurderer enkeltindividers dømmekraft. (Flasker 54–55)

I og med at denne bruken av *så* som pro-ord er så frekvent, bør det settes mer fokus på hvilken funksjon dette har, og under hvilke betingelser dette skjer, slik at en ikke sier seg fornøyd med kun å eksemplifisere de ulike mulige variantene av fenomenet. I en undersøkelse av betingelser for bruk av pro-ord etter adverbial leddsetning ville det trolig være av interesse hvilke type adverbialer dette er mest frekvent i forbindelse med. Materialet i denne undersøkelsen lar det altså ved første øyekast se ut som det skjer særlig hyppig ved vilkårssetninger (jf. også SAG 4: 454), men her trengs videre studier for å kunne si noe mer.

5.5 Oppsummering av drøftingen

Når forfeltsutnyttelsen i to sjangrer skal sammenliknes, er det som vi har sett ofte ikke mulig å sammenlikne situasjonene direkte og snakke om at én type ledd brukes fremfor et annet i forfeltet, ettersom et mangfold av faktorer vil virke inn på valget av forfeltsleddet. Tendensene vi ser i forfeltsutnyttelsen viser likevel at nettsamtalen dras mot forfeltsutnyttelsen i naturlig talemål ved noen aspekter, samtidig som den beholder en del mer skriftspråklige trekk. Derfor måtte den generelle hypotesen om at forfeltaene i nettsamtalen ville nærme seg talemålets forfelt i svært stor grad, forkastes.

Den eneste hypotesen som handlet om funksjonsfrekvensen i forfeltet, at andelen subjekt og adverbial i forfeltet ville være relativt lik i de to samtalene, må også forkastes. Det er den totale subjektsandelen i nettsamtalen som er årsak til dette, for sett i lys av også de tidligere forfeltsundersøkelsenes subjektsandel, markerer nettsamtalen seg ut med en svært høy andel subjekt i forfeltet. Som diskutert i avsnitt 5.3.8, kan dette skyldes de hyppige utelatelsene av subjekt i forfeltet i nettsamtalen.

Når det gjelder subjektets grammatiske realisering, ble hypotesene om færre 3. persons personlige pronomen i nettsamtalen og dermed flere substantivfraser, bekreftet. Diskusjonen over viser at årsakene til den høyere forekomsten av substantivfraser i nettsamtalen må sies å være sammensatt. Strategier for etterlikning av samtalens interaksjon og turtaking kan dessuten være med å forklare at pronomenandelen er så høy som den er, ettersom disse understreker samtalsjangeren og gjør bruk av anaforisk referanse mulig i mer utstrakt grad. Ellers vil færre pronomenfraser og flere substantivfraser være en nødvendig konsekvens av interaksjonsmønsteret i debattforaene, men også en vane til å uttrykke seg annerledes skriftlig enn muntlig, vil trolig ha stor innvirkning. Jeg har nevnt at forfeltsfyllingen tyder på at debatt deltakerne noen ganger velger en mer skriftspråklig grammatisk form enn informasjonsstrukturelt "nødvendig". Dette kan sees i sammenheng med at nettdebatten tilsynelatende ikke oppfattes som like uformell som jeg forutsatte, slik at debatt deltakerne benytter et stilregister som ikke er så talemålsnært. Siden skriftspråket er det eneste som presenterer deg som person, vil måten du skriver på i tråd med dette vise om du er en seriøs eller useriøs debatt deltaker, noe som kan gjøre en vending mot talemålet lite attraktiv. Debattene på *vgd.no* er dessuten mer saksorientert enn de muntlige samtalene, noe som også kan sies å fordre et mer presist ordvalg. I den sammenheng vil det være økonomisk å uttrykke seg med informasjonstette substantivfraser i mange tilfeller. Planleggingsdimensjonen i nettsamtalen støtter også opp under flere lange fraser, både fordi den som skriver har mer tid til planlegging og fordi lange fraser i forfeltet er lettere å avkode når en leser.

I sammenheng med den sterkere saksorienteringen i debattforaene er også andelen 1. og 2. persons personlige pronomen lavere i den skriftlige samtalen enn i den muntlige. Disse forskjellene er mindre når de utelatte subjektspronomenene inkluderes i bildet, men forskjellen består. Dessuten viser diskusjonen i avsnitt 5.3.5 at utelatelsen av *jeg* kan sies å forrykke det personlige preget i noen tilfeller. Alt dette avkrefter hypotesen om at andelen av disse ordene ville ha lik forekomst i de to samtalene. Sammenlikningen med andre sjangrers andel 1. og 2. persons personlige pronomen i forfeltet (jf. avsnitt 5.2.9) viser imidlertid at nettsamtalens andel av disse ordene er lite typisk for en skriftlig sjanger og må forstås som talemålsnært, noe sjangeren samtale fører med seg. Det talemålsnære preget i nettsamtalen er også tydelig når forekomsten av de korte ordene *det*, *jeg* og *så* i forfeltet sammenliknes i de fem ulike sjangrene (jf. avsnitt 5.1.3), og hypotesen om en overvekt av forfelt med kun ett ord bekrefte (jf. avsnitt 5.4.2), selv om overvekten er mindre lik den muntlige samtalen enn forventet.

Hypotesen vedrørende flere adverbfraser muntlig enn skriftlig kan imidlertid verken sies å bekreftes eller avkreftes, sett i lys av at den store andelen *så* har så mye å si for antallet adverbfraser, og som diskutert i avsnitt 5.4.7 er det trolig flere mulige grunner til dette ordets frekvente opptreden i forfeltet i talemålet. Dette gjør at en på grunnlag av denne kvantitative undersøkelsen vanskelig kan diskutere forholdet mellom den muntlige samtalen og nettsamtalen når det gjelder mulighet til å bruke adverbfraser i forfeltet.

Gjennomgangen over viser imidlertid at det er flere lange og komplekse adverbiale ledd i forfeltet i nettsamtalen, samtidig som den gjennomsnittlige forfeltslengden i nettsamtalen er noe høyere enn i talemålet. Dette bekrefter hypotesen om noe flere tunge ledd i debattforaene. Innslaget av komplekse ledd som likner tradisjonelt skriftspråk må imidlertid sies å være større enn forventet. Som diskutert i avsnitt 5.4.3 har dette i likhet med årsakene til den større andelen substantivfraser trolig å gjøre med ulike aspekter knyttet til nettsamtalens kommunikasjonskanal og planleggingsmuligheter, interaksjonsmønster, sjanger, stil og saksorientering, økonomisering i form av informasjonstetthet samt skriftspråklig vane. Jeg hevdet at det i strid med mine forventninger i mange tilfeller ikke virker hensiktsmessig å nærme seg talemålet i nettsamtalen. Den større kompleksiteten i forfeltet i nettsamtalen bekrefter dessuten hypotesen om at tyngdeprinsippet, som sier at tunge ledd helst ikke blir stående i forfeltet, er viktigere og mer virksomt i tale enn i skrift. Dette har trolig også med planleggingsdimensjonen å gjøre.

Bevegelsen mot talemålets enkelhet er på tross av dette likevel sterk i en skriftlig sjanger, noe mange av de diskuterte aspektene viser. At omtrent halvparten av de adverbiale leddsetningene i løst forfelt i skrift får pro-ordet *så* etter seg, må også sies å være et talemålspreget trekk selv om det er vanlig i uformelt skriftspråk.

Den store forekomsten av subjektsutelatelser i nettsamtalen bekrefter hypotesen om at dette ville forekomme hyppig. Utelatelsene er et eksempel på fragmentert språkbruk som ikke kan sies å etterlikne det muntlige språket i den utstrekning det forekommer i nettsamtalen her. Dette er snarere et trekk vi kjenner fra uformelt skriftspråk, men vi møter det i svært utstrakt grad i nettsamtalen. Som vi har sett, må også andre aspekter enn økonomi trekkes inn for å forklare den frekvensen dette opptrer med i nettsamtalen, som at dette kan sies å være en språklig norm i denne typen nettsamtaler (jf. avsnitt 5.3.4 og 5.3.6).

6.0 Konklusjon

Oppsummeringen på slutten av kapittel 5 viser at forfeltsutnyttelsen i nettsamtalen likner den muntlige samtalen ved flere aspekter. Tre momenter kan fremheves spesielt: en relativt stor pronomenandel av subjektene i forfeltet (inkludert frekvent bruk av 1. og 2. persons pronomen som viser personlig engasjement), en relativt høy andel av ord fra topp tre-listen (*det, jeg, så*) i forfeltet og en overvekt av forfelt med bare ett ord. Nettsamtalen er derimot mindre talemålsnær og mer lik skriftspråket i en tendens til å benytte mer komplekse ledd i forfeltet. Hyppige utelatelse av forfeltsleddet er et trekk ved nettspråkssjangeren som ikke kan relateres til talemålet, og – i det omfanget det opptrer med – kanskje heller ikke til uformelt skriftspråk. Utelatelsene må snarere sees som et typisk trekk ved nettspråket. Samlet er forfeltsutnyttelsen i nettsamtalen mindre lik talemålet enn jeg hadde forventet.

Denne oppgaven viser én type nettsamtals forhold til talemålet. Samtidig viser drøftingen hvordan særlig forfeltsleddets grammatiske *form* i ulike sjangrer mer generelt kan belyses ved hjelp av innsikter fra informasjonsstrukturen og ulike aspekter ved den enkelte kommunikasjonssituasjonen.

Forskjellene en finner mellom de to samtaletypene her, må forklares av flere faktorer. Et sentralt moment har tilsynelatende tydelig med modusskillet å gjøre – skriftligheten gir deltakerne bedre mulighet for planlegging av lengre fraser i forfeltet og leseren bedre mulighet for å avkode også kompliserte fraser. Men også tidsaspektet er viktig i forhold til planleggingsdimensjonen – selv om en kan tenke seg at deltakerne ønsker å respondere raskt når de ser et interessant innlegg, gir den asynkrone samtalen bedre mulighet for planlegging enn en har i synkrone nettsamtaler. I talemålet har en som vi har sett et større press på seg til å fylle forfeltet raskt, noe som trolig blant annet fører til det store antallet *så* i forfeltet, og også den høyere andelen formelt *det*. Det synkrone tidsaspektet og talens forgjengelighet fører trolig til at tyngdeprinsippet, som sier at lange og komplekse ledd vil skyves utover i setningen, tilsynelatende er viktigere og hyppigere får gjennomslag i den talte enn i den skrevne samtalen. Den svært frekvente bruken av pro-ordet *så* etter initiale leddsetninger i talemålet bøter på et brudd med dette tyngdeprinsippet, og viser at bruken av pro-ord etter lange initiale ledd er informasjonsstrukturelt hensiktsmessig i tale.

Den skrevne samtalen relativiserer talens normer for interaksjon og turtaking, og generelt er *samtalepreget* langt svakere i nettsamtalen enn i ansikt-til-ansikt-samtalen. Som vi har sett, har dette innvirkning på muligheten til å sikre enighet om hva som er OPPE TIL

DISKUSJON, som får implikasjoner for særlig subjektets grammatiske realisering. Mindre mulighet for bruk av anaforisk referanse er noe av det som fører til en lavere pronomenfrekvens i nettsamtalen enn i den muntlige samtalen. Samtidig så vi at utskillelse av underdiskusjoner og bruk av sitering var strategier som gjorde det enklere å bruke anaforisk referanse over replikkgrensene. En etterlikning av den talte samtals interaksjon og turtakingsmønster i nettsamtalen fører med andre ord til at forfeltsleddets grammatiske realisering blir likere i de to samtaletypene. Dette viser at også interaksjonsmønsteret er et aspekt ved kommunikasjonssituasjonen som har stor innvirkning på forfeltsleddets form.

Hva slags type samtale det er snakk om, altså *samtalesjangeren*, vil i lys av resultatene her dessuten også ha innvirkning på forfeltsutnyttelsen. Jeg har drøftet at de to sjangrene er mer forskjellig enn jeg først trodde: Språkføringen i debattforaene tyder ved nærmere analyse på at debatt deltakerne oppfatter nettdiskusjonene som noe mer formelle enn forventet. Dette vil føre til en tilpasning til et registernivå som skiller nettsamtalen klarere fra talemålet. Den sjangermessige forskjellen fører altså til stilistiske forskjeller mellom samtaler som har blitt analysert, men en kan ikke trekke en skarp linje mellom ulikheten i sjanger og en vane til å uttrykke seg annerledes skriftlig enn muntlig. Denne skriftspråklige vanen fikk som vi har sett større gjennomslag i nettsamtalen enn jeg forventet.

Sett i lys av sjangerforskjellene har deltakerne noe ulike hensikter med kommunikasjonen i de to samtaler. I tråd med dette har jeg argumentert for at en overdreven tilnærming til talemålet, det å skrive svært muntlig, ikke vil være hensiktsmessig i nettsamtaler. Å presentere et synspunkt eller komme med et argument i en debatt vil trolig ofte fordre en annen og mer presis realisering av GRUNN og SCENE i forfelset enn samtaler om ”alt og ingenting” gjør. Dessuten fordrer situasjonsdimensjonen i nettsamtalen en større klarhet i språkføringen enn en ansikt-til-ansikt-samtale – verken rettelser underveis eller tilbakekoplings signaler fungerer her på samme måte som i en talt samtale med tradisjonell enhet i tid og rom.

Underveis i kapittel 5 har jeg kommentert flere momenter det i lys av denne undersøkelsen hadde vært interessant å forske videre på, og noen av dem skal gjentas her. Ulike kvalitative tilnærminger ville kunne bekrefte de hypoteser og forklaringer jeg kommer med, ytterligere. En mer kvalitativ tilnærming til forfeltsutnyttelsen kan bruke innsikter fra informasjonsstrukturen i større grad. En næranalyse av hvilket setningsledd og hvilken informativ status som får forfelts plassen i hver enkelt setning, sett i lys av setningens umiddelbare kontekst, ville gi mer detaljert kunnskap om for eksempel subjektrealiseringen i

forfeltet i den enkelte språksjanger. I denne undersøkelsen har jeg måttet forenkle, og i diskusjonen omkring subjektets form har jeg tolket en stor andel av pronomensfraser typisk som uttrykk for at disse referentene er tilgjengelige, og substantivfraser typisk som uttrykk for lavere tilgjengelighet. Men også bruken av definitte og indefinitte nomenfraser i forfeltet ville kunne belyses av informasjonsstrukturen i en kvalitativ undersøkelse (jf. f.eks. SAG 1: 45f.). En kvalitativ undersøkelse ville også gi bedre muligheter for å se på bruk av venstreutflytting og presenteringer som strategi for å introdusere nye referenter som ikke er OPPE TIL DISKUSJON (jf. f.eks. Lambrecht 1994: 177), enn jeg har kunnet i denne undersøkelsen.

Denne undersøkelsen har bedre kunnet belyse subjektets form enn adverbialets form i forfeltet. En større forståelse av betingelser for adverbialtyper i forfeltet, adverbialets form og mer spesifikt mulighetene for bruk av adverbfraser i den enkelte kommunikasjonssituasjonen ville være mulig med en mer kvalitativ tilnærming enn denne undersøkelsen har kunnet gi grunnlag for. Også mindre kategorier på funksjons- og formnivået kunne drøftes med en slik analysemåte, disse kategoriene var det vanskelig å si noe om på grunnlag av den kvantitative undersøkelsen her.

Den kvantitative analysen gir likevel et godt bilde av forholdet mellom forfeltsutnyttelsen i de to samtaletypene. Samtidig er det bare en del av setningsnivået som analyseres. Avgrensningen til analyse av kun ett grammatisk aspekt var nødvendig i denne undersøkelsen. Likevel kunne det nok argumenteres for at det å analysere leddet før finitt verbal gir en noe kunstig avgrensning mot konstruksjoner som ikke har setningsstruktur i talemål og uformelt skriftspråk. En forfeltsanalyse gir imidlertid gode muligheter til å sammenlikne ulike sjangrer og modi i et informasjonsstrukturelt perspektiv siden forfeltet åpner opp for så mye variasjon. Og de undersøkte nettsamtalene har uansett en klar overvekt av ytringer med setningsform.

Like fullt ville det være svært interessant å se i hvilken grad nettsamtaler av denne typen, og også andre mer synkrone nettsamtaler, forholder seg til talemålet når det gjelder språkytringer som ikke har setningsform. Trolig er dessuten synkrone nettsamtaler enda mer preget av talemålet enn nettsamtalen som analyseres her. En forfeltsanalyse av mer synkrone samtaler ville trolig også vist at disse har flere utelatelser av forfeltsleddet. I forbindelse med frekvensen av utelatte forfeltsledd, ville det være interessant å se om subjektsandelen i forfeltet er særlig høy også i andre nettspråksjanger. Kanskje blir den totale subjektsandelen i forfeltet enda høyere i sjangrer med flere subjektsutelatelser.

Denne korte gjennomgangen viser noen av aspektene som kan gi en dypere forståelse av nettspråkets forhold til tale (og skrift). Som nevnt i kapittel 5 vil de som har vokst opp med nettspråksjangrene trolig bruke skriftspråket enda friere i disse sjangrene enn eldre brukere, og å følge denne generasjonens språklige strategier i ulike nettspråkssjangrer vil være ekstra spennende i årene som kommer.

Vedlegg 1: Talemål og nettsamtale – en sammenlikning

Skjemaet nedenfor oppsummerer de likheter og forskjeller som kjennetegner de to språkbrukssituasjonene i analysen. Skjemaet tar med aspekter som gjelder planlegging, situasjon, interaksjon og dessuten turtaking hos Svennevig (1995a, b), og det drar også vekslers på et skjema som viser talesituasjonens komponenter hos Biber (1988: 30f.).

Aspekter ved språkbruks-handlingen	Muntlig samtale fra <i>Big Brother</i> -korpuset	Nettsamtale: Diskusjonssidene på <i>vgd.no</i>
1. Språklig kommunikasjons-kanal; sjanger.	<ul style="list-style-type: none"> - Naturlig tale, uformelt. Flyktig. - Bruk av intonasjon, trykk, stemmekvalitet, taletempo, kroppsspråk og mimikk er mulig. 	<ul style="list-style-type: none"> - Skriftspråk, uformelt, skrevet på tastatur. Lagres. - Ulike grafiske tegn er mulige ekstra-lingvistiske ressurser.
2. Planlegging	<ul style="list-style-type: none"> - Spontan språkbruk, liten mulighet for planlegging, som må skje fortløpende. - Nøleord og fyllord. - Avbrytelser mulig. - Gjentakelser vanlig. - Mottakerbevissthet: En kan ikke sende av gårde for kompliserte ytringer. - En kan avbryte eller korrigere seg selv. 	<ul style="list-style-type: none"> - Tilsynelatende relativt spontan språkbruk, men med (delvis) mulighet for god planlegging. - Et tilsynelatende ønske om å respondere så fort en er innlogget og ser et interessant initiativ. - Mulig deltakelse i mange diskusjoner samtidig vil minske mulighetene for planlegging. - Nøleord og fyllord er trolig unødvendig. - Avbrytelser umulig. - Gjentakelser for å avklare betydning er ikke nødvendig. - Språkproduktet er varig og skal leses, mottakeren vil også kunne forstå lengre, mer komprimerte og komplekse språkstrukturer. - Meldingen kan korrigeres før den sendes av gårde. Likevel lite som likner tradisjonell kladding.
3. Situasjons-avhengighet	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Big Brother</i>-deltakerne er innelukket i <i>Big Brother</i>-huset. - Store muligheter for referanse til ytringssituasjonen – bruk av deiktiske uttrykk, prosodi og kroppsspråk. - Fragmentarisk språkbruk er mulig. 	<ul style="list-style-type: none"> - Deltakerne sitter foran egen PC, tidsmessig når som helst på døgnet. - Også <i>VGDebatt</i> er et ”sosialt rom”. Bruk av deiktiske uttrykk er begrenset mulig, ellers må grafiske hjelpemidler som smilefjes, forkortelser og henvisninger via linker bidra til å uttrykke det prosodi og kroppsspråk gjør i tale. - Fragmentarisk språkbruk til en viss grad mulig uten at betydning går tapt. (Ikke like dekontekstualisert som tradisjonelt skriftspråk.) - Også ønsket om økonomisering av tastetrykk kan føre til ufullstendig språkbruk.

<p>4. Interaksjon og turtaking</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Initiativ–respons–initiativ skjer etter kulturelt internaliserte normer for turtaking som i de fleste tilfeller overholdes av samtaledeltakerne. - Rett og plikt til å snakke. - Subjektivt og uformelt ordforråd. - Tilbakekoplingssignaler har viktig pragmatisk funksjon. - Overlapping er mulig. 	<ul style="list-style-type: none"> - Turtakingsprinsippene i tale er relativisert. Krav til å kjenne ”reglene” for å kunne utnytte mulighetene på en kreativ måte. - En har rett til å skrive hele tiden, men har aldri plikt til respons. - Subjektivt og uformelt ordforråd. - Muligheten for bruk av tilbakekoplingssignaler er svært begrenset sammenliknet med tale, og langt mindre effektive. Brukes sjelden sammenliknet med tale. - Meldinger må postes i sin helhet og kan ikke overlappe.
<p>5. Deltakere og relasjonen mellom dem</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Roller: avsender og mottaker, i liten grad (umiddelbart) publikum. - Elleve unge mennesker av begge kjønn i alderen 22–35 år. - De kjenner hverandre, og lever tett på hverandre 24 timer i døgnet, selv om bekjentskapet ikke har vart lenge. - Deltakerne har ikke nødvendigvis felles interesser. - De sosiale relasjonene mellom samtaledeltakerne er tydelige. - Relativt vennlig oppførsel mot hverandre. 	<ul style="list-style-type: none"> - Roller: Avsender, mottaker og publikum. - Et stort antall informanter, trolig i alderen 20–50 av begge kjønn, med en mulig mannlig overvekt.⁹³ - De kjenner hverandre i utgangspunktet ikke, men en kan ikke utelukke at venner som kjenner hverandres nick samtaler her. Kan ha felles historie i de ulike tematiske trådene. - Relativt stor grad av felles interesser (temabaserte samtaler). - De sosiale relasjonene er mer gjemt, men også her eksisterer det tilsynelatende visse normer blant deltakerne.⁹⁴ - Relativt vennlig oppførsel mot hverandre.
<p>6. Hensikten ved kommunikasjonen</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Sosial aktivitet, få tiden til å gå i huset. - Dagligdagse avgjørelser og gjøremål. 	<ul style="list-style-type: none"> - Diskusjon, men de diskusjonsforaene jeg tar for meg, har såpass trivielle tema at det nok er snakk om deltakelse ”for moro skyld”, kanskje en slags tidtrøye, men klart en sosial aktivitet mange liker å bedrive.

⁹³ I nettspråksforskningen regner en, til tross for at dialektale innslag forekommer, den geografiske herkomsten til informantene (innenfor et land eller språksamfunn) som mindre viktig (Herring 2001: 621). I denne sammenhengen *kan* en se det virtuelle samfunnet nettspråkssjangrene tilbyr som en viktigere tilhørighet enn den geografiske. Det er imidlertid trolig at nordmenn i større grad bruker dialekt enn andre nasjonaliteter i nettspråket, selv om dette ikke er særlig tydelig i korpuset i denne undersøkelsen. Til forskjell fra dialektstudier er det gjort mye forskning på kjønnsroller i nettsamtaler (se Barnes 2003: 105–109 for et sammendrag), men ikke alt av denne forskningen ville kunne overføres til det relativt likestilte Norge. Her forblir informantens identitet uansett skjult, så slike spørsmål vil uansett forbli av hypotetisk karakter.

⁹⁴ En av diskusjonstrådene i korpuset handler (innledningsvis) om hvorvidt en deltakers bidrag til diskusjonene er konstruktive eller ikke (diskusjonen heter *Til Kjell*). Dette viser at det eksisterer visse oppfatninger blant diskusjonsdeltakerne vedrørende hva som regnes som akseptable innlegg og ikke.

Vedlegg 2: Khikvadrattesten

Når en undersøker en fordeling av variabler i ulike grupper, er det viktig å kunne slå fast om den foreliggende fordelingen er statistisk signifikant eller ikke. At noe er statistisk signifikant, betyr at en foreliggende fordeling ikke kan sies å skyldes tilfeldigheter. Ved bruk av statistiske tester fastsetter en et signifikansnivå. Muligheten for at den foreliggende fordelingen er tilfeldig, testes mot dette fastsatte signifikansnivået.

I denne oppgaven har jeg brukt khikvadrattesten for krysstabeller, en statistisk test som blir brukt til å teste hvorvidt en kan utelukke om den observerte fordelingen av ulike verdier (her funksjoner eller grammatiske former) på ulike grupper (her språkmodi) er tilfeldig eller ikke.^{95 96} Khikvadrattesten for krysstabeller er spesielt anvendelig til denne typen tallmaterialer, ettersom den kan sammenlikne mer enn to grupper og mer enn to verdier som avhenger av disse variablene. Samtidig kan gruppenes størrelse være ulik, og utvalgets størrelse påvirker ikke khikvadratfordelingen. Nedenfor viser jeg et eksempel på hvordan denne testen har blitt brukt på tallmaterialet i oppgaven.

Når en bruker khikvadrattesten, sammenlikner en forskjellen mellom den observerte og den forventede fordelingen av ulike verdier på to eller flere grupper. En utformer en nullhypotese om at det ikke er noen systematisk sammenheng mellom variablene i fordelingen, altså ingen systematisk sammenheng mellom gruppe og verdi. For å kunne gjøre dette må en regne ut de (hypotetisk sett) forventede verdiene en ville fått for hver verdi i hver gruppe dersom nullhypotesen stemmer. Et eksempel i denne oppgaven ville være forventede forekomster av subjekt, adverbial og andre funksjonskategorier dersom det ikke var noen systematisk forskjell mellom de to språkmodiene. Deretter sammenlikner en den *observerte* fordelingen i gruppene med den *forventede* fordelingen vi ville ha hatt i hver gruppe dersom fordelingen var tilfeldig. Det vil være slik at jo mer de observerte tallene skiller seg fra de forventede, jo sterkere er sammenhengen mellom gruppe og verdi (for eksempel mellom språkmodus og syntaktisk funksjon i forfeltet her).

Til å finne ut hvorvidt denne sammenhengen er sterk eller ikke, eller om nullhypotesen om at fordelingen er tilfeldig, blir stående, benyttes et standardisert mål for diskrepansen mellom observerte og – i tråd med nullhypotesen – forventede mål. Dette standardiserte målet kalles khikvadratobservatoren. Vi finner khikvadratobservatoren ved å kvadrere differansen mellom den observerte og den forventede verdien og dele dette kvadratet på den forventede

---

⁹⁵ Presentasjonen av khikvadrattesten for krysstabeller er basert på Skog (2004: 187–193) og Johannessen, Tuft og Kristoffersen (2004: 295–300).

⁹⁶ Khikvadrattesten har flere ulike bruksområder, men jeg går ikke inn på disse her.

verdien for hvert av de observerte tallene i begge grupper, og summere disse tallene. I tabellen nedenfor vises fordelingen av grammatiske funksjoner i forfeltet i de to modi med både observerte og forventede verdier:

Tabell 16. Observerte og forventede verdier for funksjoner totalt

Funksjoner totalt				
		Muntlig	Skriftlig	Totalt
Subjekt	Observert	1189	1286	2475
	Forventet	1237,5	1237,5	2475,0
Objekt	Observert	75	58	133
	Forventet	66,4	66,4	132,8
Adverbial	Observert	482	396	878
	Forventet	439,0	439,0	878,0
Annet	Observert	54	60	114
	Forventet	57,1	57,1	114,2
Totalt	Observert	1800	1800	3600
	Forventet	1800,0	1800,0	3600,0

For å unngå å svekke testens troverdighet ved å la mange småkategorier gi store utslag har jeg i tabell 16 slått sammen fordelingen på setningsleddtyper til fire kategorier: subjekt, objekt, adverbial og ”annet”. ”Annet” innbefatter da predikativ, verbfrase og del av ledd. Dette er gjort fordi mange små kategorier vil gjøre grensen for den kritiske verdien til khikvadratet høy på grunnlag av svært små tall sett i forhold til tallmaterialet som helhet, og særlig virke inn på antall frihetsgrader (se nedenfor). I de tilfellene der noen rader er slått sammen i utregningen av khikvadratet, har jeg imidlertid kontrollregnet også med alle radene i tabellen for å være sikker på at denne praksisen ikke gir noen uheldige utslag. I alle tilfeller har dette vist samme resultat med hensyn til om nullhypotesen må forkastes eller ikke, som når radene slås sammen.

Khikvadratobservatoren regnes for tabell 16 ut på følgende måte:

$$\chi^2 = \frac{(1189 - 1237,5)^2}{1237,5} + \frac{(1289 - 1237,5)^2}{1237,5} + \frac{(75 - 66,4)^2}{66,4} + \dots$$

Khikvadratobservatoren blir i dette tilfellet 15,0. Generelt er formelen for khikvadratobservatoren gitt ved:

$$\chi^2 = \sum \frac{(\text{Observert antall} - \text{Forventet antall})^2}{\text{Forventet antall}}$$

Khikvadratobservatoren vi får når vi følger formelen over testes mot khikvadratfordelingen, som er sannsynlighetsfordelingen dersom nullhypotesen er korrekt. Denne fordelingen er avhengig av hvor mange rekker og kolonner det er i tabellen vi analyserer. Antall rekker og kolonner bestemmer dermed samtidig grenseverdiene til khikvadratobservatoren for når nullhypotesen må forkastes.

Tabell 16 ovenfor har to kolonner og fire rekker. Antallet rekker og kolonner bestemmer en størrelse som kalles antall frihetsgrader. Antall frihetsgrader er gitt ved antall kolonner minus en multiplisert med antall rekker minus en, $df = (r-1)*(k-1)$. Tabell 17 ovenfor har altså $df = (4-1)*(2-1) = 3$ frihetsgrader. Antallet frihetsgrader gir oss ulike kritiske verdier for khikvadratobservatoren for eksempelvis 1 %-nivået, som er det signifikansnivået som brukes i denne oppgaven. Hvis khikvadratobservatoren overstiger den kritiske verdien for det valgte signifikansnivået, må nullhypotesen forkastes for dette prosentnivået. Nedenfor vises kritiske verdier for khikvadratobservatoren for 1 %-nivået for frihetsgrader 1-10:

Tabell 17. Kritiske verdier for khikvadratobservatoren på 1 %-nivået

<i>df</i>	1 %-nivå
1	6.64
2	9.21
3	11.35
4	13.28
5	15.09
6	16.81
7	18.48
8	20.09
9	21.67
10	23.21

Gjengitt etter Skog (2004: 193).

Når testen brukes i denne oppgaven, vil det å forkaste nullhypotesen bety at den aktuelle forskjellen vi observerer mellom modiene ikke er et resultat av tilfeldigheter. Forskjellene vil

da være statistisk signifikante på 1 %-nivået, og vi har all grunn til å tro at aspekter ved kommunikasjonssituasjonen virker inn på fordelingen av for eksempel syntaktiske funksjoner i forfeltet. Hvis nullhypotesen ikke kan forkastes, betyr dette imidlertid at det ikke er signifikante forskjeller mellom språkmodiene ved det testede aspektet.

I eksemplet ovenfor ble khikvadratobservatoren 15,0. Denne fordelingen har tre frihetsgrader, og vi ser av tabellen over at den kritiske verdien for å forkaste nullhypotesen på 1 %-nivået ved tre frihetsgrader er 11,35. Etersom vårt resultat overstiger dette, må nullhypotesen forkastes, og vi kan si med 99 % sikkerhet at de observerte forskjellene mellom språkmodiene når det gjelder syntaktisk funksjon i forfeltet er signifikante.

Oppgavens tittel: *Hvor "muntlig" er nettsamtalen? En sammenlikning av forfeltsutnyttelsen i nettsamtale og talt samtale*
Forfatter: Elisiv Gregersen.

Sammendrag

Målet med oppgaven er å undersøke én type nettsamtales forhold til det talte språket ved ett grammatisk aspekt, leddet før finitt verbal i hovedsetninger. Analysen ønsker å belyse hvorvidt språket i en asynkron nettsamtale er like "muntlig" som det ofte oppfattes som. I skandinavisk grammatikk er det vanlig å kalle posisjonen før finitt verbal for *forfelt*, og denne termen brukes også her. I forfeltsanalysen er også løse forfelt med et pro-ord i forfeltet, inkludert. Problemstillingen i oppgaven er: *Hvordan forholder forfeltsutnyttelsen i asynkrone nettsamtaler seg til forfeltsutnyttelsen i naturlig talemål?*

Nettsamtalene som analyseres, er relativt uformelle diskusjonssider fra *VGDebatt* på *vgd.no*. Disse sammenliknes med et talemålsmateriale fra *Big Brother*-korpuset, som inneholder dagligdagse samtaler og diskusjoner. På grunn av samtaleformen og den uformelle sjangeren på *VGDebatt* var det forventet at nettsamtalen ville nærme seg talemålet i stor grad.

Analysemetoden er kvantitativ og ser på både funksjons- og formnivået i forfeltet. Innsikter fra teorier om *informasjonsstruktur* er sentrale når likheter og forskjeller mellom de to samtalene drøftes. Informasjonsstruktur forstås som en integrert del av grammatikken som legger føringer på hvordan en setning formes (jf. f.eks. Lambrecht 1994). Innsikter knyttet til sammenhengen mellom informasjonsstruktur og forfeltsutnyttelse hentes fra *Svenska Akademiens grammatikk* (SAG 1–4), og også en svensk doktorgrads tilnærming til informasjonsstruktur er sentral (Andréasson 2007). Informasjonsstrukturelle innsikter sees i sammenheng med ulike aspekter ved de to kommunikasjonssituasjonene som analyseres.

Oppgaven har fire hovedkapitler som omhandler teori og metode (kap. 2), gjennomføringen av analysen (kap. 3), de kvantitative resultatene (kap. 4) og drøfting av analyseresultatene (kap. 5). Analyseresultatene viser at selv om nettsamtalen trekkes mot muntlige språktrekk, er den mer skriftspråksnær enn forventet. I drøftingen diskuteres særlig det mer fragmenterte interaksjonsmønsteret og de bedre planleggingsmulighetene i nettsamtalen, sjangermessige og stilistiske forskjeller mellom samtalene samt en vane til å uttrykke seg annerledes i skrift enn i tale, som noen av flere mulige grunner til dette. I tillegg diskuteres den frekvente forekomsten av utelatte subjektspronomen i forfeltet i nettsamtalen, som ikke kan relateres direkte til talemålet, men må sees som et stilistisk trekk ved nettsamtalen.

Thesis title: *How Colloquial Are Virtual Conversations? A Comparison of the Use of the Pre-Field in Virtual and Spoken Conversation.* (Original title: *Hvor "muntlig" er nettsamtalen? En sammenlikning av forfeltsutnyttelsen i nettsamtale og talt samtale*)

Author: Elisiv Gregersen

Abstract

The purpose of the thesis is to investigate the relationship of one type of virtual conversation to colloquial speech, focusing on one aspect of Norwegian grammar, namely that of the constituent preceding the finite verb in the declarative sentence. The analysis elucidates to what extent the language in an asynchronous virtual conversation is as colloquial as it is often perceived to be. In Scandinavian grammar the position preceding the finite verb is usually termed the pre-field. The present analysis of the pre-field also comprises left dislocations followed by a pro-word in the pre-field. The investigation is an attempt to answer the question, *How does the use of the pre-field in asynchronous virtual conversations relate to the use of the pre-field in natural speech?*

The virtual conversations here subject to analysis are relatively informal discussion pages from *VGDebatt* on the site *vgd.no*. These are juxtaposed with excerpts of transcriptions from the *Big Brother*-corpus, which contains everyday conversations. Because of the way conversations are conducted and the informal style on *VGDebatt*, it was predicted that the virtual conversations would approximate natural speech to a great degree.

The method of analysis is quantitative and examines the function and form of the pre-field constituents. Insights from theories of information structure play a central role in the discussion of similarities and discrepancies between the two kinds of conversation. Information structure is considered to be part and parcel of the grammar that motivates the shape of a sentence (cf. e.g. Lambrecht 1994). Insights pertaining to the relationship between information structure and pre-field use are provided by *Svenska Akademiens grammatikk* (SAG 1–4). In addition, the approach of a Swedish Ph.D. dissertation to information structure plays a central role (Andréasson 2007). Properties of information structure are seen in relation to different aspects of the two communication systems studied here.

The thesis is divided into four main chapters, dealing respectively with theory and method (chapter 2), the execution of the analysis (chapter 3), the quantitative results (chapter 4), and the discussion of these results (chapter 5). The results indicate that although virtual

conversation tends to exhibit traits typical to colloquial speech, it is closer to traditional written language than expected. In the discussion, the following are examined as possible explanatory factors: the more fragmented pattern of interaction in the virtual conversation as opposed to face-to-face conversation, the greater ease of planning in the writing of a text, the habit of expressing oneself in a different manner when writing than when speaking, and differences in genre and style between the forms of conversation subject to analysis. Other factors than these four are also considered as possibly playing a role in explaining the differences. In addition, there is a discussion of the frequent omission of the subject pronoun in the pre-field in virtual conversation, a property which cannot be related directly to speech, but must be conceived as a stylistic trait typical of the virtual conversation.

Analysemateriale

Muntlig korpus:

Big Brother-korpuset, Tekstlab UiO. Korpuset i fulltekst er ikke tilgjengelig for alle, men se <http://www.tekstlab.uio.no/talespraak/bigbrother/>, tilgjengelig 29.08.09.

Skriftlig korpus:

Boikott McDonalds på lørdag!! (McDonalds), Tilgjengelig:
<http://vgd.no/samfunn/innvandring-rasisme-og-flerkultur/tema/1441210/tittel/boikott-mcdonalds-paa-loerdag/side/alle>, 13.01.09

Bort med blasfemiparagrafen, ikke kritiser Islam. (Blasfemi), Tilgjengelig:
<http://vgd.no/samfunn/politikk-norsk/tema/1444104/tittel/bort-med-blasfemi-paragrafen-ikke-kritiser-islam/side/alle>, 23.01.09.

Boss eller søppel? (Boss), Tilgjengelig:
<http://vg.transact.no/Item.asp?GroupID=190&Group=Spr%E5k&ThreadID=1195580&Thread=Boss+eller+s%F8ppel%3F&Page=-1>, 10.04.07.

Brusflaskene blir vist større og større (Brus), Tilgjengelig:
<http://vg.transact.no/Item.asp?GroupID=132&Group=Politikk+%2D+Norsk&ThreadID=1201712&Thread=Brusflaskene+blir+vist+st%F8rre+og+st%F8rre&Page=-1>, 10.04.07.

Død snø (Snø), Tilgjengelig:
<http://vgd.no/musikk-tv-og-film/film/tema/1442242/tittel/doed-snoe/side/alle>, 15.01.09.

Er du en fanatisk rettskriver? (Rettskriver), Tilgjengelig:
<http://vg.transact.no/Item.asp?GroupID=190&Group=Spr%E5k&ThreadID=1163729&Thread=Er+du+en+fanatisk+rettskriver%3F&Page=-1>, 10.04.07.

Faen ta den politisk korrektheten (Korrekt), Tilgjengelig:
<http://vg.transact.no/Item.asp?GroupID=132&Group=Politikk+%2D+Norsk&ThreadID=1202531&Thread=Faen+ta+den+politisk+korrektheten&Page=-1>, 10.04.07.

har blitt kastet ut, hva skal jeg gjøre??? (Kastet ut), Tilgjengelig:
<http://vgd.no/samfunn/barn-og-foreldre/tema/1354827/tittel/har-blitt-kastet-ut-hva-skal-jeg-gjoere/side/alle>, 16.01.09.

Hvor går navne-grensen? (Navn), Tilgjengelig:
<http://vgd.no/samfunn/barn-og-foreldre/tema/1435928/tittel/hvor-gaar-navne-grensen>, 16.01.09.

Israel.. (Israel), Tilgjengelig: <http://vgd.no/samfunn/livssyn/tema/1439993/tittel/israel>, 05.01.09.

Kastet ut muslimer (Muslimer), Tilgjengelig: <http://vgd.no/samfunn/innvandring-rasisme-og-flerkultur/tema/1433486/tittel/kastet-ut-muslimer/side/alle>, 14.01.09.

Kveldens holmgang 23. feb (Holmgang), Tilgjengelig: <http://vg.transact.no/Item.asp?GroupID=132&Group=Politikk+%2D+Norsk&ThreadID=1178215&Thread=Kveldens+Holmgang&Page=-1>, 23.02.07.

Kvinnfolk og handlemyten (Handlemyte), Tilgjengelig: <http://vgd.no/samfunn/likestilling/tema/1402195/tittel/kvinnfolk-og-handlemyten/side/alle>, 08.12.08.

La kvinner få bestemme undertøy selv! (Undertøy), Tilgjengelig: <http://vgd.no/samfunn/likestilling/tema/1415074/tittel/la-kvinner-faa-bestemme-undertoy-selv/side/alle>, 11.12.08.

Månen i natt.. (Månen), Tilgjengelig: <http://vgd.no/samfunn/livssyn/tema/1434843/tittel/maanen-i-natt/side/alle>, 05.01.09.

Norske kvinners elendige rykte i utlandet (Rykte), Tilgjengelig: <http://vgd.no/samfunn/likestilling/tema/1312461/tittel/norske-kvinnens-elendig-rykte-i-utlandet/side/alle>, 08.12.2008.

Ord deling på jobb (Orddeling), Tilgjengelig: <http://vg.transact.no/Item.asp?GroupID=190&Group=Spr%E5k&ThreadID=1079764&Thread=Ord+deling+p%E5+jobb+&Page=-1>, 10.04.07.

Søt unge (Unge), Tilgjengelig: <http://vgd.no/samfunn/barn-og-foreldre/tema/1408897/tittel/soet-unge>, 16.01.09.

Til Kjell (Kjell), Tilgjengelig: <http://vgd.no/samfunn/livssyn/tema/1437935/tittel/til-kjell/side/alle>, 05.01.09.

Westernfilmer (Western), Tilgjengelig: <http://vgd.no/musikk-tv-og-film/film/tema/1438572/tittel/westernfilmer/side/alle>, 15.01.09.

Litteratur

Andréasson, Maia (2007): *Satsadverbial, ledföljd och informationsdynamik i svenskan*, Göteborgs Universitet: Institutjonen för svenska språket.

Barnes, Susan B. (2003): *Computer-Mediated Communication. Human-to-Human communication Across the Internet*, Boston, Mass.: Allyn and Bacon.

Biber, Douglas (1988): *Variation across speech and writing*, Cambridge University Press.

Big Brother-korpuset, (Universitet i Oslo), tilgjengelig:
<http://www.tekstlab.uio.no/talespraak/bigbrother/>, 29.08.09.

Brøseth, Heidi (2007): *A neo-constructional approach to computer-oriented talk*, Trondheim: NTNU.

Collot, Milena og Nancy Belmore (1996): "A new variety of English" i Herring, Susan C. (red.): *Computer-Mediated Communication. Linguistic, Social and Cross-Cultural Perspectives*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, s. 13–28.

Crystal, David (2006) [2001]: *Language and the Internet*, Second Edition, Cambridge University Press, 2. utg.

Davis, Boyd H. og Jeutonne P. Brewer (1997): *Electronic Discourse. Linguistic Individuals in Virtual Space*, Albany: State University of New York Press.

Diderichsen, Paul (1946): *Elementær dansk Grammatik*, København: Gyldendalske Boghandel.

Eisenberg, Peter (2004) [1999]: *Der Satz. Grundriss der deutschen Grammatik*, Stuttgart/Weimar: Verlag J.B. Metzler, 2. utg.

Faarlund, Jan Terje (1992) [1980]: *Norsk syntaks i funksjonelt perspektiv*, Oslo: Universtitetsforlaget, 2. utg.

Faarlund, Jan Terje (1999): "Ordklassar og definisjonar. Kommentar til Helge Dyvik og Torodd Kinn" i *Nordica Bergensia* 21, s. 130–136.

Faarlund, Jan Terje (2002): "Om pronomen og determinativ – eit svar til Kristoffersen" i *Maal og Minne* 2002, s. 38–42.

Geithus, Asbjørn Tore (1972): *Utfyllinga av fundamentfeltet i ei utval: tekstar frå Dagbladet og Morgenbladet*, Bergen: Hovedoppgave i nordisk.

Hagen, Jon Erik (2000) [1998]: *Norsk grammatikk for andrespråklærere*, Oslo: Gyldendal Akademisk, 2. utg.

Halliday, M.A.K. (1998): "Muntlige og skriftlige måter å mene på" i Berge, Kjell Lars, Patrick Coppock og Eva Maagerø (red.): *Å skape mening med språk*, Oslo: Landslaget for Norskundervisning (LNU) og Cappelen Akademisk Forlag as, s. 266–291.

Hanssen, Eskil, Thomas Hoel, Ernst Håkon Jahr, Olaug Rekdal og Geir Wiggen (1978): *Oslomål. Prosjektbeskrivelse og syntaktisk analyse av oslomål med henblikk på sosiale skilnader*. Skrift nr. 6. Hovedrapport, Oslo: Novus Forlag.

Herring, Susan (1996): "Introduction" i Herring, Susan C. (red.): *Computer-Mediated Communication. Linguistic, Social and Cross-Cultural Perspectives*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, s. 1–10.

Herring, Susan (1999): "Interactional Coherence in CMC", i *Journal of Computer-Mediated Communication* 4, Tilgjengelig: <http://jcmc.indiana.edu/vol4/issue4/herring.html>, 29.08.09.

Herring, Susan (2001): "Computer-mediated Discourse" i Schiffrin, Deborah, Deborah Tannen og Heidi E. Hamilton (red.): *The Handbook of Discourse Analysis*, Oxford: Blackwell, s. 612–634.

Hård af Segerstad, Ylva (2002): *Use and Adaptation of Written Language to the Conditions of Computer-Mediated Communication*, Department of Linguistics Göteborg University.

Johannessen, Asbjørn, Per Arne Tufte og Line Kristoffersen (2004) [2002]: *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*, Oslo: Abstrakt forlag, 2. utg.

Kellermann, Kathy (1992): "Communication: Inherently strategic and primarily automatic" i *Communication Monographs*, 59, s. 288–300.

Kinn, Torodd (1999): "Partiklar og komplementatorar. Om ordklasseinndeling i *Norsk referansegrammatikk*" i *Nordica Bergensia* 21, s. 55–66.

Kristoffersen, Kristian Emil (2000): "Ordklassane pronomen og determinativ – kor gode er argumenta for å skilje dei i norsk?" i *Maal og Minne* 2000, s. 181–194.

Kristoffersen, Kristian Emil (2002): "Svar til Jan Terje Faarlund" i *Maal og Minne* 2002, s. 46–46.

Kulbrandstad, Lars Anders (2005) [1993]: *Språkets mønstre. Grammatiske begreper og metoder*, Oslo: Universitetsforlaget, 3.utg.

Lambrecht, Knud (1994): *Information structure and sentence form. Topic, focus and the mental representations of discourse referents*, Cambridge: Cambridge University Press.

Liestøl, Gunnar og Terje Rasmussen (2007) [2003]: *Digitale medier. En innføring*, Oslo: Universitetsforlaget, 2. utg.

McShane, Marjorie Joan (2005): *A Theory of Ellipsis*, New York: Oxford University Press.

Nordli, Lise Trandum (1998): *Internet Chatting – English Influence on Norwegian Chat Room Language*, Universitetet i Oslo: Hovedoppgave i britiske og amerikanske studier.

Norsk mediebarometer 2007, tilgjengelig:

<http://www.ssb.no/emner/07/02/30/medie/sa96/oversikt.html>, 15.02.09.

Norsk språkråd/Utdanningsdirektoratet: *Grammatiske termer til bruk i skoleverket*, tilgjengelig: http://skolenettet.no/nyUpload/Portal/PDF/Grammatiske_terminer.pdf, 29.08.09.

NRG: Faarlund, Jan Terje, Svein Lie og Kjell Ivar Vannebo (1997): *Norsk referansegrammatikk*, Oslo: Universitetsforlaget.

Nygård, Mari (2004): *Talespråkssyntaks. En analyse av elliptiske konstruksjoner i talespråk*, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet: Hovedoppgave i nordisk språkvitenskap.

Otnes, Hildegunn (2007): *Følge med og følge opp: verbalspråklig lyttemarkering i synkrone nettsamtaler*, Trondheim: Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.

Papazian, Eric (2002): "Determinativer eller pronomen? En kommentar" i *Maal og Minne* 2002, s. 47–56.

Pedersen, Per-Bjørn (1969): *Utfyllinga av fundametfeltet i eit utval tekstar frå Arne Garborgs forfattarskap*, Bergen: Hovedoppgave i nordisk.

SAG 1: Telemann, Ulf, Staffan Hellberg og Erik Andersson (1999): *Svenska Akademiens grammatik*, bd. 1: *Inledning. Register*, Stockholm: Norstedts.

SAG 2: Telemann, Ulf, Staffan Hellberg og Erik Andersson (1999): *Svenska Akademiens grammatik*, bd. 2: *Ord*, Stockholm: Norstedts.

SAG 3: Telemann, Ulf, Staffan Hellberg og Erik Andersson (1999): *Svenska Akademiens grammatik*, bd. 3: *Fraser*, Stockholm: Norstedts.

SAG 4: Telemann, Ulf, Staffan Hellberg og Erik Andersson (1999): *Svenska Akademiens grammatik*, bd. 4: *Satser och meningar*, Stockholm: Norstedts.

Schwebs, Ture og Hildegunn Otnes (2006) [2001]: *Tekst.no. Strukturer og sjangrer i digitale medier*, Oslo: Landslaget for norskundervisning (LNU)/Cappelen Akademiske Forlag, 2. utg.

Simonsen, Kåre Henry (1979): *Forfeltets utfylling i et talemålsmateriale*, Oslo: Hovedoppgave i nordisk.

Skog, Ole-Jørgen (2004): *Å forklare sosiale fenomener*, Oslo: Gyldendal Akademisk.

Stortingsmelding nr. 35 (2007–2008): *Mål og mening*, Det kongelige kultur- og kyrkjedepartementet, Tilgjengelig:

<http://www.regjeringen.no/pages/2090873/PDFS/STM200720080035000DDDPDFS.pdf>, 29.08.09.

Svennevig, Jan (1995a): "Skriftlig og muntlig språk" i Svennevig, Jan, Margareth Sandvik og Wenche Vagle: *Tilnærminger til tekst. Modeller for språklig tekstanalyse*, s. 17–54.

Svennevig (1995b): "Samtaleanalyse" i Svennevig, Jan, Margareth Sandvik og Wenche Vagle: *Tilnærminger til tekst. Modeller for språklig tekstanalyse*, s. 55–122.

Svennevig (1999): "Innledning" i Engebretsen, Martin og Jan Svennevig (red.): *Mediet teller! Tverrfaglige perspektiver på skrift og tale*, Høgskolen i Agder, s. 7–10.

TNS Metrix – Topplisten, tilgjengelig: <http://rapp.tns-gallup.no/?aid=9072261>, 29.08.09.

Utne, Ivar (2002): "Nettspråket" i Johnsen, Egil Børre: *Vårt eget språk*, Oslo: Aschehoug, s.170–180.

Vallduví, Enric og Elisabet Engdahl (1996): "The Linguistic Realization of Information Packing" i *Linguistics* 34:3, s. 459–519.

VGDebatt, Regler for diskusjonen, tilgjengelig: <http://vgd.no/system/information/rules>, 29.08.09.

Werry, Christopher C. (1996): "Linguistic and interactional features of Internet Relay Chat" i Herring, Susan C. (red.): *Computer-Mediated Communication. Linguistic, Social and Cross-Cultural Perspectives*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, s. 47–64.

Wiggen, Geirr (1986): "Utelatelse av setningsledd" i Hanssen, Eskil, Ernst Håkon Jahr, Olaug Rekdal og Geir Wiggen (red.): *Artikler 1-4. Talemålsundersøkelsen i Oslo (TAUS)*, Skrift 1–4, Oslo: Novus Forlag, s.69–124.

Yates, Simeon J. (1996): "Oral and written linguistic aspects of computer conferencing" i Herring, Susan C. (red.): *Computer-Mediated Communication. Linguistic, Social and Cross-Cultural Perspectives*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, s. 29–46.

Ziv, Yael (1994): "Left and Right Dislocations. Discourse functions and anaphora" i *Journal of Pragmatics*, 22 (1994), s. 629–645.